

การพัฒนาคำขวัญประจำโรงเรียนของชุมชนในการจัดการเรียนรู้อิง : ศึกษาเฉพาะกรณี
โรงเรียนชุมชนบ้านโพนสี อ.หนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู
จังหวัดมหาสารคาม

นายกัมปนาท ศรีสุขเพชร

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี
โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอบึงสามพัน
จังหวัดมหาสารคาม

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๐

B ๑๕๙๖

**DEVELOPMENT OF COMMUNITY PARTICIPATION IN PROVIDING
LEARNING ACTIVITIES : A CASE STUDY OF BANPHO SONGHONG WITTAYA
COMMUNITY SCHOOL, WAPI PATHUM DISTRICT,
MAHASARAKHAM PROVINCE**

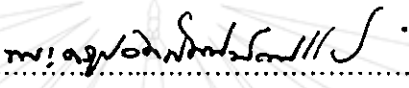
MR. KAMPANAT SRISOONTHON

**A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EDUCATION MANAGEMENT
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY**

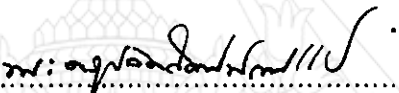
B.E. 2550 (2007)

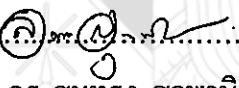
หัวข้อสารนิพนธ์ : การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี
โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
ชื่อนักศึกษา : นายกัมปนาท ศรีสุนทร
สาขาวิชา : การจัดการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ. ดร. สมทรง สุวพานิช
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : นายธงชัย เจริญนนท์

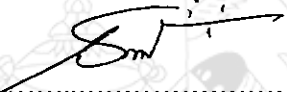
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นำสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตราจารย์บัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

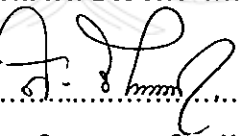
คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รศ. ดร. สมทรง สุวพานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(นายธงชัย เจริญนนท์)

..... กรรมการ
(รศ. ดร. ประจิตร มหาหิง)

..... กรรมการ
(ผศ. พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : Development of Community Participation in Providing Learning Activities :
A Case Study at Ban Pho Song Hong Wittaya Community School, Wapi
Pathum District, Mahasarakham Province

Student's Name : Mr. Kampanat Srisoonthon

Department : Educational Management

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Somsong Suwapanich

Co - Advisor : Mr. Thongchai Charoennon

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanaviriyajarn
.....
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn) Dean of Graduate School

Thematic Committee

P. Sampipattanaviriyajarn
.....
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn) Chairman

S. Suwapanich
.....
(Assoc. Prof. Dr. Somsong Suwapanich) Advisor

Thongchai Charoennon
.....
(Mr. Thongchai Charoennon) Co - Advisor

P. Mahahing
.....
(Assoc. Prof. Dr. Prachitr Mahahing) Member

S. Chaimusik
.....
(Asst. Emeritus Prof. Dr. Sukit Chaimusik) Member

หัวข้อสารนิพนธ์	: การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัด มหาสารคาม
ชื่อนักศึกษา	: นายกัมปนาท ศรีสุนทร
สาขาวิชา	: การจัดการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: รศ.ดร.สมทรง สุวพานิช
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: นายธงชัย เจริญนนท์
ปีการศึกษา	: ๒๕๕๐

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิด Kemmis และ McTaggart ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคแบบสามเส้า (Triangulation) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้พบว่า ผู้ปกครอง และชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของคนในการจัดการศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการดำรงชีวิต ไม่เห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือแก่ทางโรงเรียน บุคลากรขาดความรู้ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพ ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนา โดยใช้การศึกษาดูงานชุมชนเป็นวิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านกับชุมชน พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา มีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการประเมินการพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ชุมชนเกิดความตระหนักในการมี

ส่วนร่วมสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษาได้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการดำรงชีวิต และเห็นว่าการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็น ชุมชนให้ความร่วมมือดีขึ้น บุคลากรครูและนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนรู้งานอาชีพ ๔ งาน การเลี้ยงปลา ปลูกในบ่อพลาสติก การสานหวดด้วยไม้ไผ่ฟุง การทำบายศรีพรหม การทำปุ๋ยโบกาฉิได้ผลดี แต่ยังคงประสบปัญหาในเรื่องการประดิษฐ์บายศรีพรหม นักเรียนยังประดิษฐ์ได้ไม่ประณีต ไม่สวยงามเท่าที่ควร จึงได้เพิ่มเวลาให้วิทยากรให้สอนมากกว่าเดิม จนนักเรียนปฏิบัติได้ดีขึ้น และสามารถประดิษฐ์บายศรีพรหมด้วยตนเองได้

Thematic Title : **Development of Community Participation in Providing Learning Activities : A Case Study of Ban Pho Song Hong Wittaya Community School, Wapipathum District, Mahasarakham Province**

Student's Name : **Mr. Kampanat Srisoonthon**

Department : **Educational Management**

Advisor : **Assoc. Prof. Dr. Somsong Suwapanich**

Co-Advisor : **Mr. Thongchai Charoennon**

Academic Year : **B.E. 2550 (2007)**

ABSTRACT

This thematic paper objectives were study development of community participation in providing learning activities of pupils at Ban Pho Song Hong Wittaya Community School, Tambon Nong Saeng, Wapi Pathum district, Mahasarakham province, by making use of action research by pertaining to concepts of Kemmis and Mc Taggart, consisting of: planning, action, observation and reflection. Tools employed in the study were structured interview forms, participation observation forms, and forms on behaviour observation. Data analyses utilized triangulation and were presented by way of narration.

The study 's results were found that prior to the operation of development of community participation in proving learning, parents and communities did not appreciated their own roles and duties on arranging education, did not see significance of education for leading their lives, did not see significance of offering cooperation; rendering cooperation with the school to the least extent. Personnel concerned lacked decent knowledge and skills and experiences in occupation work. After pursuing development by field study and becoming guest speakers at school, pupils went out to study and trainings at home and in communities and found that communities were taking part in developments of initiatives, planning, evaluation , and receiving benefits from the development and taking part in development evaluation. Communities virtually realized awareness of participation in supporting education arrangement and development, seeing

significance of education for leading their lives and found that cooperation with school was essential. Communities then gave better cooperation. Teachers and pupils knowledgeable and understanding, enabling them to handle four fields of occupation: first, raising cat fish in the plastic ponds; second, weaving rice steaming containers with local bamboos; third, making banana leaves used in religious offerings; and fourth, making local style fertilizers. Nevertheless, they still faced problems with the third occupation; pupils were unable to make them nicely as they should really be. In a consequence, more time was arranged for guest speakers to take the course until pupils made improvement and could make them by their own.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม” สำเร็จลงได้ด้วย ความกรุณาจาก รศ.ดร.สมทรง สิวพานิช อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และอาจารย์ธงชัย เจริญนนท์ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไข จนการค้นคว้าวิจัยเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณอาจารย์บรรลุ นครศรี อาจารย์ดำรง ปักเขตานัง และอาจารย์ประพิศ โบราณมูล ซึ่งกรุณาเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไข จนการค้นคว้าวิจัย เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ขอขอบคุณในน้ำใจอันดีงาม และความเอื้ออาทรของเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการศึกษาทุกท่าน โดยเฉพาะ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้ช่วยเหลือ ประสานงานในการเก็บข้อมูล คุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ขอให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากรายงานวิจัยฉบับนี้ มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอกราบอภัยมา ณ โอกาสนี้

นายกำปนาท ศรีสุนทร

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ค

กิตติกรรมประกาศ

จ

สารบัญ

น

สารบัญตาราง

ณ

สารบัญแผนภูมิ

ญ

บทที่ ๑ บทนำ

๑

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๕

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๖

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๗

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๙

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

๙

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

๑๐

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๑๓

๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๑๖

๒.๑.๔ กระบวนการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

๒๐

๒.๑.๕ รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๒๔

๒.๒ แนวคิดชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

๒๗

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

๒๗

๒.๒.๒ ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

๒๘

๒.๒.๓ การนำแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

๓๘

๒.๓	บริบทโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม	๔๓
๒.๔	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๗
๒.๕	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๐
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๖๒
๓.๑	กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล	๖๒
๓.๒	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	๖๒
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๖
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๗
๓.๕	การจัดกระทำและการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล	๖๗
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐
๔.๑	ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑	๗๐
๔.๒	การสะท้อนผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑	๗๕
๔.๓	ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒	๗๑
๔.๔	การสะท้อนผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒	๗๒
บทที่ ๕	บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๗๔
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๗๔
๕.๒	อภิปรายผล	๗๖
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๕๐
บรรณานุกรม		๕๕
ภาคผนวก		๕๖
	ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลและขอความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๕๖

ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๑๐๒
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๐๕
ภาคผนวก ง แผนการจัดการเรียนรู้	๑๑๔
ภาคผนวก จ ภาพประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๒๔

ประวัติผู้วิจัย

๑๒๘

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ ๑ การวางแผนเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้
ด้านอาชีพของนักเรียน

๖๖

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยการจัดการศึกษาให้กับประชาชนและเยาวชนของชาติ ดังนั้นรัฐบาลต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมศึกษา เพราะเป็นระดับที่ต้องวางรากฐานให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้และสามารถดำรงชีวิตได้ดี ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๕) ได้ระบุแนวคิดสำคัญและทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยเน้น “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” พร้อมทั้งนำหลักบริหารจัดการที่ดี หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส และคุณธรรม มากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยมุ่งพัฒนาทั้งร่างกายจิตใจและสติปัญญาและให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและเทคโนโลยี มุ่งให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพมีความเสมอภาค ปฏิรูประบบการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถให้เต็มศักยภาพ ปฏิรูประบบการผลิตและการพัฒนาครูให้มีศักยภาพเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เร่งผลิตและพัฒนาคนระดับกลางและระดับสูง มุ่งสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงของเศรษฐกิจในประชาคมโลกบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา โดยมุ่งปรับเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารการจัดการของรัฐใหม่ เพื่อให้การจัดการศึกษามีอิสระและเสรีมากขึ้นปรับเปลี่ยนการตัดสินใจจากส่วนกลางเป็นการตัดสินใจในพื้นที่ทุกส่วนของสังคม ตั้งแต่ประชาชน ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจเอกชน และองค์กรภาครัฐ มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ^๑ แสดงให้เห็นว่าทิศ

^๑ สนั่น มีศักดิ์ธรรม, ทางสายใหม่ของการปฏิรูปราชการ, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๗๒.

ทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา มุ่งที่จะให้องค์กรทุกส่วนของสังคม เข้ามามีส่วนร่วมซึ่งในอดีต การจัดการศึกษาของไทยนั้นมีลักษณะพึ่งตนเอง ประชาชนมีแนวทางในการแสวงหาความรู้สืบทอดกัน มาตามแผนของวัฒนธรรมชุมชน ดังเห็นได้จากการศึกษาและ แหล่งรวมสรรพวิชาจะปรากฏอยู่ตามวัด สำนักงานท้องถิ่นต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อเกื้อกูลผู้คนในชุมชนแต่เมื่ออิทธิพลด้านแนวคิดแบบ ตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศจึงส่งผลให้การศึกษาไทยมีลักษณะศูนย์รวมอำนาจ โดยการจัดการศึกษาเป็นเครื่องผลิตคนสนองตอบอำนาจรัฐและระบบราชการจึงส่งผลให้การศึกษาไทย มีลักษณะ รวมอำนาจโดยการจัดการศึกษาต่างๆ ถูกกำหนดจากส่วนกลาง ทำให้การศึกษาไทยวิกฤติ อย่างยิ่งจึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษา โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย และมีกฎหมายรองรับการปฏิรูปการศึกษา^๒ และแนวทางการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่พัฒนาและสร้างขึ้น จากบุคคลภายนอก และคนในชุมชนเองให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก ทำให้มีการจัดการ เรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน การนำ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบรายละเอียดด้วยการมีส่วนร่วม อาจทำให้ส่งเสริมการ ดำเนินการ โรงเรียนประถมศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการบริหาร การศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ โดยได้รับ โอนอำนาจการบริหารการศึกษา จาก องค์การบริหารส่วนจังหวัด กระทรวงมหาดไทยและได้รับ โอนอำนาจการบริหารการศึกษาระดับ ประถมศึกษาจากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผลจากการที่คณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ได้ปฏิรูปการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเสนอรัฐบาลพิจารณา ทำให้รัฐบาลตัดสินใจโอนอำนาจ การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

เพื่อให้การบริหารการศึกษาระดับประถมศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่ละเขต การศึกษา สามารถปฏิบัติภารกิจได้เกิดผลสำเร็จอย่างเรียบร้อยและสามารถตอบสนองต่อนโยบายของ รัฐบาล

การปฏิรูปการศึกษาตามแนว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๔๒ ให้มีการ ปรับปรุงระบบการบริหาร โดยใช้วิธีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการไปยัง โรงเรียนเพื่อเปิด

^๒ รุ่ง แก้วแดง, การศึกษาไทยในเวทีโลก, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๕.

โอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๘(๒) ในการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วม มาตรา ๙(๖) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาบัน ประกอบการและสถาบันสังคมอื่นและมาตรา ๒๔(๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปของคณะกรรมการตามมาตรา ๔๐ ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^๓

กระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๕๓๔ ประกอบกับมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช ๒๕๓๔ ได้กำหนดระเบียบใหม่เรียกว่า ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๓ ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ตามสัดส่วนที่ระเบียบกำหนด มีอำนาจหน้าที่การบริหารและการจัดการ ๔ ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปและให้ส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็นเจ้าสังกัด กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติตามระเบียบนี้^๔

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวประสบความสำเร็จรัฐธรรมนิญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๓ ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การศึกษาอบรมของรัฐคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการศึกษาของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ ระบุมาตรา ๔๐ ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีของแต่ละผู้แทนองค์กร และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีของแต่ละสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทน

^๓สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, “รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาปีการศึกษา ๒๕๔๒”, มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดมหาสารคาม, ๒๕๔๒, (อัคราณา)

^๔กระทรวงศึกษาธิการ, “เอกสารคำชี้แจงประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๒, (อัคราณา).

ผู้ปกครองครู ผู้แทนครู ผู้แทนองค์การบริหาร ส่วนตำบล ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ การบริหารในรูปแบบกรรมการสถานศึกษาเป็นการบริหารแบบประชาธิปไตยที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันเป็นการบริหารงานของกลุ่มสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคำเนิการวิจัย ตัดสินในในการดำเนินงานให้มีคุณภาพ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามองค์กรไว้

การปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในการจัดการศึกษาทั้งปัจจัยต่างๆ และกระบวนการทำงาน เพื่อหวังว่าคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้น ทันต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาข้างต้น จึงกำหนดนโยบายปฏิรูปการบริหาร โรงเรียนให้สามารถวางแผนและจัดการเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความพร้อมและเกิดการเรียนรู้ ที่แท้จริง อันจะส่งผลให้ชาติมีทรัพยากรที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต โดยให้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มบุคคลและองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ ในส่วนของประชาชน ในปัจจุบันนับว่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้าน โปธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการวางแผนอันส่งผลให้การ สร้างคุณภาพการศึกษาตลอดจนสามารถปรับปรุงแนวทางการพัฒนาจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นรากฐานอันดีของเยาวชน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้าน โปธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) การวิจัยครั้งนี้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นวงจรการวิจัยแบบขดลวด PAOR ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation)^๔ และการสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) โดยดำเนินการเป็น ๒ วงจร

๒) การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ในการเรียนรู้อาชีพกับงานอาชีพ คือ

๑. งานอาชีพเกษตรกรรม
๒. งานอาชีพหัตถกรรมจักสาน
๓. งานประดิษฐ์ใบตอง

โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา

๑.๓.๒ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑) กลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๒๕ คน ประกอบด้วย

- ๑.๑ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน ๑ คน

^๔Kemmis, S. and R. McTaggart, อังโนชิน ศรีสวัสดิ์, “การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีบ้านคงเค็งและบ้านชุมแสง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม), ๒๕๑๒, หน้า ๘.

๑.๒ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๕ คน

๑.๓ คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๕ คน

๑.๔ ผู้ปกครองนักเรียนที่อาสาเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๑๐ คน

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๓๓ คน โดยเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ประกอบด้วย

๒.๑ ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๓ คน

๒.๒ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๓๐ คน

๑.๓.๓ ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการวิจัยเป็น ๒ ระยะ ระยะแรกตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และระยะที่ ๒ ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การดำเนินการและแนวทางให้ชุมชนมีบทบาท ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาการเรียนรู้ด้านอาชีพของนักเรียนให้ดีขึ้น ด้วยการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา การวางแผนพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การรับผลประโยชน์จากการพัฒนาและในการประเมินผลการพัฒนาเพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอน คือ

การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและจุดประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา หมายถึง เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนา ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา หมายถึง เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

การเรียนรู้งานอาชีพ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้งานอาชีพ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ สามารถลงมือปฏิบัติในงานอาชีพ ประกอบด้วย

งานอาชีพเกษตรกรรม หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้งานอาชีพ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ สามารถลงมือปฏิบัติในงานอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้ในการเกษตร เป็นต้น

งานอาชีพหัตถกรรมจักสาน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้งานอาชีพ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ สามารถลงมือปฏิบัติในงานอาชีพหัตถกรรมจักสาน เช่น การทอผ้าพื้นเมือง การสานหวด เป็นต้น

งานอาชีพประดิษฐ์ใบตอง หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้งานอาชีพ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ สามารถลงมือปฏิบัติในงานอาชีพ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง การวิจัยของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานร่วมกันที่ต้องการจะพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานหรือการพัฒนางานที่เหมาะสมและคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานการณ์ของสังคมนั้นๆ เช่น ในสถานศึกษา กลุ่มผู้ปฏิบัติงานอาจประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้ปกครอง นักเรียน หรือนักศึกษา และสมาชิกในชุมชนอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง วิธีการวิจัยจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ในการวิเคราะห์การทำงานของตนเอง และกลุ่มอย่างถี่ถ้วน ด้วยวิธีการสะท้อนความคิดเห็นการแลกเปลี่ยนความเห็นต่อการทำงานของตนเอง และกลุ่มผู้ร่วมการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ อาจใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา การปรับปรุงโครงการ การปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน การปรับปรุงนโยบายและระบบการทำงานของโรงเรียน หน่วยงาน มุ่งมั่นการปรับปรุงที่เป็นรูปธรรม เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ใช้กระบวนการทำงานเป็นวงจรการวิจัยแบบ

ขดลวด PAOR ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection)

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง คณะบุคคลหรือองค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมประเมินในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนด้วยความจริงใจ

การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย หมายถึง ผู้ร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียนที่อาสาเข้าร่วมกิจกรรม ของโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล หมายถึง ผู้ร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้และเป็นผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ของโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดมหาสารคาม

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดมหาสารคาม

๑.๕.๒ ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดมหาสารคาม

๑.๕.๓ นำผลการวิจัยนำมาเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการพัฒนาการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาและโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิจัย ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๔ กระบวนการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

๒.๒.๒ ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

๒.๒.๓ การนำแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

๒.๓ บริบทโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวความคิดที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ดังจะเห็นว่า จากประเพณี “ลงแขก” (Cooperative Work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก ยุทธศาสตร์การบริหารเพื่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การท้องถิ่นเอกชน มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จ ที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม

แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทั่วไปจึงมีความหมายกว้าง คือ การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจาย

ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจกำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน^๑

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร มีผู้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมมากมายดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “หมายถึง “การเกี่ยวข้องกับทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การกระทำทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นและทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย” ลักษณะของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึงการเป็นผู้นำ เข้าร่วมประชุม เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินเป็นกรรมการ ประธานกรรมการ สมาชิกผู้นั้นทำอะไรระหว่างการประชุม สมาชิกผู้นั้นเล่นบทบาทอะไรในที่ประชุม”^๒

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม “หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจการพิจารณาตัดสินใจการปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข”^๓

ลือชัย ศรีเงินยวง ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า “เป็นรูปแบบเป้าหมายของงาน และกำหนดให้มีการเข้าร่วมงาน ดังที่ผ่านมาจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบ และมี

^๑ปาริชาติ วัลย์เสถียร, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, ๒๕๔๓), หน้า ๗.

^๒นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘๓.

^๓ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : ห.ส.น. ไทขอนแก่นราษีไทย, ๒๕๒๖), อ้างแล้ว, หน้า ๑.

บทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่ต้นคิดปัญหาวางแผนปฏิบัติงาน คุณแก่ กำกับ ตลอดจนการประเมินผลติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงจะต้องหมายถึง การมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ”^๔

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม ไว้ว่า “เป็นกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในเรื่องที่กำหนดไว้ ได้รับความปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับความบริสุทธิ์ใจด้วยว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง”^๕

อลิน รพีพัฒน์ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “เป็นการให้ประชาชนคิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง มิใช่เป็นการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทุกอย่างต้องเป็นประชาชนคิดขึ้นมา”^๖

สมพงษ์ บัวชาบาล ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องมาจากเหตุผลพื้นฐาน คือ ชาวชนบทประสบปัญหาอยู่มีฐานะของตนเองได้ดีที่สุดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนา ควรเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง มิใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรกับศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้นการมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงงาน ประกอบกิจกรรมจะทำให้ประชาชนมีความผูกพันกันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์ยืนยาวการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นคว้าหาข้อดี และข้อบกพร่องอัน

^๔ ลือชัย ศรีเงินขวง, การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒-๑๓.

^๕ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, รูปแบบการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๖-๗.

^๖ อลิน รพีพัฒน์, การพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๓๐.

เกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะนำมาเป็นเรื่องในการหาหนทางปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป^๑

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยเหลือ สนับสนุนนำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการการบริหาร

การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของทุกกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้การบริหารเปิดกว้าง มีอิสระทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารอันเป็นวิถีทางในการขยายอิทธิพลของสายบังคับบัญชาลงไปสู่ระดับปฏิบัติในองค์กร^๒

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง ส่วนประกอบ ๓ มิติ คือ มิติที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า ควรทำอะไร และทำอย่างไร มิติที่ ๒ มีส่วนเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ และมิติที่ ๓ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน^๓

เอกชัย กี่สุขภัณฑ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง “รูปแบบของความเกี่ยวข้อง ผูกพันกัน ของสมาชิกในการประชุมหรือเพื่อตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน”^๔

สกล สกลเดช ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง “การเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยประการใด ๆ ของประชาชน ในการร่วมรู้เห็น ตัดสินใจ ควบคุม ดูแล ตลอดจนการตรวจสอบให้กระทำนั้น เกิดความถูกต้อง สุจริต และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนร่วม”^๕

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “เป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจจะเป็นการ

^๑สมพงษ์ บัวชาบาล, การมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๓๑), หน้า ๒๗.

^๒เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : โอเอซีเอส, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๘.

^๓สมยศ นาวิการ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^๔เอกชัย กี่สุขภัณฑ์, การบริหารทักษะและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๗.

^๕สกล สกลเดช, ครุกับ Good Convergence ข้าราชการครู, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๑ (ตุลาคม - พฤศจิกายน ๒๕๔๒) : ๑๓.

มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหารประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับ การรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการ หนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือ การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมี ส่วนเกี่ยวข้องกับผูกพันต่อกิจกรรมและองค์กรในที่สุด”^{๑๒}

สั้มพันธ์ อุปลา ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็น การบริหารที่เห็นความสำคัญของผู้ร่วมงานในฐานะมนุษย์ในองค์กรที่มีความสามารถ มีเหตุผล มี วิจารณ์ญาณ การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการรวมพลังสมองพลังงานจะก่อให้เกิดความ รวมพลังสมองอย่างแท้จริง”^{๑๓}

จากแนวคิดที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมและการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนา เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม ตัดสินใจ ร่วมคิดร่วมสร้างการปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ตลอดจนเข้าสังเกตการณ์ด้วย

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

จรัส นวลน้อม ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมไว้หลายประการดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือการมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่าง รวมถึง ความรับผิดชอบด้วย

๒. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสังสรรค์ทางสังคมของบุคคลหรือ กลุ่ม

๓. การมีส่วนร่วม หมายถึง ผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนี้จะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่ม โครงการ ปฏิบัติการและเหตุผลเบื้องต้นที่บุคคลต้องตระหนัก คือ ปฏิบัติการหรือการกระทำในนามกลุ่มนั้น ต้องกระทำผ่านองค์กร โครงการจึงเป็นตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

^{๑๒} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา, อ่างแก้ว, หน้า ๑๗๘-๒๑๕.

^{๑๓} สั้มพันธ์ อุปลา, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๑, หน้า ๖.

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑. การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ

๒. การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการหมู่บ้าน

๓. การมีส่วนร่วมโดยเปิด โอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่มีใช้ผู้แทนของประชาชน เช่น สถานบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้^{๑๔}

ประพนธ์ ปิยรัตน์ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง “การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ในการวางแผนการดำเนินงานและการควบคุม โดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการพึ่งพาตนเองของท้องถิ่น”^{๑๕}

อภินันท์ รพีพัฒน์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาว่า “ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการและการวางแผนในการแก้ปัญหาการดำเนินการตามแผนสุดท้ายคือการประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความสำคัญในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา” สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ร่วมทำการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน

๒. ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น

๓. ร่วมวางแผน นโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม^{๑๖}

สมบุญ กนกหงษ์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐ หมายถึง “กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งในรูปส่วน

^{๑๔}จรัส นวลนิ่ม, การศึกษากับการพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔๕.

^{๑๕}ประพนธ์ ปิยรัตน์, การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๑๖}อภินันท์ รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

บุคคล กลุ่มคน ชมรมสมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหลายเรื่องร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่คณะกรรมการ ประชาชนทุกคนในท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการดำเนินงาน แสดงความคิดเห็นและร่วมพิจารณากำหนดปัญหา ความต้องการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลในประชาชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองให้สามารถที่จะดำเนินการ ได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของตนเองและได้กล่าวถึง กรมการปกครอง^{๑๑}

จรัส บุญเชื้อ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ “การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและ โครงการที่ประชาชนในชนบท สามารถที่แสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นที่การใช้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท”^{๑๒}

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่า “เป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในการเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา ก็คือ การให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่างๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด”^{๑๓}

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การบริหารการมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่เห็นความสำคัญของผู้ร่วมงานในฐานะมนุษย์ในองค์กรที่มีความสามารถ มีเหตุผล มีวิจรรย์ญาณ การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการระดมพลังสมองพลังงานอย่างแข็งขัน เพื่อให้การ

^{๑๑}สมบุญ งามหงษ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒, หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๒}จรัส บุญเชื้อ, “การมีส่วนร่วมของประชากรในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนบ้านโพนท่าสี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๓๗, หน้า ๑๓.

^{๑๓}เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๒-๑๘๓.

ดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และเป็นการบริหารงานที่สนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้ดีที่สุดอีกด้วย

๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การให้บุคคลมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น เป็นการเพิ่มความรับผิดชอบและตระหนักในงานที่ปฏิบัติให้กับผู้ร่วมงาน จะช่วยให้บรรยากาศการทำงานมีสภาพน่าพึงพอใจเป็นบันไดนำไปสู่การยอมรับ นับถือ ความรักความผูกพันระหว่างบุคคลต่อบุคคล และระหว่างบุคคลต่อบุคคล เป็นการนำศักดิ์ศรีและความหมายอันลึกซึ้งมาสู่งานที่เขาทำอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยให้เกิดการผลักดัน เกิดจินตนาการเพื่อสร้างสรรค์ และเกิดความคิดหลักแหลมในงานใหม่ ๆ ช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีในการบริหาร และเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกระส่ำระสายสำเร็จของผู้ร่วมงาน

การกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมิได้หมายความว่า ผู้บริหารไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นๆ ถึงแม้ว่าผู้บริหารจะให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารก็ยังสามารถช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และรับฟังความคิดเห็นและถึงขั้นตัดสินใจที่สำคัญแล้ว ผู้บริหารก็ยังเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการ ดังนั้นกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ ดังนี้^{๒๐}

๑) ทฤษฎีการจูงใจมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow 's Need hierarchy)

Abraham H. Maslow เป็นนักจิตวิทยา ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจของมนุษย์โดยมีแนวคิดที่ว่า ความต้องการของมนุษย์มีเป็นขั้นตอน ถ้าความต้องการหนึ่งได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการถัดไปที่สูงกว่าก็จะเกิดขึ้น Maslow ได้แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย คือ การทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ร่างกายเมื่อเกิดความหิวความกระหาย ความง่วง และความปรารถนาทางด้านเพศ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของแรงขับของมนุษย์ที่สำคัญเพื่อให้ตนเองมีความอยู่รอด Maslow พิจารณาว่า ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นเสมือนพื้นฐานที่มาก่อนความต้องการสิ่งอื่นทั้งหมดดังเช่น เมื่อคนหนึ่งมีความหิวจัดและต้องการอาหารอย่างรุนแรง ความต้องการอย่างอื่นจะถูกกลืนไปหมดสิ้น

๒. ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Seeds) เมื่อความต้องการด้านร่างกายได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการทางด้านความปลอดภัยและความ

^{๒๐} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การบริหารโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔๑-๒๔๖.

มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ Maslow กล่าวว่า ผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดี ร่างกายปกติและมีการดำรงชีวิตเหมือนบุคคลทั่วๆ ไป ส่วนใหญ่

๓. ความต้องการทางด้านสังคม ความรัก การยอมรับเป็นพวกพ้อง เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการของคนเราที่จะมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและมีอิทธิพลบางประการต่อกลุ่มก็จะเกิดขึ้น ความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการในด้านความรัก ความเป็นเจ้าของและความรักใคร่ คนเราจะแสวงหาเพื่อน พรารถนาที่จะมีเพื่อนพ้อง ความต้องการทางด้านความรักนี้ เป็นความต้องการที่จะเป็นผู้ให้ความรักและได้รับความรักใคร่จากคนอื่นด้วย การขาดความรักใคร่ ในความคิดของ Maslow เห็นว่าสามารถทำให้เกิดผลต่อเนื่องที่เลวร้ายของการปรับตัวได้

๔. ความต้องการมีชื่อเสียง มีฐานะเด่นทางสังคม เป็นความต้องการที่จะเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเอง และมีบุคคลอื่นยอมรับนับถือเป็นธรรมดาของมนุษย์ที่อยากเป็นที่ยอมรับและยกย่องของคนอื่น เมื่อทำงานสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้สำเร็จ ความพึงพอใจในการที่มีฐานะเด่นทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และความรู้สึกที่ตนเองมีมูลค่า

๕. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (Self Actualization Needs) เมื่อความต้องการด้านร่างกาย ความปลอดภัย ด้านสังคม ความมีชื่อเสียงได้รับการตอบสนองแล้ว ไม่นานคนผู้นั้นก็จะมีความรู้สึกไม่พอใจเกิดขึ้น หากว่าเขาไม่สามารถที่จะทำอะไรได้ตามที่ตนเองอยากทำ คนเราควรจะได้มีการให้โอกาสที่จะพยายามทำการมีชีวิตที่ดีขึ้นมีความต้องการที่จะมีความรู้สึกว่าเขามีความก้าวหน้าในการที่ได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ได้ทำงานที่เหมาะสม ความสามารถและทักษะที่ตนเองชอบ องค์กรประกอบอื่น ๆ เช่น ความรู้สึกที่งานที่ทำมีความสำคัญ งานนั้นท้าทายความสามารถ ความก้าวหน้า ความสำเร็จของงาน และโอกาสในการพิจารณาตนเอง ล้วนแต่เป็นความต้องการที่ท้าทาย ซึ่งถูกจัดรวมไว้ในความต้องการนี้ด้วย Maslow สังเกตเห็นว่า นักดนตรีต้องเล่นดนตรี จิตรกรต้องวาดรูป กวีต้องเขียนบทกวี พวกเขาเหล่านั้นมีความสุขกับการได้ทำในสิ่งที่ตนเองต้องการจะทำมากที่สุดนั้นเรียกว่า Self - Actualization

Maslow กล่าวว่า คนธรรมดาทั่วไปพอใจกับความต้องการทางด้านร่างกายร้อยละ ๘๕ ความต้องการด้านความมั่นคง ร้อยละ ๗๐ ความต้องการทางด้านสังคม ร้อยละ ๕๐ ความต้องการทางด้านจิตใจ ร้อยละ ๔๐ และความพอใจในความมุ่งมาดปรารถนา ร้อยละ ๑๐^{๒๐}

^{๒๐} Abraham H. Maslow, อ้างใน สมยศ นาวิการ, การบริหาร, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕.

๒) การจูงใจแบบทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ McGregor

จากการมองถึงวิธีการที่ผู้บริหาร หรือปฏิบัติต่อผู้ได้บังคับบัญชา Douglas McGregor ได้สรุปเอาไว้ว่าทัศนคติหรือแนวคิดของผู้บริหารในด้านธรรมชาติของมนุษย์ขึ้นอยู่กับข้อสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับคนอยู่ ๒ กลุ่ม และผู้บริหารมีความโน้มเอียงที่จะกำหนดพฤติกรรมของเขาต่อผู้ได้บังคับบัญชาตามข้อสมมติฐานที่เขาคิดไว้ หรือมีอยู่สมมติฐานของกลุ่มแรกมีลักษณะที่เป็นทางลบ ซึ่ง McGregor กำหนดไว้ว่าเป็นทฤษฎี X และข้อสมมติฐานของกลุ่มที่สองมีลักษณะไปในทางบวก ซึ่งเขากำหนดเป็นทฤษฎี Y

๒.๑ ข้อสมมติฐาน ๔ ประการของทฤษฎี X

ภายในทฤษฎี X ข้อสมมติฐาน ๔ ประการ ที่นักบริหารกำหนดหรือยึดถือกัน คือ

๑. ภายในจิตใจของคนงานทุกๆ ไปแล้ว จะไม่ชอบทำงานและหากเมื่อมีโอกาสและเป็นไปได้ก็จะหลบหรือเลี่ยงงาน

๒. เนื่องจากคนงานไม่ชอบทำงาน ดังนั้น ต้องบังคับ ควบคุมหรือต้องขู่ว่าจะลงโทษเพื่อที่จะให้ทำงานตามเป้าหมายที่ต้องการ

๓. คนงานจะไม่ยอมรับผิดชอบ หรืออยากจะลดความรับผิดชอบลง และจะแสวงหาข้อแนะนำที่เป็นแบบทางการจากคนอื่นเมื่อโอกาสอำนวยให้

๔. คนงานส่วนมากจะให้ความสำคัญทางด้านความมั่นคงความปลอดภัย มากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน และจะแสดงออกในแง่ของความทะเยอทะยานน้อยมาก

๒.๒ ข้อสมมติฐาน ๔ ประการ ของทฤษฎี Y

ในทางตรงกันข้ามกับแนวคิดทางด้านลบเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์เหล่านี้ McGregor ได้เขียนสมมติฐานซึ่งเขาเรียกว่าเป็นทฤษฎี Y ไว้อีก ๔ ข้อ ดังนี้

๑. คนงานสามารถที่จะมองการทำงานว่าเป็นของธรรมดาเช่นเดียวกับการที่ต้องพักผ่อนและต้องเล่น

๒. คนงานทุกคนจะดำเนินงานด้วยตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้ ถ้าหากเขาให้คำมั่นหรือยึดคำมั่นต่อวัตถุประสงค์ของการทำงาน

๓. คนเราโดยปกติสามารถที่จะเรียนรู้ในการยอมรับ หรือจะแสวงหาความรับผิดชอบ

๔. การมีความคิดสร้างสรรค์ นั่นก็คือมีความสามารถที่จะทำการตัดสินใจที่ดี จะมีอยู่ได้ในคนทุกคน และไม่จำเป็นว่ามีเพียงในกลุ่มผู้ที่ทำหน้าที่ทางด้านการบริหารเท่านั้น

จากการวิเคราะห์ของ McGregor คำถามก็คือ อะไรคือสิ่งจูงใจที่สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ได้แก่ของการจูงใจคนงาน คำตอบที่แสดงออกได้ดีที่สุดก็คือ การตอบอยู่แนวกรอบ

ความคิดของ Maslow ที่ว่า ทฤษฎี X สรุปลงไว้ว่า ความต้องการในอันดับต่ำของ Maslow มีอิทธิพลต่อการจูงใจ^{๒๒}

๓) ทฤษฎีการจูงใจของ Skinner การจูงใจโดยการเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement)

Skinner เป็นนักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดอีกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การดัดแปลงทางด้านพฤติกรรมเป็นเครื่องมือของการจูงใจอย่างหนึ่ง และเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราทุกอย่างมีผลเกิดขึ้นเนื่องจากการมีสิ่งเร้า พฤติกรรมจะถูกดัดแปลงไปทางด้านดีที่สุด เมื่อได้มีการตัดสินใจว่าพฤติกรรมอะไรเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนา แล้วเลือกและใช้สิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้น ๆ

ในด้านการบริหาร สิ่งเร้าที่เป็นแรงกระตุ้นนั้น คือ สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมขึ้นสิ่งเร้าเหล่านั้นอาจจะเป็นสิ่งเร้าในด้านบวก Positive เช่น การให้สัญญาว่าจะเพิ่มเงินค่าจ้าง การเลื่อนตำแหน่ง หรือการมอบหมายให้ทำงานที่ดีกว่าเดิม หรือสิ่งเร้าเหล่านั้นอาจจะเป็นสิ่งเร้าในด้านลบเช่นการขู่ว่าจะมีการลดตำแหน่งลดเงินค่าจ้าง หรือย้ายให้ไปทำงานที่ผู้นั้นไม่ต้องการจะทำงาน

Skinner เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นอย่างสูงในเรื่องการเสริมแรงบวก หรือการให้รางวัล ว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการที่จะให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่ต้องการ ในความคิดของ Skinner เห็นว่า การลงโทษเป็นเสมือนเช่นการสร้างพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้น Skinner ได้ชี้ให้เห็นว่า แม้แต่การฝึกสุนัข นักฝึกสุนัขอาชีพไม่เคยตีหรือเจียนสุนัขเพื่อให้ได้มาซึ่งการฝึกที่ดีหรือพฤติกรรมดี สิ่งสำคัญบางประการในการที่จะนำไปใช้ในการจัดการหรือการบริหารมีดังนี้

๑. แจ้งให้ทราบว่าคุณสมบัติที่ต้องการที่จะนำไปสู่การได้รับรางวัลและพฤติกรรมที่ไม่ต้องการนั้นคืออะไร

๒. การให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับเรื่องลักษณะของงาน คุณภาพของงาน และความบกพร่องต่าง ๆ

๓. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่บุคคลเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการปฏิบัติงาน

๔. ให้รางวัลการปฏิบัติงานที่ดี เหมาะสมหรือเท่าเทียมกับงานห้ามหรือไม่ให้รางวัลแก่คนทุกคนเหมือนกันในเมื่อมีความแตกต่างในระดับของการปฏิบัติงาน

^{๒๒}McGregor อังโน ศิริวรรณ เสรีรัตน์, พฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัย จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๖๕.

๒.๑.๔ กระบวนการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพ ออกเป็น ๕ ขั้นตอน ของบัณฑิตร อ่อนคำ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและจุดประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนา ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด^{๒๐}

ชั้น ศรีสวัสดิ์ ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีบ้านดงเค็งและบ้านชุมแสง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม โดยร่วมคิด ร่วมประชุมหารือ ร่วมวางแผนงาน ร่วมทำร่วมติดตามผล และร่วมคิดค้นงานใหม่ จากแนวคิดในเรื่องลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว สามารถประมวลและสรุปหัวข้อของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาชนบทเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้ คือ

^{๒๐}ปาริชาติ วลัยเสถียร, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, อ่างแก้ว, หน้า ๑๓๘-๑๔๐.

๑. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เช่น ร่วมเสนอปัญหา ตำรวจข้อมูล จปฐ. ค้นหาสาเหตุของปัญหา และสำรวจความต้องการของชุมชน

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เช่น ร่วมลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแผนและโครงการเพื่อแก้ปัญหา จัดทำแผนและโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการและทบทวนแผนและโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมและการลงทุนและปฏิบัติ เช่น ร่วมพัฒนาโดยการออกแรง ออกเงิน วัสดุสิ่งของ ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา

๔. มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เช่น ร่วมติดตามการปฏิบัติงานติดตามความเหมาะสมถูกต้อง ร่วมประเมินผล รับทราบการแล้วเสร็จของโครงการ และร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ^{๒๔}

Caldwell and Spink รูปแบบการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม (Collaborative School Management Cycle) มีลักษณะสำคัญ คือ ประกอบด้วย

๑. กระบวนการกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน การกำหนดนโยบาย การวางแผนงบประมาณ การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผลในเชิงบูรณาการที่แตกต่างจากกระบวนการที่ใช้มาแต่เดิมซึ่งมักไม่เป็นระบบ แยกส่วน ก่อให้เกิดความสับสน และไร้ประสิทธิผล

๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากคณะครู นักเรียน และชุมชนที่มีการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน

๓. เน้นหน้าที่หลักของโรงเรียน คือ “การเรียนการสอน” และการบริหารแผนงานที่สอดคล้องกับรูปแบบปกติของงานในโรงเรียน

วงจรการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกับวงจรการบริหารหรือการจัดการในตำราอื่น ๆ มี ๖ ขั้นตอน ดังนี้ คือ

๑. การกำหนดจุดมุ่งหมายและความต้องการ

๒. การกำหนดนโยบาย

๓. การกำหนดแผนงาน

๔. การจัดทำแผนและอนุมัติงบประมาณแผนงาน

๕. การนำไปปฏิบัติ

^{๒๔}ชื่น ศรีสวัสดิ์, “การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีบ้านคงเค็งและบ้านชุมแสง อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม), ๒๕๓๒, หน้า ๘๒.

๖. การประเมินผล^{๒๕}

Caldwell and Spinks การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้ก่อประโยชน์ให้กับนักเรียน กลุ่มนโยบายผู้บริหารผู้นำทางการศึกษาอื่น ๆ และคณะครู ดังนี้

๑) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกของการบริหารโรงเรียนใด ๆ มีดังนี้

๑.๑ ทำให้มั่นใจได้ว่าทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครู เวลา อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ และการบริการจะถูกนำมาใช้เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมาย หรือความต้องการในแผนงานด้านการเรียนการสอน เพื่อผลประโยชน์ของนักเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ

๑.๒ นักเรียนได้รับความสำคัญให้มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายในรูปของสภาโรงเรียน และมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผน ซึ่งนักเรียนอาจมีความสนใจหรือความชำนาญเป็นพิเศษ

๑.๓ นักเรียนจะมีความรู้ และเข้าใจในแผนงานของโรงเรียน จึงเป็นช่องทางที่จะทำให้อุद्ความหมาย นโยบาย แผนงาน งบประมาณ และผลการประเมินได้รับการเผยแพร่ให้ทุกคนในโรงเรียนได้รับรู้ รวมทั้งตัวนักเรียนเองด้วย

๒) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มนโยบาย

๒.๑ กระบวนการกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนด นโยบาย การจัดทำแผนการ งบประมาณ และการประเมิน ที่จัดเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการ ไม่ได้แยกเป็นส่วนๆ ดังที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป จะทำให้สิ่งที่กำหนดมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ และมีความต่อเนื่อง ตลอดจนทำให้การจัดสรรทรัพยากรสอดคล้องกับลำดับความสำคัญของนโยบาย และความต้องการที่กำหนดไว้ด้วย

๒.๒ นโยบายที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มนโยบาย ทำให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในโรงเรียน และสร้างความสบายใจให้เกิดขึ้นกับคณะครูในการจัดการเรียนการสอน ตามวิชาชีพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ไม่เกิดปัญหา “ผู้ปกครองกำหนดวิธีการสอนให้กับครู”

๒.๓ กลุ่มนโยบายจะทำหน้าที่ในการนโยบาย ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของคนอื่น จึงเป็นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ไม่ก้าวก่างานซึ่งกันและกัน

๒.๔ การให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายพื้นฐานของโรงเรียนนั้น ทำให้กลุ่มนโยบายมีวิสัยทัศน์มองเห็น “ภาพโดยรวม” ของภารกิจ พื้นฐานนี้

^{๒๕} วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการบรรลุผล, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๖), หน้า ๖๓.

๒.๕ มีการจัดทำเอกสารในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเป็นที่รับรู้และเข้าใจในผลการปฏิบัติงานนั้นจากสมาชิกทุกคนในโรงเรียน

๒.๖ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก ข้อ ๓, ๔ และ ๕ จะดึงดูดผู้ที่มีความสามารถมาใช้ให้เป็นประโยชน์หรือให้การสนับสนุนกลุ่มนโยบายได้

๒.๗ จากหลักการที่สามารถตรวจสอบได้ และมีการประเมินอย่างเป็นระบบทำให้กลุ่มนโยบายทราบผลการนำนโยบายไปปฏิบัติเองได้

๒.๘ โดยหลักการทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามขั้นตอน เป็นระบบมีการเลือกยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ทำให้กลุ่มนโยบายมุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงและการมองอนาคตในระยะยาว

๓) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและผู้นำทางการศึกษาอื่นๆ เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับครูและกลุ่มนโยบายด้วย แต่ที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารและผู้นำทางการศึกษาอื่นๆ ที่สำคัญมีดังนี้

๓.๑ ทำให้ผู้บริหารแสดงบทบาทการเป็นผู้นำทางการศึกษาได้ดีจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น จะทำให้มั่นใจได้ว่าจุดหมายและความต้องการ นโยบาย และแผนจะได้รับการกำหนดและจัดทำขึ้น ผู้บริหารสามารถแสดงบทบาทเป็นผู้ริเริ่มนโยบาย นักวิเคราะห์ หรือนักวิจัยนโยบาย เป็นนักบริหารนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นนักประเมินผล เป็นนักประสานงาน นักจูงใจ และนักเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ

๓.๒ การแสดงภาวะผู้นำในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและโดยผู้อื่น จะช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานของโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศได้

๓.๓ ช่วยพัฒนาผู้นำทางการศึกษาอื่น ๆ จากกรณีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทีมแผนงานหรือคณะทำงานต่าง ๆ

๔) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับครู ซึ่งครูส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องในขั้นตอนการจัดทำแผนและการนำแผนไปปฏิบัติ มีประโยชน์ที่จะได้รับ ดังนี้

๔.๑ ทำให้ครูมีบทบาททางการบริหารต่อภารกิจที่สำคัญของตนเองนั้น คือ การให้การศึกษาต่อของนักเรียน

๔.๒ ครูทุกคนมีโอกาสมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตามความชำนาญของแต่ละคน ทำให้การกำหนดนโยบายและแผนงานสอดคล้องกับเวลา และศักยภาพของครูได้

๔.๓ การแบ่งหน้าที่การกำหนดนโยบายและการจัดทำแผน จะช่วยให้เกิดความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ ลดความสับสนและความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นเสมอ ๆ

๔.๔ การที่ครูมีส่วนร่วมในทีมแผนงานจะช่วยการตัดสินใจ เพื่อจัดสรรทรัพยากร เป็นไปอย่างสอดคล้องกับความสนใจด้านของตน

๔.๕ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานและงบประมาณ จะช่วยให้ครูได้รับข้อมูลสารสนเทศและการทำงานของเพื่อนครูด้วยกัน

๔.๖ การมีระบบการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ดี ครูมีส่วนร่วมช่วยให้มั่นใจได้ว่าจุดหมายและนโยบายของโรงเรียนจะได้รับการนำไปปฏิบัติได้

๔.๗ การมีส่วนร่วม และการมีบรรยากาศองค์การแบบเปิด จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคณะครูลง

๔.๘ การเป็นระบบเปิด และการพิจารณาอย่างเป็นระบบในการจัดสรรทรัพยากร จะช่วยให้การใช้ทรัพยากรของครูเป็นไปอย่างตอบสนองความต้องการและไม่ซ้ำซ้อนกันได้

๔.๙ ช่วยให้อาจารย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในกระบวนการเรียนรู้ ครูจะเป็นกำลังสนับสนุนของทุกแผนงานที่มีค่ายิ่งกว่างบประมาณ

๔.๑๐ เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความรับผิดชอบ สร้างความพึงพอใจในการทำงาน ความมีพันธะผูกพันกับการบรรลุความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนในระดับสูง

๔.๑๑ ช่วยลดงานเอกสารลง การกำหนดนโยบายอาจมีเพียง ๑ แผ่น แผนงานและงบประมาณเพียง ๒ แผ่น หรือผลการประเมินเพียง ๑-๒ แผ่น สำหรับแต่ละแผนงาน เป็นต้น^{๒๖}

๒.๑.๕ รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจว่าจะศึกษาในด้านใด เช่น

กรรมกิจ ชมดี ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมหลังจากได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ออกเป็น ๑๐ รูปแบบ คือ

๑. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meetings)
๒. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution)
๓. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committee)
๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
๕. การมีส่วนร่วมเป็นสัมภาษณ์ (Interviewer)
๖. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม หรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)

^{๒๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๖๕.

๕. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)

๑๐. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)^{๒๓}

ฉอ้าน วุฑฒิภรณ์รักษา ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ ๕ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นกำหนดความต้องการ
๒. ขั้นวางแผนดำเนินงาน
๓. ขั้นตัดสินใจ
๔. ขั้นดำเนินการ
๕. ขั้นติดตามผลงาน^{๒๔}

อติณ รพีพัฒน์ ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
๒. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
๓. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
๔. การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา^{๒๕}

Caldwell และ Spinks ได้กล่าวถึง วงจรการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม (Collaborative School Management Cycle) เป็นรูปแบบที่เขากล่าวว่าใช้ได้ผลดีมาแล้วในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งมีวงจรการบริหาร ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การกำหนดจุดมุ่งหมายและระบุความต้องการ
๒. การกำหนดนโยบาย
๓. การกำหนดแผนงาน

^{๒๓}กรรณกิจ ชมดี, “การมีส่วนร่วมประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๔, หน้า ๑๓.

^{๒๔}ฉอ้าน วุฑฒิภรณ์รักษา, “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสร้างที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคุ้มพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๖, หน้า ๑๖.

^{๒๕}อติณ รพีพัฒน์, แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า ๑๐๐.

๔. การจัดทำแผนและอนุมัติงบประมาณแผนงาน
๕. การนำไปปฏิบัติ
๖. การประเมินผล^{๑๑}

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี กล่าวถึง หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าหลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่ง ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง และจริงใจ ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่าง ๆ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิ และความเสมอภาคกันในอันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ^{๑๒}

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันทั้งจากแนวคิดของนักวิชาการในและนอกประเทศ โดยเน้นการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนอย่างจริงจัง โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย และจัดทำแผนปฏิบัติงานอย่างชัดเจน จึงสรุปได้เป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้ คือ

๑. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
๒. วางแผนการดำเนินงาน
๓. ปฏิบัติตามแผนดำเนินงาน
๔. ทบทวน กำกับ ติดตาม และประเมินผล^{๑๓}

ทรงยศ ชัยมงคล ได้สรุปการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมถึงแม้ว่าจะมีประโยชน์ต่อผู้บริหารเป็นอย่างมากก็ตาม ยังมีเงื่อนไขที่ต้องพิจารณาก่อนนำไปปฏิบัติดังต่อไปนี้ คือ

๑. ท่านรู้จักผู้ร่วมงาน หรือผู้ได้บังคับบัญชาดีพอหรือยัง เช่น ความรับผิดชอบในการทำงานและพฤติกรรมในการทำงาน
๒. ผู้ร่วมงานหรือผู้ได้บังคับบัญชาของท่านชอบที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานหรือไม่

^{๑๑} วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการบรรลุผล, อ่างแก้ว, หน้า ๓๒.

^{๑๒} ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ห.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

๓. ท่านมีเวลาเพียงพอหรือไม่สำหรับการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ได้บังคับบัญชา มีส่วนร่วมในการบริหาร

๔. ท่านจะต้องสร้างบรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation Climate) ให้เกิดขึ้น กล่าวคือ

๔.๑ ความเชื่อใจและไว้วางใจในตัวผู้ร่วมงาน หรือผู้ได้บังคับบัญชา

๔.๒ จัดให้มีระบบสื่อสารแบบเปิดและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน

๔.๓ แก้ปัญหาและการตัดสินใจโดยกลุ่ม

๔.๔ ความมีอิสระในการปฏิบัติงาน

๔.๕ ผู้บริหารมีความเป็นกันเอง สนใจและเปิดใจที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน

๔.๖ การยอมรับซึ่งกันและกันในการทำงาน

๕. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา^{๓๓}

๒.๒ แนวคิดชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปอีก ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของมนุษย์ให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ การพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้น มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาไว้หลายท่าน ดังนี้

พะยอม วงศ์สารศรี, ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนา คือ “การทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลก็คือ การดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจแก่องค์กร”^{๓๔}

จำนง อติวัฒนสิทธิ์, กล่าวว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง “การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้ การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง ซึ่ง

^{๓๓}ทรงยศ ชัยมงคล, “การนิเทศโรงเรียนประถมศึกษาของนิเทศอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๓๔, หน้า ๑๕ - ๑๗.

^{๓๔}พะยอม วงศ์สารศรี, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒.

กำหนดให้มีคุณค่าและเป็นไปตามขั้นตอน เพราะฉะนั้น จึงสามารถมองได้ว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้า หรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา”^{๕๔}

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ได้กล่าวเกี่ยวกับ การพัฒนา ว่า “การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง ภาวะสภาพที่เปลี่ยนไปนั้นเป็นสภาพที่ดีกว่าเดิม”^{๕๕}

บุญเลิศ ราโชติ ได้ไว้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง “การกระทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจมีสันติสุข มีปัจจัย ๔ พอเพียงในการเลี้ยงชีพ เพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกาย นอกจากนั้น การพัฒนายังเกี่ยวกับการศึกษา ภาวะแวดล้อม และที่พักผ่อนที่ดี เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกชนและชุมชนให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน”

การพัฒนา หมายถึง “การสร้างความเจริญก้าวหน้าเพื่อสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดีมีความสุข การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ”

การพัฒนา หมายถึง “การกระทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจมีสันติสุข มีปัจจัยสี่พอเพียงในการเลี้ยงชีพ เพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายนอกจากนั้น การพัฒนายังเกี่ยวกับการศึกษา ภาวะแวดล้อมและ การพัฒนา หมายถึง การสร้างความเจริญก้าวหน้าเพื่อสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดีมีความสุข การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง”^{๕๖}

สรุป การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้มีความเจริญก้าวหน้า ให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ การพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้น

^{๕๔}จำนง อติวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖๒.

^{๕๕}ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, อ่างแล้ว, หน้า ๑๓.

^{๕๖}บุญเลิศ ราโชติ, การพัฒนาชุมชน, (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๐-๑๕๔.

๒.๒.๒ ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

สัมพันธ์ อุปลา กล่าวถึง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ว่า การศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศ ที่สำคัญที่สุดผู้คนในสังคมใดประเทศใด ได้รับการศึกษาสูงมากจะฉลาดมาก สังคมนั้นหรือประเทศนั้นจะเจริญรุ่งเรืองเป็นผู้นำ และเป็นมหาอำนาจในที่สุด ในทางตรงกันข้ามหากประเทศพลเมือง ส่วนใหญ่ด้อยการศึกษาจะกลายเป็นประเทศที่ล้าหลัง เศรษฐกิจตกต่ำผู้คนมีชีวิตอยู่ด้วยความแร้นแค้นยากจน ต้องขอความช่วยเหลือจากประเทศที่เจริญรุ่งเรืองหรือที่พัฒนาแล้ว

เมื่อการศึกษานับวันแต่จะมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตของผู้คนในทุกสังคมทุกชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ และเพื่อให้การศึกษาของชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าต่อความเจริญของสิ่งอื่นชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถดำเนินการ ได้ดังนี้

๑. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษาในชุมชนให้เจริญก้าวหน้า เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีคุณภาพโดยพยายามผลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

๒. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ เพื่อจัดหาจุดพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลานร่วมกับครูในโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นให้ได้รับความสำเร็จ

๓. ร่วมค้นหาผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้การศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ผ่านทางโรงเรียนจัดให้

๔. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ จัดและตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ร่วมรณรงค์หาทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้นเป็นต้น

๕. ร่วมตรวจสอบผลการพัฒนาโรงเรียนการจัดการศึกษาของโรงเรียน หากพบปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ก็เข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว และอุปสรรคนั้นร่วมกัน

๖. สร้างความภาคภูมิใจในผลงาน การพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน โดยชุมชนเข้ามารับรู้ความเจริญก้าวหน้า ของโรงเรียนและร่วมกันภาคภูมิใจในผลงานพัฒนาโรงเรียน การพัฒนาการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในผลงานการพัฒนาเป็นลำดับตลอดมา^๔

พินิจดา วีระชาติ ได้กล่าวถึงวิธีการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาระดับสูง ดังนี้

๑. การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน ด้วยวิธีการจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการ ผู้ปกครอง เช่น ให้มีการเยี่ยมชมโรงเรียน จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครู

๒. การอนุญาตให้ชุมชนใช้โรงเรียนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดงานมงคลสมรส จัดงานประเพณีประจำปี จัดแข่งกีฬา

๓. โรงเรียนจัดการดนตรีไทยสำหรับประชาชน

๔. โรงเรียนจัดงานรื่นเริงประจำปี

๕. เปิดสอนภาคค่ำให้แก่ประชาชนที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้

๖. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนให้บริการห้องสมุด หอประชุม ศูนย์วัฒนธรรม เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

๗. เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อนในวันหยุดสุดสัปดาห์

๘. จัดอบรมสัมมนา หรือฝึกปฏิบัติการให้กับพนักงานของสถาบันเอกชน ชุมชน หรือของสถานประกอบการท้องถิ่น

๙. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าชมการสาธิต การทดลอง เพื่อเป็นการเผยแพร่ ความรู้ไปสู่ประชาชน

๑๐. ออกวารสารเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียน

๑๑. จัดป้ายประกาศไว้ที่หน้าโรงเรียน เพื่อแจ้งให้ชุมชนทราบว่า ขณะนี้โรงเรียนกำลังทำกิจกรรมที่สำคัญอะไรอยู่ เพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

๑๒. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้บริเวณ โรงเรียน สนามกีฬา โรงฝึกงาน โรงละคร เพื่อจัดบริการแก่ชุมชนในรูปจัดค่ายพักแรมร่วมกับสมาคมต่าง ๆ และศูนย์เยาวชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการนำทรัพยากรบุคคลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ดังนี้

๑. เป็นวิทยากรในด้านต่าง ๆ แล้วแต่จุดประสงค์ของการเรียนรู้ และความรู้ความชำนาญ ความสำเร็จ ในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

^๔ สัมพันธ์ อุปลา, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแก้ว, หน้า ๒๕ - ๓๐.

๒. เป็นตัวอย่าง แบบอย่างในการดำเนินชีวิต ให้นักเรียนได้เห็นชีวิตตัวอย่าง แบบอย่างที่เหมาะสมของความสำเร็จในด้านต่างๆ เช่น อาชีพ คุณธรรม การเสียสละ การทำประโยชน์ แก่ชุมชนหรือสาธารณะ เป็นต้น

๓. ให้นักลช่วยเหลือกิจกรรมและกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เช่น

๓.๑ ช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือแรงงาน

๓.๒ ให้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็น ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงหลักสูตรกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรงเรียน

๓.๓ เป็นกรรมการร่วมในหน่วยงาน หรือแผนกต่าง ๆ

๓.๔ ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ช่วยในการดูแลเด็กช่วยในการ รักษาพยาบาล

๓.๕ ช่วยในการสอน ชุมชนแต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ มากมาย มีความรู้ความสามารถต่างกัน มีคนจำนวนมากยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยสอน นักเรียนสอนครู หรือประชาชน โรงเรียนอาจเชิญบุคคลเหล่านั้นเข้ามาช่วยสอนในสาขาวิชาที่เขา ชำนาญหรือถนัดแก่ครู นักเรียน คนงาน ภารโรง และประชาชน^{๓๖}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการพัฒนาการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาก็ได้ผลอย่างแท้จริงมีประสิทธิภาพ ถ้าหากชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ พัฒนาอย่างจริงจัง สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องร่วมมือพัฒนาการศึกษาให้เจริญ

๒. ชุมชนต้องเข้าร่วมวิเคราะห์เพื่อหาจุดพัฒนาการศึกษา โดยร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จ

๓. ร่วมค้นหาผู้มีความรู้ ความสามารถในท้องถิ่นเข้าร่วมให้การศึกษาในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้ทันสมัยใหม่ ทันสมัย

๔. ชุมชนร่วมพัฒนาช่วยเหลือโรงเรียน เช่น ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคาร ประกอบ สิ่งก่อสร้าง หาทุนเพื่อพัฒนาโรงเรียน ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น

๕. ร่วมตรวจสอบผลการพัฒนาโรงเรียน การจัดการศึกษานอกโรงเรียน หากพบ ปัญหาพร้อมกันแก้ไข

^{๓๖} พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเอส พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

๖. สร้างความภูมิใจในผลงานร่วมกัน โดยชุมชนรับรู้ความก้าวหน้าของโรงเรียน^{๑๐}

อังกูล สมคะเนย์ กล่าวว่า ในการที่จะนำภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เด็กได้เรียนรู้และบรรลุจุดประสงค์ การเรียนรู้นั้น มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ครูจัดการเรียนการสอนจะต้องมีความเข้าใจเทคนิค หรือกระบวนการดำเนินการเป็นอย่างดี^{๑๑}

รัตนะ บัวสนธิ ได้เสนอแนวทางในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

๑. การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ให้ปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยเสนอความคิดเห็น ความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอน การให้ความรู้แก่นักเรียนว่า ต้องการให้เด็กรู้และเรียนอะไร

๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ทำได้ ๒ วิธี คือ

๒.๑ ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเป็นตัวแทนของปราชญ์ชาวบ้าน ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว

๒.๒ ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย ครูเป็นผู้ดูแลสนับสนุนอยู่วงนอก เท่านั้น^{๑๒}

อนงก นาคะบุตร เสนอว่า ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ๓ กลุ่ม คือ

๑. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือ

๒. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความรู้ ความคิด ความสามารถในการสังเคราะห์ หรือที่เรียกว่า “ปัญญาชนชาวบ้าน”

๓. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่รอบรู้ และรู้รอบในหลักการสามารถให้ข้อคิดเห็นกับชาวบ้านได้หรือที่เรียกว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน”

^{๑๐}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

^{๑๑}อังกูล สมคะเนย์, การพัฒนาหลักสูตร, (อุบลราชธานี : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๑๒}รัตนะ บัวสนธิ, “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๔๓, หน้า ๘.

ในการศึกษาและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน จะต้องเลือกว่าจะเรียนรู้เรื่องอะไร และจะเอาไปใช้อย่างไร เช่น วิชาศีลธรรม อาจให้เด็กไปวัดมากขึ้น หรือให้พระมาโรงเรียนมากขึ้น วิชาเกษตรให้เด็กทำแปลงเกษตรจริง แล้วโยงกับที่พ่อแม่ทำ หรือโยงกับวิทยากรที่มีพ่อแม่เด็กที่รู้เรื่องเกษตรจริง ซึ่งสามารถทำในระดับการเรียนการสอนนิสิตภาควิชาประถมศึกษา คณะครู ศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สรุป วิธีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

๑. กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน ที่มีผลต่อการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เช่น การทำแผนปฏิบัติงาน กำหนดเวลา กำหนดงบประมาณ บุคลากร และสถานที่ที่จะดำเนินงาน

๒. การปรับหลักสูตรให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ได้ รวมทั้งมีแนวทางประเมินผลที่ชัดเจน และต้องคำนึงการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๓. การจัดเวลาสำหรับวิทยากรที่จะมาให้ความรู้ และเวลาของโรงเรียนเพื่อให้ออกคล่องกัน

๔. การนำภูมิปัญญามาใช้ต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

๕. การสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะนำภูมิปัญญาใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และจะได้จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และระดับความสามารถของผู้เรียน

๖. การสำรวจแหล่งข้อมูล ทั้งที่เป็นตัววิทยากรและสื่อ อุปกรณ์ที่จะนำมาใช้

๗. การสำรวจถึงความพร้อมของสถานที่ ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของภูมิปัญญานั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็น โรงเรียนหรือสถานที่ประกอบอาชีพ ในชุมชนก็ได้^{๔๓}

ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน เข้ามาสู่ระบบการศึกษา ดังนี้

๑. รัฐบาลประกาศเป็นนโยบายให้ระบบการศึกษาทั้งหมด ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ และทะนุบำรุงภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ และสื่อในรูปแบบอื่นที่ว่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีจำนวนมากและคุณภาพเหมาะสม และให้นำมาใช้ในการศึกษาทุกระดับ

^{๔๓} อเนก นาคะบุตร, คนกับ ดิน น้ำ ป่า จุดเปลี่ยนความคิด, (กรุงเทพมหานคร : เติสดีไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ระบบการศึกษาทุกระดับ เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยครูและมหาวิทยาลัย ทำการศึกษาวิจัยปัญหาท้องถิ่นจะทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาเติมไปหมด อันจะมีผลกระทบต่อความรู้และพฤติกรรมของชาติอย่างสำคัญ

๔. ให้มีการสร้างตำราท้องถิ่น ทุกวันนี้โรงเรียนต่าง ๆ ใช้ตำราที่แต่งไปจากส่วนกลาง เป็นใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้ครูที่อยู่ในท้องถิ่นสร้างตำราจากความรู้ท้องถิ่นดังกล่าวแล้วก็จะเห็นได้ ชัดเจนว่า ระบบการศึกษาของชาติต้องให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น และทำให้ชาติมี พลังความรู้จากของจริงขึ้นทั่วประเทศ

๕. ปรับโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชน อย่างน้อยส่วนหนึ่งให้เป็น โรงเรียนชุมชน โดยทำหน้าที่ ๓ อย่าง คือ ๑) ศึกษาให้เข้าใจชุมชนตามที่กล่าวในข้อ ๓ ๒) เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อพัฒนาชุมชน และ ๓) ให้การศึกษาทุกรูปแบบเพื่อชุมชน และดึงทรัพยากรจากชุมชนจากหน่วย ราชการอื่น ๆ จากภาคธุรกิจ และจากองค์กรพัฒนา เอกชน เข้ามาใช้เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ขึ้นทั้งประเทศ โดยวิธีนี้จะแก้ปัญหา เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมได้ อย่างรวดเร็ว โดยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาอื่น ๆ

๖. ปรับระบบการศึกษาทั่วไป รวมทั้งในมหาวิทยาลัยด้วย ให้เป็นการศึกษาที่สร้าง รากฐานของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม สิ่งแวดล้อม อย่างมีบูรณาการ และโดยเรียนจากประสบการณ์ความเป็นจริงในสังคมไทย การศึกษาภูมิปัญญา ท้องถิ่น ก็จะเข้าไปอยู่ในการศึกษาที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์

๗. การกระทำดังกล่าวข้างต้นต้องการความคล่องตัว รัฐบาลควรจัดงบประมาณอุดหนุน ทั่วไปให้หน่วยงานต่าง ๆ ตัดสินใจในการใช้เอง ส่วนรัฐบาลประเมินผลงานและตรวจสอบความ ถูกต้อง

๘. ส่งเสริมกลไกการทำงานอย่างไม่เป็นทางการ และสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน คือ ผู้ปฏิบัติงานต่างสังกัดรวมตัวกันในรูปกลุ่มหรือชมรม หรือรูปอื่นใดที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งจะท ำให้มีอิสระ คล่องตัว มีความต่อเนื่อง และมีพลังมากกว่า รัฐบาลควรจัดงบอุดหนุนองค์กรพัฒนา เอกชน ให้ทำการส่งเสริมการศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยเชื่อมต่อ ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐให้ดีขึ้น และช่วยสานให้เกิดความต่อเนื่องในหน่วยงาน ของรัฐเอง

๘. ภาคธุรกิจควรใช้ทุนทรัพย์สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนหรือจัดตั้งมูลนิธิหรือสถาบันในรูปแบบเอกชน เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า ให้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาไทย^{๔๔}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

๑. สำรวจ ค้นคว้าแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน และคัดเลือกส่วนที่สามารถนำมาใช้เป็นเนื้อหาจัดการเรียนการสอนหรือใช้ตัวบุคคลที่เป็นปราชญ์ ชาวบ้านมาเป็นวิทยากร
๒. ติดต่อวิทยากรเพื่อขอการสนับสนุน
๓. กำหนดแผนปฏิบัติงาน ปฏิทินการทำงาน ค่าตอบแทนที่จะให้แก่วิทยากร
๔. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยทำตามข้อตกลงในข้อ ๓ ใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านทั้งในรูปแบบการสอนในชั้นเรียน หรือส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติงานกับปราชญ์ชาวบ้าน
๕. ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงาน และประเมินผลการปฏิบัติงาน
๖. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน ยกย่องเชิดชูเกียรติ ประกาศเกียรติคุณ ปราชญ์ชาวบ้านที่สนับสนุนโรงเรียนจนเกิดผลดี^{๔๕}

มณีนีลา ชุตินุตร ได้เสนอการนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปสู่การเรียนการสอน ดังนี้

๑. เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาชาวบ้าน
๒. นำกระบวนการหรือแนวคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาชาวบ้าน มาจัดกระบวนการเรียนการสอน
  ๓. การจัดกระบวนการเรียนการสอน ต้องเสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
  ๔. ฝึกให้ผู้เรียนคิดหลายด้านหลายมุม คิดอย่างอิสระ แล้วสรุปเป็นความรู้ และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต
  ๕. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น
  ๖. เน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต
  ๗. ให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ

^{๔๔}“ประเวศ วะสี, “การปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเพื่อคนทั้งมวล” มิติชนรายสัปดาห์, ปี ๑๕ ฉบับที่ ๒๖๘ (กรกฎาคม ๒๕๔๘) : ๑๐.

^{๔๕}“สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, อ่างแล้ว, หน้า ๑๐.

๘. เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นหรือผู้รู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและวางแผนในการจัดการเรียนการสอน^๖

กรมวิชาการ ได้ศึกษาแนวคิดในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า แนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

๑) ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีรู้เรื่องสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่น ทั้งในเรื่องของคติ ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดีกว่าครูผู้สอน ดังนั้นโรงเรียนจึงได้เชิญมาร่วม ในการจัดการเรียนการสอนเพราะเชื่อมั่นว่า

๑.๑ ผู้ที่มาร่วมงานกับ โรงเรียนจะช่วยประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนให้แพร่หลายและกว้างขวางยิ่งขึ้น

๑.๒ บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน จะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และชุมชนให้แพร่หลายและกว้างขวางยิ่งขึ้น

๑.๓ นักเรียนจะมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจมากยิ่งขึ้น

๑.๔ นักเรียนจะเห็นคุณค่าของผู้รู้ในท้องถิ่น

๑.๕ นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้มีประสบการณ์

๑.๖ โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครู

๒) การดำเนินงานของ โรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีวิธีการนำมาใช้ ได้แก่

๒.๑ เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนโดยการเชิญมาพูดหรือสอนนักเรียนในชั้นเรียน

๒.๒ ให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการของผู้รู้

๒.๓ การนำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน โดยการให้นักเรียนออกไปวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาจัดการเรียนการสอน

๒.๔ ครูผู้สอนนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน

๒.๕ การจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา^๗

^๖มณีนภา ชุตินุตร, “การศึกษาสภาพการเรียนรู้อจากหนังสือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖” วารสารวิชาการ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒๘ (สิงหาคม ๒๕๔๘) : ๑๔.

^๗กรมวิชาการ, ทิศทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

กรมวิชาการ ได้เสนอแนวคิดในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอน ดังนี้
การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพ ควรนำระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งเป็นลักษณะ
ของการวิจัยมาใช้ ได้แก่

๑. การสำรวจ อาจารย์ที่สอนอยู่ในท้องถิ่นใด ก็มักจะทราบโดยประสบการณ์ว่า มี
ภูมิปัญญาท้องถิ่น อะไรบ้างในท้องถิ่นนั้น และต้องสำรวจความต้องการของชุมชนหรือโรงเรียนว่า
ต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นใดมาพัฒนาการเรียนการสอน อาจสำรวจโดยการเก็บข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์ หรือออกแบบสอบถามง่าย ๆ แล้วฉบับที่ทักไว้ว่าได้ถามใครเมื่อไหร่ ที่ไหน ข้อมูล
ทางการสำรวจมีความสำคัญมาก ถ้าขั้นตอนการทำที่ดีแล้ว สามารถจะนำไปใช้ได้ผลดีกว่าการที่จะ
ไปทดสอบสมมุติฐาน

๒. ตั้งวัตถุประสงค์ จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่าต้องการให้ได้อะไร การใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อไปสู่เป้าหมายใด เช่นเดียวกับการวิจัยที่ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ และตั้ง
คำถามเพื่อจะตอบวัตถุประสงค์นั้น

๓. วิธีดำเนินการ ซึ่งถ้าเป็นการวิจัยจะเรียกว่า วิธีวิจัย คือว่าจะศึกษาอะไร กับใคร
ที่ไหน อย่างไร ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น คำว่า จะศึกษาอะไร ก็คือแบบอย่างกิจกรรมที่ต้องการ
ศึกษา เช่น จะศึกษาเรื่องการเลี้ยงวัว การทำหนังตะลุง สาวนเกษตรผสมผสาน เป็นต้น สิ่งที่จะ
ศึกษานี้ได้ผ่านการสำรวจแล้วว่า เป็นที่ต้องการของชุมชน หรือของอาจารย์ผู้สำรวจเอง แล้วพบว่า
เป็นสิ่งที่ดีที่ควรจะทำ จะศึกษากับใคร จะศึกษานักเรียน ครูหรือชุมชนจะต้องมีการกำหนดให้
ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญว่าจะศึกษากับคนกลุ่มใดก่อนหลัง ที่ไหน จะต้องควบคุมกับใคร ซึ่งก็คง
หนีไม่พ้น โรงเรียนกับชุมชน

๔. การวางแผนการจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีการวางแผน ถ้าไม่เขียนไว้โอกาสที่
จะลืมมีสูงมาก ทำให้ไม่มีหลักฐานการเขียนรายงาน ไม่มีเอกสารที่เผยแพร่ผลงานให้คนอื่นรู้ว่า
เราทำอะไร มีข้อดีและข้อผิดพลาดตรงไหน ตั้งแต่การสำรวจการตั้งวัตถุประสงค์ และการ
ดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้เป็นการวางแผน ซึ่งจะต้องตั้งภูมิปัญญาหรือคนในชุมชนนั้นมาช่วยคิดให้
รอบคอบ ไม่ควรคิดและทำคนเดียว เพราะถ้าไม่สำเร็จแล้วจะท้อใจ

เมื่อวางแผนรอบคอบแล้ว ก็ลงมือทำ จัดเก็บข้อมูล บันทึกเรียบเรียงข้อมูล ที่ได้จากความ
เป็นจริง แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไม่ถึงทำได้ ทำไม่ได้ สิ่งเหล่านี้จะเป็น
ประโยชน์ในการเผยแพร่ว่า ถ้าใครจะนำไปทำ ก็จะไม่ทำผิดซ้ำร้ายกับเราในขณะเดียวกันส่วน
ไหนที่เป็นจุด ใครนำไปทำอาจจะประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องคำนึงถึงความแตกต่างของสภาพ
ชุมชน คน และวัฒนธรรม ซึ่งอาจมีผลกระทบให้ผลออกมาต่างกัน ได้ซึ่งถือเป็นขั้นตอนการนำไปใช้

การอภิปรายผล เป็นจุดที่สามารถเปรียบเทียบ แสดงความคิดเห็นว่าสิ่งที่ได้ทำมาทั้งหมดทำได้ดี ไม่มีติดตรงไหน อย่างไร เพราะเหตุใดจึงทำได้ ทำไม่ได้ เป็นการอภิปรายแบบมีเหตุผล เมื่ออภิปรายผลแล้วต้องมีข้อเสนอว่าจะทำอะไรต่อ ถ้าใครจะนำผลของเราไปทำต่อ เขาต้องทำอะไร ซึ่งถือเป็นขั้นตอนของการประเมินผล^{๔๔}

อังกูล สมคะเนย์ ได้สรุปแนวคิดในการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

๑. โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปจัดการเรียนการสอน หรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียนให้เด็กได้เรียนรู้โดยคัดเลือกเนื้อหา กิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

๒. โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปัญญาชน ชาวบ้าน ช่างเทคนิคชาวบ้าน หรือช่างฝีมือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน^{๔๕}

โดยทั้งนี้ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ จะต้องอยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียนเกี่ยวกับด้านความเหมาะสม ทั้งกิจกรรม เนื้อหาสาระ วัยของเด็ก และมีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการนำไปใช้

๒.๒.๓ การนำแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน

อังกูล สมคะเนย์ ได้กล่าวถึงการนำแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า ได้มีการศึกษา เสนอแนวทางในการนำแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

๑) แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทุกอย่างที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น พื้นที่ป่าในชุมชน ถ้า ภูเขา น้ำตก หาดทราย ทะเล ต้นไม้ หินชนิดต่างๆ ดินจากพื้นที่ต่างๆ นก สัตว์ป่า แสงแดด ลม ฝน แมลงต่าง ๆ สภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น แหล่งเกลือและสินแร่ต่างๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดเป็น และมีขึ้นตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เราต้องเรียนรู้และเข้าใจ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะมีคุณค่าต่อการศึกษามากเพียงใด ขึ้นอยู่กับการเห็นคุณค่าและบริหารจัดการ

๒) แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชน สร้างขึ้นเพื่อลูกหลานในท้องถิ่น เช่น

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๔๕} อังกูล สมคะเนย์, การพัฒนาหลักสูตร, อ่างแล้ว, หน้า ๑๓.

๒.๑ หอสมุดของท้องถิ่นและห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชนหรือของส่วนบุคคล

๒.๒ สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างถึง คือ สถานที่ที่ก่อสร้าง เพื่อให้คนเข้าเที่ยวชมแลเรียนรู้ของท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์พื้นเมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งแต่ละถิ่นสามารถสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อลูกหลานอย่างหลากหลาย

๒.๓ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ สถาบันที่เป็นร่องรอยความเป็นมาในอดีตของแต่ละท้องถิ่น เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียนสีผนังถ้ำ เตาเผาเครื่องปั้นดินเผา ปราสาทขอมซึ่งมีในท้องถิ่นควรได้รับการจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

๒.๔ สถานที่ราชการ ต้องเป็นสถานที่ของประชาชน บริการประชาชน เพื่อประชาชน โปร่งใส ตรวจสอบได้ เรียนรู้และเข้าใจว่ามีภารกิจอะไร ประชาชนจะปฏิบัติอย่างไรให้ในการบริการ ป้าย “สถานที่ราชการห้ามเข้า” จะต้องหมดไปจากสถานที่ราชการ

๒.๕ สถานประกอบการของเอกชน เป็นความรับผิดชอบของสถานประกอบการภาคเอกชน ที่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามปรัชญา “All for Education” นอกจากให้โอกาสใช้เป็นแหล่งฝึกงานแล้ว ควรมีกฎหมายกำหนดให้สถานประกอบการจัดโอกาสให้ผู้ต้องการเรียนรู้ สามารถได้โอกาสเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วย

๒.๖ สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ ป่าชุมชน ค่ายลูกเสือ ฯลฯ

๒.๗ แคนเคาท์และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ สถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจิตวิญญาณตามความเชื่อของแต่ละชุมชนเช่น ศาลเจ้า คอนเจ้าปู่ ศาลพระภูมิ ศาลหลักเมือง

๓) วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา เป็นสถาบันและแหล่งการเรียนรู้คู่กับสังคมไทยและสังคมโลกมาช้านาน มีในทุกชุมชน เช่น วัดของชุมชนพุทธ โบสถ์ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม นับเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญที่แต่ละท้องถิ่นควรได้จัดการให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์สำหรับลูกหลาน

๔) ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิท้องถิ่น ในทุกท้องถิ่นมีปัญหาที่บรรพชนได้เรียนรู้และสืบทอดกันมาอย่างมากมาย ทั้งยังมีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคล หรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวคน) และมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิต หรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคลอย่างมากมาย ทั้งตัวภูมิปัญญาบุคคลและสถานที่ ควรถูกจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของลูกหลาน ได้รับการยกย่องชมเชยในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ทางการศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๕) กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีของท้องถิ่น มีกิจกรรมการงานการเล่น และประเพณีวัฒนธรรมมากมาย ที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี ๑๒ เดือน ประเพณีตามฮีต ๑๒ กอง ๑๔ ของอีสาน อาชีพต่าง ๆ ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติ แตกต่างกันไป ที่นักเรียนและผู้ใฝ่รู้สามารถร่วมเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

๖) วัตถุเครื่องมือใช้ในท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นที่มีเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นผลผลิต จากภูมิปัญญาของคนมากมาย ควรจะได้ศึกษาค้นคว้า จัดทำหรือจัดหาของตัวอย่างทำเอกสาร หรือรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ให้ศึกษาเรียนรู้ได้สะดวก

๗) แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวในโลกยุคไร้พรมแดนตอนนี้ไป คนทุกชาติ ทุก ภาษา จะไปมาหาสู่เพื่อที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สถานที่ท่องเที่ยวจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ ทั้ง คนต่างถิ่นและคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

๘) แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยความเจริญก้าวหน้าด้านการสื่อสาร และโทรคมนาคม ทุกท้องถิ่นสามารถที่จะมีสื่อการเรียนรู้ อิเล็กทรอนิกส์ได้ทั่วไป ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ เช่น ธุรกิจ อินเทอร์เน็ต อีเมล คอมพิวเตอร์เกม ฯลฯ ความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้หากได้นำไปใช้เพื่อการ เรียนรู้ ก็จักเป็นประโยชน์มหาศาล

๙) โรงเรียนและสถาบันการศึกษาทุกระดับ โรงเรียนและสถาบันการศึกษาใน อนาคต ไม่เป็นเพียงสถานการสอนสำหรับนักเรียนนักศึกษาในวัยใดวัยหนึ่งต่อไปอีกแล้ว แต่จะพัฒนาไปสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ จากแหล่งข้อมูลและ เครื่องมือที่ได้จากภาษีของประชาชน สถาบันการศึกษาในชุมชนจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง^{๕๐}

คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น มีดังนี้

๑. ช่วยให้ครูและผู้เรียนตระหนักในความสำคัญและภูมิใจในท้องถิ่น
๒. ได้โอกาสในการเรียนรู้ด้วยการสัมผัสสัมพันธ์
๓. เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ใฝ่เรียน ใฝ่รู้
๔. เรียนจากของจริง จากตัวอย่างความสำเร็จ ได้ประสบการณ์ตรง
๕. นำสนใจสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน
๖. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของลูกหลาน
๗. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓-๑๘.

๘. เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ภูมิปัญญาสากลกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
๙. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงาน การเรียนและทักษะอื่น ๆ
๑๐. เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงาน การเรียนและทักษะอื่น ๆ^{๕๑}

กลยุทธ์การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ควรปฏิบัติดังนี้

๑. กำหนดเป็นนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาให้ชัดเจน
๒. ศึกษา สำรวจศักยภาพแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท
๓. สร้างความเข้าใจกับผู้นำและองค์กรประชาชน
๔. กำหนดแผนและแนวทางปฏิบัติ โครงการวิจัย
๕. พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เอกสารเนื้อหาสาระ
๖. ประสานให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
๗. เริ่มการใช้ พัฒนาจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว
๘. ร่วมมือกันเป็นเครือข่ายในการใช้ไปศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
๙. ติดตามประเมิน
๑๐. ปรับปรุงแก้ไข สร้างใหม่และพัฒนาต่อเนื่อง
๑๑. พัฒนาระบบบริหารให้สามารถพัฒนาต่อเนื่อง
๑๒. ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่น
๑๓. จัดทำเอกสาร สื่อ เผยแพร่ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน
๑๔. ส่งเสริมสนับสนุนให้อีกชน องค์กรเอกชนพัฒนาแหล่งการเรียนรู้หลักการใช้แหล่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น ควรปฏิบัติดังนี้

๑) ชั้นเด็ก

- ๑.๑ เหมาะกับชั้นวัยและบทเรียน ซึ่งอาจหลายสาระการเรียนรู้
- ๑.๒ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือก
- ๑.๓ ประหยัด สะดวก ปลอดภัยและคุ้มค่า
- ๑.๔ ครูควรศึกษารายละเอียดแหล่งการเรียนรู้ก่อนติดต่อเป็นทางการ
- ๑.๕ มีผลกระทบต่อนักเรียน ครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
- ๑.๖ เลือกเครื่องมือและวิธีการเรียนรู้ กิจกรรมที่เหมาะสม

^{๕๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

๒) ชั้นเตรียม

- ๒.๑ เตรียมนักเรียนให้พร้อม ปฐมนิเทศแนวปฏิบัติตน ระเบียบฯลฯ
- ๒.๒ เตรียมกิจกรรมไว้ก่อนล่วงหน้า มอบหมายให้ทุกคนมีหน้าที่
- ๒.๓ เตรียมเครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม
- ๒.๔ เตรียมป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้
- ๒.๕ เตรียมการด้านพิธีการต่าง ๆ ที่อาจมี เช่น กล่าวขอบคุณ มอบสิ่งของ
- ๒.๖ เตรียมการให้ประชาชนมีส่วนร่วม นำชม ตอบข้อซักถาม สาทิต ฯ
- ๒.๗ อื่น ๆ ที่จำเป็น

๓) ชั้นใช้แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น

- ๓.๑ ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ประเพณีท้องถิ่น
- ๓.๒ ให้ทุกคนมีส่วนร่วม ให้นักเรียนมีบทบาทให้มากที่สุด
- ๓.๓ แนะนำช่วยเหลือเมื่อจำเป็น
- ๓.๔ ระมัดระวังอันตรายและความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น
- ๓.๕ ประหยัด เรียบง่าย
- ๓.๖ คอยกระตุ้นให้ศึกษา เรียนรู้ในแง่มุมต่าง ๆ
- ๓.๗ ให้โอกาสผู้เรียนบริหาร จัดการก็เองตามความสามารถ วย

๔) ชั้นประเมินผล

- ๔.๑ ร่วมกันสรุปเนื้อหาสาระ ความคิดที่ได้
- ๔.๒ ทุกคนมีส่วนร่วมประเมินตนเองและกลุ่ม
- ๔.๓ จัดกิจกรรมติดตามผล เช่น นิทรรศการผลงาน เขียน เล่า วิพากษ์ แสดงกิจกรรมตามที่มีมอบหมายไว้ ฯลฯ

๔.๔ วิเคราะห์จุดดี จุดอ่อนที่ควรแก้ไข

๔.๕ เสนอแนะแนวทางแก้ไขและพัฒนา บันทึกในแฟ้มสะสมงาน

แหล่งการเรียนรู้มีอยู่มากมายทั้งที่เป็นมนุษย์ พืช และป่าไม้ แร่ธาตุ ดินและหินสัตว์ต่าง ๆ น้ำและแหล่งน้ำ อากาศและแสงแดด สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน วัสดุและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ สามารถจัดการให้นำมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลาขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครู (Learning Manager) และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน (Self Learning) ทั้งครูและนักเรียนจำเป็นต้องพัฒนาลักษณะนิสัยใฝ่เรียนรู้ ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Person) จนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างมีความสุข สามารถ

แสวงหาความจริง ความเก่ง ความดี ความงาม ความรัก อิศรภาพ และสันติสุข จากการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตในสังคมแห่งการเรียนรู้

๒.๓ บริบทโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๑ ไร่ ๒ งาน ๖๐ ตารางวา มีครูทั้งหมด ๒๔ คน ครูพระสอนศีลธรรม ๑ รูป พนักงานราชการ ๑ คน จำนวนนักเรียนทั้งหมด ๔๕๘ คน วิทยาลัยนวัตกิจ เป้าหมาย / จุดหมาย

๑) วิทยาลัยนวัตน์

ภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพเป็นสากลภายใต้วัฒนธรรมไทย มีวินัยในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้นำชุมชน ให้มีคุณธรรมจริยธรรมนำชีวิต ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ชี้นักเรียนเป็นสำคัญบริหารแบบมีส่วนร่วมใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการจัดการศึกษา จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

๒) ภารกิจ (พันธกิจ)

- ๑.ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและมีระเบียบวินัย
- ๒.จัดกระบวนการเรียนรู้ตรงตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๓.พัฒนาให้นักเรียนมีสุขภาพกายที่สมบูรณ์
- ๔.จัดและใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อสนับสนุนการศึกษา
- ๕.จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- ๖.ระดมทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษาและใช้แผนปฏิบัติการเป็นเครื่องมือ
- ๗.บริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม
- ๘.นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการจัดการศึกษา
- ๙.จัดให้มีการพัฒนานุเคราะห์อย่างต่อเนื่อง

๓) เป้าหมาย / จุดหมาย นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ มีคุณภาพดังนี้

๓.๑ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเองมีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรม

๓.๒ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน การเขียน การค้นคว้า และมีทักษะในการคิดคำนวณ

๓.๓ มีความรู้ตามมาตรฐานของหลักสูตร เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ มีศักยภาพในการจัดการ

๓.๔ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาสิ่งแวดล้อม

๓.๕ ปรับการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

๓.๖ มีจิตสำนึกรักประเทศชาติ / ท้องถิ่นสร้างประโยชน์ให้สังคม

๔) คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๔.๑ ตระหนักถึงความสำคัญการมีวินัย ความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์

๔.๒ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน การเขียนและการค้นคว้า นำความรู้ไปใช้อย่างมีศักยภาพในการดำเนินชีวิต

๔.๓ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ

๔.๔ มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี รักท้องถิ่น สร้างประโยชน์ต่อสังคม

๕) คุณลักษณะอันพึงประสงค์โรงเรียนได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๕.๑ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และรู้จักพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๕.๒ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและท้องถิ่นมุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามแก่สังคม รักการออกกำลังกาย

๕.๓ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

๖) นโยบายของโรงเรียน

๖.๑ ส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีบทบาทในชุมชน ผู้ปกครอง ครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนในด้านงานอาคารสถานที่ เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่แท้จริง รวมทั้งให้มีส่วนร่วมในพัฒนาคุณภาพด้านวิชาการของโรงเรียน

๖.๒ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ จัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๓ ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาล เฝ้าระวังด้านภาวะทุพโภชนาการให้ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้เด็กมีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา โดยจัดบริการอาหารเสริมนม อาหารกลางวันให้ทั่วถึงกับเด็กทุกคน

๖.๔ ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกด้านความพร้อมในการเรียน ตามความสามารถของแต่ละคนได้อย่างมีคุณภาพ

๖.๕ เร่งรัดพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยเน้นการจัดการเทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ ประกอบการจัดการศึกษา

๗) ภารกิจของโรงเรียน

๗.๑ จัดการเรียนการสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ก่อนที่จะเข้าเรียนในระดับภาคบังคับ โดยมีเป้าหมายให้เด็กที่อายุ ๕-๖ ปี ได้รับความเตรียมความพร้อมทุกคน ในชั้นอนุบาล ๑ และอนุบาล ๒

๗.๒ จัดการศึกษาให้แก่เด็กถึงเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคนได้เรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๗.๓ จัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเน้นพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความแตกต่างของบุคคล ให้มีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔

๗.๔ บริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล การงบประมาณและการบริหารทั่วไป ให้สามารถดำเนินการตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา ด้วยการระดมกำลังจากบุคลากรทุกคนและจากชุมชน

๗.๕ จัดแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย มีเทคโนโลยีที่จำเป็นและทันสมัย มาเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพทางการศึกษา

๗.๖ พัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ให้ผู้เรียนดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

๘) จำนวนบุคลากรในโรงเรียน

ในปีการศึกษา ๒๕๔๖ โรงเรียนโพธิ์สองห้องวิทยา มีจำนวนบุคลากรครู นักเรียน นักการภารโรง ดังนี้

๘.๑ จำนวนครู ๒๔ คน ครูพระสอนศีลธรรม ๑ คน พนักงานราชการ ๑ คน นักการภารโรง ๑ คน

๘.๒ จำนวนนักเรียน ๔๘๘ คน

๘.๒.๑ ก่อนประถม ๘๘ คน

๘.๒.๒ ประถมศึกษา ๒๓๔ คน

๘.๒.๓ มัธยมศึกษา ๑๖๖ คน

๘.๓ จำนวนห้องเรียน ๑๕ ห้อง

๘.๔ คณะกรรมการสถานศึกษา ที่เป็นคนในชุมชน ๑๓ คน ผู้แทนครู ๑ คน ผู้บริหาร ๑ คน

๕) ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนในอนาคต

โรงเรียนโพธิ์สองห้องวิทยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มุ่งพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ ผู้การปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีสุขภาพและสมรรถภาพทางกาย ตามเกณฑ์มาตรฐาน สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล อนุรักษ์ ธรรมชาติ คงไว้ซึ่งความเป็นไทย ให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ และร่างกาย พร้อมทั้งจะเข้าเรียนในระดับชั้นประถม

๕.๒ มุ่งการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถนำเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มาใช้ใน ชีวิตประจำวัน

๕.๓ นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มุ่งทำประโยชน์ในสิ่งที่ดีงาม เพื่อชุมชนและประเทศชาติ

๕.๔ นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ รู้รัก สามัคคี รู้การหลีกเลี่ยงจากยาเสพติด มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

๕.๕ นักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย เพื่อพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม

๕.๖ นักเรียนเป็นผู้มีความสามารถพื้นฐาน ในการเข้าสู่การฝึกฝนอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

๕.๗ โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา เต็มรูปแบบ มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้ เรียนรู้ได้ตามความถนัดและความสนใจ

๕.๘ โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ ในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

๕.๙ เด็กในเขตบริการ ได้รับโอกาสทางการศึกษาทุกคน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยา แสงจันทร์ ได้ศึกษา “สภาพการมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในงานบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในงานบริหารวิชาการทุกด้านอยู่ในระดับที่ปานกลาง และด้านที่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ในด้านการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมในงานบริหารวิชาการครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีส่วนร่วมมากกว่าครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก และระดับความต้องการมีส่วนร่วมในงานบริหารวิชาการในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในงานบริหารวิชาการ ไม่แตกต่างกัน

ครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการและต้องการมีส่วนร่วมในงานบริหารวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป มีความต้องการมีส่วนร่วมในด้านการเรียนการสอนมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอน ๖ – ๑๐ ปี^{๔๖}

สมศักดิ์ ตันเจริญกิจ ได้ศึกษาวิจัย “การปฏิบัติงานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร” พบว่า ครู อาจารย์ โดยส่วนรวมและจำแนกตามขนาด ของโรงเรียนมีปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมรายด้านทั้ง ๖ ด้าน มีปัญหาในระดับปานกลาง ยกเว้นครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นอยู่ในระดับน้อย ครูอาจารย์โรงเรียนต่างกันมีปัญหาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ โดยภาพรวมเป็นรายด้าน ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน มีปัญหารายด้าน ๒ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๕ โดยครูอาจารย์โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาด้านการบริการชุมชนและด้านการรับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากชุมชนมากกว่าครูในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก^{๔๗}

^{๔๖} วิทยา แสงจันทร์, “สภาพการมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานบริหารวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๑, ๑๔๒ หน้า.

^{๔๗} สมศักดิ์ ตันเจริญกิจ, “การปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒, ๑๓๘ หน้า.

วัชระ สกฤ ฒ มรรคา ได้ศึกษา “การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น” ซึ่งผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดใหญ่ เกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานตามแผน และการประเมินผล ปรากฏ ว่ามีการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมในระดับกลาง เรียงตามความสำคัญ ได้แก่ งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร งานวิชาการ ยกเว้นงาน ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุดสภาพปัญหาในการบริหารแบบมีส่วนร่วม นั้นอยู่ในระดับปานกลาง ๓ งาน และระดับน้อย ๓ งาน ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานธุรการ การเงิน และพัสดุ และงานความสัมพันธ์กับชุมชนสภาพปัจจุบัน

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดใหญ่ ในการสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการ โรงเรียน ปรากฏว่า มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ การประเมินผลการ ดำเนินงานตามแผน และการวางแผน สภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การวางแผน การ ดำเนินงานตามแผน และการประเมินผล เป็นต้น^{๔๔}

เติม แสงไทยรักษ์ ได้ศึกษาค้นคว้าปัญหาด้านความบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่าโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ มีปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับปาน กลาง โรงเรียนขาดงบประมาณดำเนินการ ในด้านเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน และขาด งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ผู้ปกครองให้ความสำคัญในการร่วมประชุมบ่อย และ โรงเรียนไม่จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนและชุมชนไม่ได้วางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะ ยากจนไม่พร้อมที่จะสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ แหล่งวิทยากรในชุมชนมีน้อยโรงเรียนไม่ได้ทำ เอกสารประเมินผลไว้เป็นลายลักษณ์อักษร^{๔๕}

^{๔๔}วัชระ สกฤ ฒ มรรคา, “การศึกษากาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๑, ๑๔๕ หน้า.

^{๔๕}เติม แสงไทยรักษ์, “ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาของจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒, ๑๓๕ หน้า.

สัมพันธ์ อุปลา ได้ศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า

๑. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางโดยมีส่วนร่วมในงาน กิจกรรมนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางปัญหาที่สำคัญคือ ชุมชนเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ บุคลากรใน โรงเรียนควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และชุมชนควรมีส่วนร่วมรับรู้การ ตัดสินใจกำหนดนโยบายของโรงเรียน

๒. คณะกรรมการ โรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากโดยมีส่วนร่วมในเรื่องให้ความเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนมากกว่าด้านอื่นๆ ปัญหาการ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญคือ เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนมักไม่ แสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่จะคล้อยตามประธานที่ประชุม สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ โรงเรียนต้องยอมรับความสามารถในการตัดสินใจของคณะกรรมการ โรงเรียนให้มากขึ้น^{๔๖}

นริศ อินทรกำแหง ได้ศึกษา “การศึกษาความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในการปฏิรูปร่างด้าน โรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา จังหวัดขอนแก่น” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการ ลักษณะ ความต้องการ ความไม่ต้องการ และเหตุผลที่ไม่ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงานด้าน โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการองค์การ บริหารส่วนตำบลและผู้บริหาร โรงเรียน สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการให้บริการของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการได้รับความ สนับสนุนจากชุมชน และด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอันดับที่ ๑ ทั้ง ๖ ด้าน

ส่วนผู้บริหารโรงเรียน ต้องการให้คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมเป็น คณะทำงานเกี่ยวกับการประชุมวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ร่วมมือประชุมวางแผน

^{๔๖}สัมพันธ์ อุปลา, “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๑, ๑๓๕ หน้า.

เกี่ยวกับการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติทางด้านกีฬา ร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการสำรวจความต้องการของชุมชนในการรับบริการจากโรงเรียน

ในส่วนที่คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การกำหนดความรับผิดชอบของบุคลากรเพื่อวางแผนความสัมพันธ์กับชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนด้านศิลปประดิษฐ์ การกำหนดมาตรฐานการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนการร่วมมือกับหน่วยราชการในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนด้านทรัพย์สิน การสำรวจความต้องการของชุมชนในการรับบริการจากโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน ไม่ต้องการให้คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่อง การกำหนดความรับผิดชอบของบุคลากรเพื่อวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนการจัดทำป้ายประกาศเอกสารเผยแพร่อุดมการณ์ของโรงเรียน การกำหนดมาตรฐานการใช้วัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน การร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น การสนับสนุนด้านทรัพย์สินการประเมินความร่วมมือของผู้ปกครองในการสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน โดยทั้งสองฝ่ายให้เหตุผลสอดคล้องกัน คือ เป็นหน้าที่โรงเรียนที่ควรดำเนินการเอง^{๕๑}

อำนาจ สิทธิแสง ได้ศึกษา “สภาพการณ์มีส่วนร่วมจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาและคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์”

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา และคณะกรรมการบริหารส่วนตำบล ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมจัดการศึกษาระดับน้อย ๓ งาน ได้แก่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานอาคารสถานที่และงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องการให้องค์การ

^{๕๑} นริศ อินทรกำแหง, “การศึกษาความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิรูปงานด้าน โรงเรียนกับชุมชนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๓, ๑๑๕ หน้า.

บริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา อยู่ในระดับมากอยู่ ๔ งาน และอีก ๒ งาน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ งานวิชาการ และงานบุคลากร^{๔๔}

บุญเทศก์ ขุขมมงคล ได้ศึกษา “ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนหนองแคน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

๑. บุคลากรโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ มีความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการบริการที่ดีในโรงเรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมและความสะอาดของโรงเรียน และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยมีรายชื่อที่มีความต้องการอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านนี้ ดังนี้ สอนนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ให้ครูมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ให้มีอาคารเรียนพอเพียงต่อการเรียนการสอน จัดเตรียมอาหาร ให้บริการ อาหารสะอาดมีคุณภาพถูกหลักอนามัย และจัดให้มีกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน

๒. แนวทางที่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน คือ ให้ชุมชนได้รับข่าวสารจากโรงเรียน โดยประชุมร่วมกับชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ให้โรงเรียนชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ทุกปีการศึกษา มีการรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชนให้ชุมชนได้ใช้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การจัดสอนกลุ่มสนใจด้านวิชาชีพให้บุคลากรในชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการต่าง ๆ เช่น กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ที่เป็นประเพณีท้องถิ่น เช่น กิจกรรมทางศาสนา วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น เช่น เชิญมาร่วมกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ วันกีฬา และวันสำคัญต่าง ๆ^{๔๕}

^{๔๔}อำนาจ สิทธิแสง, “สภาพการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๓, ๑๒๕ หน้า.

^{๔๕}บุญเทศก์ ขุขมมงคล, “ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนหนองแคน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๓, ๑๑๕ หน้า.

ประสิทธิ์ จัตววัฒนกุล ได้ศึกษา “การปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

๑. ข้าราชการครูโดยรวม ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่และข้าราชการโรงเรียนขนาดเล็ก เห็นว่าโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวมและรายด้าน ๖ ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามอันดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านเข้าห้องสมุด ด้านวัดผลประเมินผล ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และด้านนิเทศภายในโรงเรียน และมีการปฏิบัติในด้านอบรมทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง แต่ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลางเห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวมและรายด้าน ๔ ด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นการปฏิบัติกรอีก ๓ ด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน และด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

๒. ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดต่างกันเห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติงานวิชาการโดยรวมและรายด้าน ๖ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ เห็นว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านห้องสมุดมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลางและข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๖๐}

ปรีชา กัลยา ได้ศึกษา “ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

๑. คณะกรรมการสถานศึกษาโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพ มีความต้องการมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้าน ทั้ง ๑๒ ด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีความต้องการเป็นรายด้าน ๓ อันดับแรก คือ ด้านการส่งเสริมให้มีระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก ปัญหาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพได้มาตรฐานและด้านการส่งเสริมมีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

^{๖๐}ประสิทธิ์ จัตววัฒนกุล, “ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๔, ๑๑๕ หน้า.

๒. ความต้องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการนำร่องจัดการศึกษาภาคบังคับ ๕ ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย จำแนกตามสถานภาพโดยรวมและรายด้าน ๑๑ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยส่วนมากผู้บริหาร โรงเรียนต้องการมีส่วนร่วมมากกว่าผู้แทนศิษย์เก่าและผู้ทรงคุณวุฒิ แต่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ไม่แตกต่างกัน^{๖๑}

สุรชาติ นนทะแสน “ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ขนาดกลางและขนาดใหญ่ โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีปัญหามากเป็นอันดับ ๑ ของโรงเรียนทั้งสองขนาด คือ ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับปัญหามากอยู่ ๓ ข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ การจัดบริการสื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยจัดเป็นศูนย์สื่อ ยังไม่มีความพร้อมเพียงพอการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ยังไม่สามารถจัดทำได้ดี และการจัดหาสื่อการเรียนการสอนยังไม่เพียงพอต่อครูและนักเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับระดับปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวมและเป็นรายด้าน พบว่าผู้บริหารกับครูวิชาการในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีระดับปัญหาไม่แตกต่างกัน^{๖๒}

สำราญ หาญประเสริฐ ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า

^{๖๑}ปรีชา กัลยา, “ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการนำร่องจัดการศึกษาภาคบังคับ ๕ ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๔, ๑๔๖ หน้า.

^{๖๒}สุรชาติ นนทะแสน, “ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาโครงการปรับขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒, ๑๔๔ หน้า.

๑. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจัดการศึกษา อยู่ระดับปานกลาง เกือบทุกด้าน ด้านที่มีส่วนร่วมมาก คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การให้ความเห็นชอบการจัดทำสารหลักสูตรท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษาตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมน้อยทุกด้าน กรรมการตัวแทนครูและผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนร่วมมากทุกด้าน

๒. ปัญหาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น ปัญหาระดับปานกลางทุกด้าน ปัญหาสำคัญเกิดจากกรรมการสถานศึกษายังไม่รู้หน้าที่ดีพอ และขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา รองลงมาเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญแก่กรรมการสถานศึกษา มีการประชุมกรรมการเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยครั้งมาก

๓. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความต้องการให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วถึงทุกคนและมีคุณภาพ ได้มาตรฐานกรรมการจากชุมชนจากครูและผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการเช่นเดียวกัน^{๖๓}

เสาวลักษณ์ ยุกตะทัต ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากในด้านวิชาชีพครูและบุคลากร ส่วนด้านระบบบริหารและการจัดการ ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านหลักสูตรมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงสุดและต่ำสุด พบว่า

๑. ด้านกระบวนการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในระดับมากในการจัดระบบการเรียนการสอน ติดตาม ประเมินผล และนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน และมีส่วนร่วมในระดับน้อยในการจัดทำทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งวิทยากร และสถานประกอบการ

๒. ด้านหลักสูตร มีส่วนร่วมในระดับมากในการประเมินรายงานการใช้หลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนตามเกณฑ์ วิธีการ และคู่มือการดำเนินงาน

^{๖๓}ลำราญ หาญประเสริฐ, “ศึกษาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๑, ๑๑๕ หน้า.

๓. ด้านวิชาชีพครูและบุคลากร มีส่วนร่วมในระดับมากในการสร้างพันธกิจร่วมกันในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยการร่วมสร้างความตระหนักและความพร้อมที่จะร่วมกันทำงาน และมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในการส่งเสริมให้บุคลากรเข้าเป็นสมาชิกชมรมศึกษาระหว่างเครือข่ายวิชาชีพ

๔. ด้านระบบบริหารและการจัดการ มีส่วนร่วมในระดับมาก ในการจัดทำยุทธศาสตร์ การปรับปรุงสถานศึกษาการจัดทำระบบสารสนเทศ เพื่อกำหนดมาตรฐาน และมีส่วนร่วมในระดับปานกลางในการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน^{๒๔}

ประชาชน ศรีนนท์แก้ว ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานด้านโรงเรียนชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์”

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม การไม่มีส่วนร่วม และสาเหตุที่ไม่มีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานด้านโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านงานการให้บริการชุมชน ด้านงานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน ด้านงานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ด้านงานเกี่ยวกับคณะกรรมการโรงเรียน ด้านงานการตั้งกลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิฯ ด้านงานการประชาสัมพันธ์ ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโรงเรียนชุมชนทุกด้าน แต่ลักษณะการมีส่วนร่วมจะเป็นในรูปการร่วมประชุมให้คำปรึกษาเท่านั้น คณะกรรมการสถานศึกษาทุกคนควรเปลี่ยนรูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วม โดยให้ร่วมปฏิบัติอย่างจริงจังอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากนอกสถานศึกษา เห็นว่า โรงเรียนควรดำเนินการเองเกี่ยวกับการให้บริการด้านความรู้และวิชาการแก่ชุมชน การจัดทำรายงานได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนเสนอหน่วยงานต้นสังกัด การกำหนดบุคลากรในการติดต่อประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ การจัดสมุดบันทึกการประชุมและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับกรรมการ โรงเรียน การช่วยเหลือติดต่อกับ

^{๒๔}เสาวลักษณ์ บุคตะทัต, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒, ๑๓๔ หน้า.

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจดทะเบียน หรืออื่น ๆ การแต่งตั้งบุคลากรทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน^{๒๕}

อารมณ อินทร์จันทร์ ได้ศึกษา “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดการศึกษาขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาด้านการให้ความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี และชุมชน / ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาน้อย ไม่คิดว่าตนเป็นเจ้าของสถานศึกษา เมื่อได้ดำเนินการพัฒนาแล้ว พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษา มีความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษา มีความรัก ความเข้าใจเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ปกครองทั่วไป ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการดำรงชีวิต ได้ร่วมกันดำเนินการจัดกิจกรรมสนับสนุนการจัดการศึกษา ด้วยความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีความต้องการให้โรงเรียนพัฒนาสู่ความเป็นเลิศมีความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของกิจกรรมที่จัดขึ้น ส่งผลให้มีทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์^{๒๖}

เสวียน ราชคำ ได้ศึกษา “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุกุดพร้าว อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัย พบว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการกิจ ๖ งานของสถานศึกษา ตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีผลดังนี้

๑. ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของตนในการพัฒนาการศึกษาตามภารกิจ งาน ๖ งาน และเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาที่โรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดขึ้น

^{๒๕} ประชาชน ศรีนนท์ท้าว, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานด้านโรงเรียนชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๔๘ หน้า.

^{๒๖} อารมณ อินทร์จันทร์, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๓๖ หน้า.

๒. ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา หาแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา สรุปประเมินผลเนะความภาคภูมิใจในภารกิจ ๖ งาน มากยิ่งขึ้นมีการพัฒนาในแนวทางที่ดี โดยเฉพาะในงานอาคารสถานที่ งานกิจกรรมนักเรียน และงานธุรการการเงินและพัสดุ ได้มีส่วนร่วมจากชุมชนในระดับเป็นที่น่าพอใจ^{๖๓}

วิชชุดา วารินสะอาด ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษากลุ่ม สปอ. ห้วยยอด สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง” ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่ม สปอ. ห้วยยอด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ในภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมปานกลาง โดยมีส่วนร่วมระดับมากในด้านระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิชาวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสื่อสารจาริตศิลป์วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติเป็นอันดับแรก รองลงมามีส่วนร่วม ปานกลางด้านให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี, ด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษาด้านกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา, ด้านมีส่วนร่วม ในงานวิชาการ/งบประมาณ/บริหารงานบุคคล และด้านการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ตามลำดับ^{๖๔}

ดูลิตเติล (Doolittle) ได้ศึกษาการหาสถานะผู้นำ การพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับสถานะผู้นำ ในหลักสูตรการเตรียมการบริหาร พบว่า

คำว่าสถานะผู้นำปรากฏบ่อย ๆ ในการอภิปรายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนและการเตรียมการบริหาร อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากคำนิยามสองสามอย่างแล้วสาระสำคัญทางการวิจัยทางการศึกษา ได้ให้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับแนวคิดของนักศึกษาในด้านการให้เหตุผลไว้น้อยมาก นอกจากนั้น การพูดคุยกันระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยโดยคำนึงถึง

^{๖๓}เสวียน ราชคำ, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุกุดพร้าว อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๕๑ หน้า.

^{๖๔}วิชชุดา วารินสะอาด, “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษากลุ่ม สปอ. ห้วยยอด สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๔๘, ๑๓๔ หน้า.

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้เรียนจากหลักสูตรภาวะผู้นำทางการศึกษาก็เกิดขึ้นน้อยมากเหมือนกัน

อย่างไรก็ตามความคิดของนักศึกษาที่เกี่ยวกับ ภาวะผู้นำสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่มีการแปรรูปเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามที่ ลิตวูด (Leihwood) ได้อธิบายไว้ ได้อธิบายไว้ ยิ่งไปกว่านั้น นักศึกษาทำให้ภาวะผู้นำเกิดขึ้นภายในใจของตน และบัดนี้ได้มองเห็นแล้วว่าภาวะผู้นำเป็นลักษณะนิสัยที่ตนมีอยู่ในตัวแล้ว นักศึกษาเชื่อว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงความคิดของตนให้เป็นโอกาสเพื่อดูว่าผู้นำได้ดำเนินการจริง ๆ อย่างไรบ้างในโรงเรียน นักศึกษาเหล่านั้นได้ให้ความเชื่อมั่นในความเจริญของงานของตนเมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนาทางวิชาการเรื่องผู้อำนวยการควบคุมในการปรับปรุงโรงเรียน

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำให้เกิดการหยั่งรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักสูตรการบริหารการศึกษาและหลักสูตรภาวะผู้นำ รวมทั้งได้เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ของนักศึกษาเองที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ตลอดจนทำให้มีการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีที่เชื่อมเข้ากับประเด็นต่าง ๆ ในทางปฏิบัติและสถานการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียน การวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะสำหรับการประเมินที่เป็นรูปร่างแบบแยกย่อย และที่เป็นภาพรวมซึ่งเหมาะกับหลักสูตรภาวะผู้นำทางการศึกษาไว้ด้วย^{๖๕}

บริตติงแฮม (Brittenham) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของโรงเรียนครอบครัวและชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ ดังนี้ ผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและเป็นความคาดหวังที่สำคัญที่จะทำให้ห้องเรียนมีคุณภาพ และพัฒนาปรับปรุงอย่างมีคุณภาพและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ครูจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนว่า จะสอนอะไร สอนอย่างไร และผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไร ซึ่งสิ่งที่ผู้ปกครองและชุมชนจะต้องตระหนัก คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านสังคม อารมณ์และความก้าวหน้าในด้านวิชาการของเด็ก การพัฒนาสถานะของเด็ก เยาวชนและครอบครัวให้ดีขึ้น ถือเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ครอบครัว ชุมชนที่เข้มแข็ง

^{๖๕}ดูลิทเติล (Doolittle) อ้างในอารมณ อินทร์จันทร์, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๓๖ หน้า.

ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน^{๑๐}

ดีลานีย์ (Delaney) ได้ศึกษาความร่วมมือของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่น ภายใต้ระบบของโรงเรียนแห่งรัฐ/สาธารณะ โดยเน้นการศึกษาทัศนยะของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีบทบาทในฐานะเป็นตัวแทนที่อยู่ในคณะกรรมการโรงเรียนที่เป็นตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนความพึงพอใจ/ไม่พอใจ ต่อช่องทางสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่า ๑) ความแตกต่างของการมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทในการตัดสินใจของผู้ปกครองกับนักศึกษามีผลทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มทั้ง ๒ ได้ ๒) ช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่เหมาะสมจะต้องเกี่ยวข้องกับเด็กหรือสถานการณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างกันได้ ๓) การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางอย่างเปิดเผยและต่อเนื่อง จะเพิ่มให้ผู้ปกครองมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมมากขึ้น ๔) การที่ไม่ส่งเสริมให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดและเปิดเผย จะนำไปสู่การโต้แย้งและประท้วงเกิดขึ้นได้ ๕) เสียงเรียกร้องจากนักธุรกิจมีอาชีพมีบทบาทมากกว่าเสียงเรียกร้องจากบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในการทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ^{๑๑}

ซุนิกา (Zuniga) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเชื้อสายฮิสแปนิกในกิจกรรมโรงเรียนและความสัมพันธ์กับความสำเร็จของนักเรียน พบว่า

ความมุ่งหมายของการศึกษาคั้งนี้เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับความสำเร็จของบุตรใน โรงเรียนในหมู่ชาวฮิสแปนิกในสหรัฐ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ปกครองเด็กเชื้อสายฮิสแปนิก ที่เป็นนักเรียนชั้นประถมปลายในรัฐเท็กซัส ซึ่งตอบแบบสำรวจครบถ้วนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียน ครูของนักเรียนเหล่านี้ ประมาณค่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและความสำเร็จทางวิชาการและพฤติกรรมของนักเรียน ได้รับการบันทึกผลของโรงเรียนเกี่ยวกับนักเรียนในปี ๑๙๙๖ - ๑๙๙๗ ทำการวิเคราะห์

^{๑๐}บริตติงแฮม (Brittingham) อังในเสวียน ราชคำ, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุคุดพร้าว อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๕๑ หน้า.

^{๑๑}ดีลานีย์ (Delaney) อังใน เสาวลักษณ์ ยุคตะทัต, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๒, ๑๓๔ หน้า.

ความถดถอยเพื่อสำรวจว่ารายได้ของครอบครัว การศึกษาของผู้ปกครองและการประสมประสานทางวัฒนธรรมของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหรือไม่ ตลอดจนความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและลักษณะของครอบครัวที่ทำให้มีความสำเร็จของนักเรียน

ผลการศึกษาแสดงว่าการมีส่วนร่วมของครูได้รับอิทธิพลจากลักษณะของครอบครัวที่แตกต่างกันของเด็กชายเมื่อเทียบกับเด็กหญิง และมีความสำคัญสำหรับความสำเร็จของนักเรียนน้อยกว่าตัวแปรอื่น ๆ เกี่ยวกับครอบครัว และตัวแปรที่แตกต่างกันสามารถพยากรณ์ความสำเร็จทางวิชาการและทางพฤติกรรมของนักเรียนชายเมื่อเทียบกับนักเรียนหญิงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับคะแนนทางวิชาการสามารถพยากรณ์ได้โดยใช้การประสมประสานทางวัฒนธรรมของผู้ปกครองและรายได้ของครอบครัวสำหรับเด็กชาย แต่ไม่มีตัวแปรตัวใดที่น่าสนใจสำหรับเด็กหญิง นอกจากนั้นข้อมูลชี้ให้เห็นว่าลักษณะของครอบครัวผันแปรสำหรับนักเรียนในกลุ่มที่มีความสำเร็จสูง และกลุ่มที่มีความสำเร็จต่ำทั้งทางวิชาการและทางพฤติกรรม สัดส่วนสำหรับเด็กหญิงที่อยู่ระดับสูงกว่าเด็กชายใช้เป็นตัวแทนได้ ในกลุ่มที่มีความสำเร็จสูงทางวิชาการ และกลุ่มที่มีความสำเร็จสูงทางพฤติกรรม สัดส่วนสำหรับเด็กชายที่อยู่ระดับสูงกว่าเด็กหญิงอยู่ในกลุ่มความสำเร็จชนิดปลายเปิด เปิดเผยว่า อาจารย์ใหญ่ ผู้ปกครอง และครูอาจารย์มีความคิดเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับอุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้มีส่วนร่วมของผู้ปกครอง^{๑๒}

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

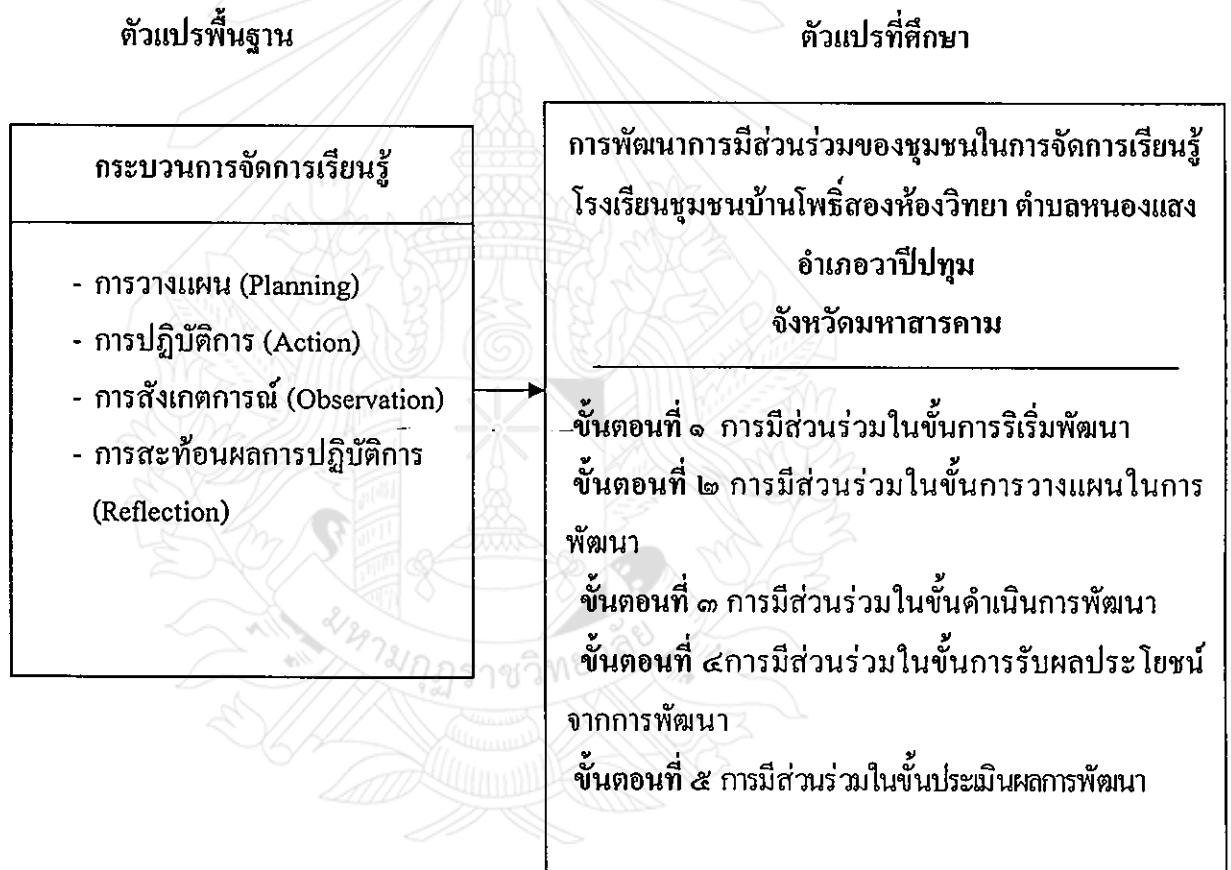
การศึกษานี้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นวงจรการวิจัยแบบขดลวด PAOR ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) โดยดำเนินการเป็น ๒ วงจร มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม ในการเรียนรู้กับงานอาชีพ คือ

^{๑๒} ซุนิกา (Zuniga) อังในประชาชน ศรีนนท์, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานด้านโรงเรียนชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๖, ๑๔๘ หน้า.

๑. งานอาชีพเกษตรกรรม
๒. งานอาชีพหัตถกรรมจักสาน
๓. งานประดิษฐ์ใบตอง

โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา
- ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ ด้านการงานอาชีพของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) โดยดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

๓.๑ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล

๓.๒ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การจัดกระทำและการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

๓.๑ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

๑) กลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) โดยเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๒๕ คน ประกอบด้วย

๑.๑ ผู้บริหาร โรงเรียน ๑ คน

๑.๒ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๕ คน

๑.๓ กรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๕ คน

๑.๔ ผู้ปกครองนักเรียนที่อาสาเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๑๐ คน

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๓๓ คนโดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

๒.๑ ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๓

คน

๒.๒ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๓๐ คน

๓.๒ ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งประกอบไปด้วยการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) ดังนี้

๑) การวางแผน (Planning)

ขั้นการเริ่มการพัฒนาและขั้นการวางแผนในการพัฒนา

๑.๑ ผู้วิจัยสำรวจแหล่งภูมิปัญญาในท้องถิ่น กลุ่มงานอาชีพในชุมชนสถานประกอบการงานอาชีพในชุมชน

๑.๒ ผู้วิจัยประชุมชุมชน สร้างความเข้าใจในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน และรับสมัครผู้ร่วมวิจัย

๑.๓ ประชุมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เพื่อปรึกษาหารือและหาแนวทางแก้ไขในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ได้ดำเนินการร่วมกันดังนี้

๑.๓.๑ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน (Reconnaissance) และการร่วมมือกันของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าในการวิเคราะห์สภาพการที่เป็นอยู่เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาแก้ไขปัญหา ซึ่งใช้เทคนิค SWOT (Strength / Weakness / Opportunity / Threats) ซึ่งจุดอ่อนที่ต้องแก้ไขเป็นการเร่งรีบ คือบุคลากรครูขาดความรู้ความสามารถ ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์เชิงปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านงานอาชีพ ที่นักเรียนจำนวนเป็นเรียนรู้และสามารถปฏิบัติได้จริง จึงต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ตามหัวข้องาน ดังนี้

๑.๓.๑.๑ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก

๑.๓.๑.๒ การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง

๑.๓.๑.๓ การทำบายศรีพรหม

๑.๓.๑.๔ การทำปุยโบกฉลิตัวจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ

๑.๓.๒ กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้คิดวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ดังนี้

(๑) การศึกษาคูงาน เป็นการสร้างวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยให้มีเจตคติที่ดีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ก่อนที่จะเป็นวิทยากร

(๒) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนความรู้นักเรียน

(๓) นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกปฏิบัติงานที่บ้านวิทยากร

(๔) การวางแผนปฏิบัติ (Action Plan) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

- เเคราะห์ข้อมูลที่ได้ มาสู่การแยกรายละเอียดของปัญหาการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน

- วางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาได้ระบุกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตามเป้าหมายของกิจกรรม และระยะเวลาในการดำเนินงาน
- กำหนดปฏิทินการทำงานตามขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการ
- สร้างเครื่องมือประเมินผลการดำเนินงาน โดยจัดทำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การปฏิบัติงานของชุมชน แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการจัดการสอนการเรียนรู้ของนักเรียน
- ประชุมบุคลากรในโรงเรียนเพื่อรับทราบแผนการดำเนินงานพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยงานอาชีพของนักเรียน

การวางแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ในการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านการทำงานอาชีพของนักเรียน ได้นำเสนอในรูปตารางดังนี้

ตารางที่ ๑ การวางแผนเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพของนักเรียน

กิจกรรม	เป้าหมายกิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้เกี่ยวข้อง	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้	แหล่งข้อมูล/ ผู้ให้ข้อมูล
๑. การศึกษาดูงาน	- เพื่อสร้างวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ ร่วมศึกษาให้ชัดเจนที่สุดต่อ การเข้าร่วมส่วนร่วมในการ จัดการเรียนรู้ของนักเรียน	๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕	- นายกัมปนาท ศรีสุนทร	- การสัมภาษณ์ - การสังเกตการ ปฏิบัติงาน ของชุมชน	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต	- ข้อคิดเห็น กลุ่มผู้ร่วมวิจัย
๒. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย เป็นวิทยากรสอนงาน เกษตรกรรม งานหัตถ กรรม และงานประดิษฐ์ ใบตองแก่นักเรียน	- ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของ ตนเองและให้นักเรียนมี ความรู้ ความเข้าใจ สามารถ ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองได้	๑๗ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕	- กลุ่ม ผู้ร่วมวิจัย	- การสังเกต พฤติกรรม นักเรียน	- แบบสังเกต - พฤติกรรม นักเรียน	- บันทึกเรียน - บันทึกการ ประชุม ข้อมูล โรงเรียน
๓. นักเรียนออกไปศึกษา งานเกษตรกรรม งาน หัตถกรรม และ งานประดิษฐ์ใบตองที่ บ้านวิทยากร	- ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ กิจกรรมเพิ่มเติม ทำให้เกิด ทักษะในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น	๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ถึง ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖				

๒) ขั้นการปฏิบัติ (Action)

ขั้นการดำเนินการพัฒนา ดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ดำเนินการตามแผนกิจกรรมที่วางไว้ ตามกำหนดระยะเวลาของแต่ละกิจกรรม

๒.๒ ประสานงาน กำกับ ติดตาม สังเกต การดำเนินงานปฏิบัติกิจกรรม

๓) ขั้นการสังเกต (Observation)

ขั้นการดำเนินการพัฒนา ดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ สังเกต บันทึกและรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน ในระหว่างการปฏิบัติและภายหลังการปฏิบัติ

๓.๒ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงการบรรลุและไม่บรรลุเป้าหมายเฉพาะของแต่ละงานอาชีพ

๔) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection)

ขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาและขั้นประเมินผลการพัฒนา ดำเนินการดังนี้

๔.๑ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยร่วมกับกลุ่มศึกษาค้นคว้า

๔.๒ ประชุมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เพื่อหาแนวทางพัฒนา และวางแผนปรับปรุงส่วนที่เป็นปัญหาและเสริมส่วนที่ดี

๔.๓ นำข้อมูลไปวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานในวงจรต่อไป

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้จำแนกได้ดังนี้

๑) ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. แบบสัมภาษณ์ชุมชน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Opened – end Interview) ใช้สัมภาษณ์หลังจบการปฏิบัติงานแต่ละงาน

๒. แบบสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชน เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตระหว่างการดำเนินกิจกรรมและหลังปฏิบัติกิจกรรม

๓. แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน เป็นการสังเกต โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

๒) วิธีการสร้างเครื่องมือ

๑. เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์หลังจบการปฏิบัติงานแต่ละงาน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกรู้สึกของตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดยิ่งขึ้น มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

๑.๑.๑ กำหนดขอบข่ายที่ต้องการสัมภาษณ์

๑.๑.๒ สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบที่กำหนด

๑.๑.๓ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

๑.๑.๔ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

๑.๑.๕ นำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับสะท้อนผลการปฏิบัติงาน

๑.๒ แบบสังเกต มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

๑.๒.๑ ศึกษารูปแบบการสร้าง แบบบันทึกการสังเกต

๑.๒.๒ กำหนดขอบข่ายของสิ่งที่ต้องการสังเกตแต่ละครั้ง

๑.๒.๓ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

๑.๒.๔ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

๑.๒.๕ นำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับสะท้อนผลการปฏิบัติงาน

๑.๓ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียนมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

๑.๓.๑ ศึกษารูปแบบการสร้างแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

๑.๓.๒ กำหนดขอบข่ายที่ต้องการสังเกตแต่ละครั้ง

๑.๓.๓ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ต้องการสังเกตแต่ละครั้ง

๑.๓.๔ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

๑.๓.๕ นำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับสะท้อนผลการปฏิบัติงาน

๒. ผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาตรวจสอบคุณภาพ ปรับปรุงแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะของแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชน แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน มีจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๒.๑ นายดำรง ปักเขตนั่ง ศึกษานิเทศก์ ๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๒

๒.๒ นายบรรลุนครศรี ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

๒.๓ นายประพิศ โบราณมูล อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

๓. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ระยะเวลาดำเนินการ จากวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ถึงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๐
  - วงจรที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ถึงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐
  - วงจรที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ถึงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๐
๒. การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้วิจัย ใช้สัมภาษณ์ระหว่างการปฏิบัติงานและจบการปฏิบัติงานของแต่ละวงจร ด้วยแบบสัมภาษณ์ (ดูภาคผนวก ก. ๑)
  ๓. การสังเกต เป็นการบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชน ในระหว่างการดำเนินงานของกลุ่มผู้วิจัย โดยจะสังเกตในระหว่างดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม ด้วยแบบสังเกต (ดูภาคผนวก ก. ๒)
  ๔. บันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน โดยผู้ร่วมวิจัยบันทึกในแต่ละครั้งเพื่อหาข้อสรุป ด้วยแบบสังเกต (ดูภาคผนวก ก. ๓)
  ๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือแล้วจัดหมวดหมู่
  ๖. นำผลการวิจัยไปวิพากษ์วิจารณ์ จนได้ข้อสรุปที่พึงพอใจและปรับปรุงข้อมูลใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการงานอาชีพของนักเรียนต่อไป
  ๗. สรุปผลการวิจัยและเขียนรายงานการวิจัย

๓.๕ การจัดทำและการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

๑) การจัดทำข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชน แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน ได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความเที่ยงตรง ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และจัดเป็นหมวดหมู่ตามขอบเขตการวิจัยแล้ววิเคราะห์ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

๒) การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มามีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลจากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามมาตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยใช้เทคนิคตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งรวบรวมเป็นระยะ ๆ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ร่วมวิจัย ดังนี้

๒.๑ การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งข้อมูลหลายด้าน คือ ด้านเวลา ด้านสถานที่ และด้านบุคคล โดยตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลา ๐๕.๓๐ น. ๑๓.๐๐ น. และ ๑๖.๐๐ น. ทั้งในโรงเรียน ในหมู่บ้าน และสถานที่ประกอบการงานอาชีพในหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เจ้าของแหล่งสถานที่ประกอบการในชุมชน และหัวหน้ากลุ่มงานอาชีพในชุมชน

๒.๒ การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบหลายมิติ ด้านผู้วิจัย โดยตรวจสอบข้อมูลจากครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๒.๓ การตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชน การสังเกตพฤติกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน การสัมภาษณ์ชักถามชุมชน

ได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ เพื่อประเมินสภาพที่เกิดขึ้นว่าสิ่งใดที่ปฏิบัติดี หรือเหมาะสมน้อยเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้นหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาหาวิธีแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)

๔.๑ ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑

๔.๒ การสะท้อนผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑

๔.๓ ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒

๔.๔ การสะท้อนผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒

๔.๑ ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑

ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง การทำบายศรีพหุหม การทำปุ๋ยโบภาคีด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพของนักเรียน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอน ในวงจรที่ ๑

๑. การดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนดำเนินงาน โดยใช้กิจกรรม ดังนี้

๑.๑ การไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการสร้างวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ให้มีเจตคติที่ดีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ก่อนที่จะเป็นวิทยากรและเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาวางแผนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ไปศึกษาดูงานการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกที่ประสบผลสำเร็จแล้วของนายนายไพฑูรย์ บัณฑิตน์ ที่บ้านโพธิ์ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ตามขั้นตอน คือ

๑.๑.๑ เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ที่จะใช้ในการศึกษาดูงาน

๑.๑.๒ ประสานงานกับเจ้าของและหัวหน้าหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงานไว้ล่วงหน้าเพื่อขอความอนุเคราะห์และศึกษาดูงาน

๑.๑.๓ เจ้าของสถานประกอบการนำเสนอและนำเยี่ยมชมกิจการ

๑.๑.๔ ประเมินผลโดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

๑.๒ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจและให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองได้ โดยทำการสอน ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ในวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ครั้งที่ ๒ ในวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่พื้นที่การเกษตรหลังอาคารเรียน ตามขั้นตอน คือ

๑.๒.๑ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยแต่ละกลุ่มงาน ประชุมปรึกษาวางแผนการเตรียมการสอน

๑.๒.๒ เตรียมจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละงาน

๑.๒.๓ เตรียมสถานที่ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม

๑.๒.๔ วิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตามสถานที่ที่จัดเตรียมไว้

๑.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร เพื่อให้นักเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติม ทำให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น โดยออกไปศึกษากับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่บ้าน ๒ ครั้ง ในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และในวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ตามขั้นตอน คือ

๑.๓.๑ กำหนดวัน เวลาที่นักเรียนจะออกไปศึกษาและฝึกงาน

๑.๓.๒ นักเรียนเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และนำไปฝึกงานที่บ้านวิทยากรในแต่ละงาน

๑.๓.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากรตามวันเวลาที่ตกลงกันได้

๑.๓.๔ ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากเสร็จจากการฝึกงานที่บ้าน

วิทยากร

ผลการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นวางแผนการดำเนินงาน มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ตั้งใจทำงานเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และร่วมประเมินผลการทำงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติจริงสามารถปฏิบัติกิจกรรมเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกได้ ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัย กล่าวว่า

“...ยินดีมาก พอใจมากที่จะได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นลูกหลานภายในหมู่บ้านให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของบุคคลในท้องถิ่น ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในครั้งนี่...”

“...รู้สึกดีใจและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของทางโรงเรียน ได้รู้จักลูกหลานและมีโอกาสใกล้ชิดกับลูกหลานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ทางโรงเรียนได้เห็นความสำคัญของประชาชนในท้องถิ่น ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง...”^๑

จากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กล่าวว่า

“...ผลชอบกินปลาตุก ผมเข้าใจขั้นตอนการเลี้ยงปลาตุกแล้ว ถ้าผมมีเงินพอ ผมจะทดลองเลี้ยงเองที่บ้าน...”^๒

“...เห็นผู้ปกครองเลี้ยงปลาตุกแล้วชอบมากครับ ผมจะพยายามเลี้ยงเองให้ได้ ผมเข้าใจวิธีการเลี้ยงดีแล้วครับ และผมจะนำวิธีการจากการได้ศึกษาครั้งนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันตนเองและจะพยายามแนะผู้ปกครองของผมให้ปฏิบัติตามด้วย...”^๓

๒) การดำเนินกิจกรรมการสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่งและการทอผ้าพื้นเมือง กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน โดยใช้กิจกรรม ดังนี้

๒.๑ การศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการสร้างวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ให้มีเจตคติที่ดีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ก่อนที่จะเป็นวิทยากร และเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาวางแผนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและ

^๑ สัมภาษณ์ นายทองดี สืบสุนทร, กลุ่มผู้ร่วมวิจัย, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐.

^๒ สัมภาษณ์ เด็กชาขรัตนพล กิติ, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๘ ธันวาคม ๒๕๕๐.

^๓ สัมภาษณ์ เด็กชาขรัตนพล สืบสุนทร, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๘ ธันวาคม ๒๕๕๐.

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ไปดูการสาธิตที่ประสบผลสำเร็จแล้ว ที่ทำการกลุ่มแม่บ้าน บ้านโพธิ์สองห้อง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ตามขั้นตอน คือ

๒.๑.๑ เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ที่จะใช้ในการศึกษาดูงาน

๒.๑.๒ ประสานงานกับเจ้าของและหัวหน้าหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงานไว้ล่วงหน้าเพื่อขอความอนุเคราะห์และศึกษาดูงาน

๒.๑.๓ เจ้าของสถานประกอบการนำเสนอและนำเยี่ยมชมกิจการ

๒.๑.๔ ประเมินผลโดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

๒.๒ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจและให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองได้ โดยทำการสอน ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ครั้งที่ ๒ ในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ที่โรงอาหารของโรงเรียน ตามขั้นตอน คือ

๒.๒.๑ ผู้ร่วมวิจัยแต่ละกลุ่มงาน ประชุมปรึกษาวางแผนการเตรียมการสอน

๒.๒.๒ เตรียมจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละงาน

๒.๒.๓ เตรียมสถานที่ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม

๒.๒.๔ วิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตามสถานที่ที่จัดเตรียมไว้

๒.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร เพื่อให้นักเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติม ทำให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น โดยออกไปศึกษากับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่บ้าน ๒ ครั้ง ในวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๘ และในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ตามขั้นตอน คือ

๒.๓.๑ กำหนดวัน เวลาที่นักเรียนจะออกไปศึกษาและฝึกงาน

๒.๓.๒ นักเรียนเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และนำไปฝึกงานที่บ้านวิทยากรในแต่ละงาน

๒.๓.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากรตามวันเวลาที่ตกลงกันไว้

๒.๓.๔ ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากเสร็จจากการฝึกงานที่บ้าน

วิทยากร

ผลการดำเนินกิจกรรมการสาธิตด้วยไม้ไผ่พุง จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่ากลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมแสดงความคิดเห็นวางแผนการดำเนินงาน มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ตั้งใจทำงานตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และร่วมประเมินผลการทำงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติจริง

สามารถปฏิบัติกิจกรรมการสานทวดด้วยไม้ไผ่พุ่งและทอผ้าพื้นเมืองได้ ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มแม่บ้านบ้านโพธิ์ กล่าวว่า

“...อยากเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนนานแล้ว เพราะต้องการให้เด็กในชุมชนได้สืบสานศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชนไม่ว่าจะเป็นงานจักทอหวดและการทอผ้าพื้นเมือง นับวันยิ่งจะสูญหายไปจากชุมชนไม่มีคนสืบสานต่อไว้ แต่ก็คิดเข้าใจว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของทางโรงเรียนเท่านั้น...”^๔

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านโพธิ์ กล่าวว่า

“...เป็นสิ่งที่ดีที่โรงเรียนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนของนักเรียน และเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้ อย่างน้อยก็เป็นสร้างนิสัยของเด็กให้รักและหวงแหนในศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งเมื่อทางโรงเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมซึ่งกันและกันเป็นการสมานสามัคคีในชุมชนอีกด้วย...”^๕

จากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ กล่าวว่า

“...หนูชอบงานทอผ้าพื้นบ้านมากเพราะลวดลายสวยงาม และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนด้วย เดิมทีหนูรู้สึกว่ามันเป็นสิ่งยุ่งยาก และคิดว่าตนเองจะทำไม่ได้จึงมีความสนใจ เมื่อได้มาศึกษาในครั้งนี้ หนูรู้สึกชอบมากค่ะ พร้อมทั้งวิทยากรยังบอกว่ามันเป็นศิลปะที่บรรพบุรุษของเราท่านคิดค้นและสร้างสรรค์ไว้แก่พวกเราซึ่งเป็นลูกหลานควรอนุรักษ์ซึ่งภูมิปัญญาของท่านไว้ หนูจะไปฝึกทอผ้าพื้นบ้านกับคุณแม่และจะพยายามเรียนรู้ให้มากกว่านี้ค่ะ”^๖

^๔สัมภาษณ์นางสุนนต์ วิเศษศรี, ประธานกลุ่มแม่บ้านบ้านโพธิ์ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๕.

^๕สัมภาษณ์นายสุนนต์ วิเศษศรี, ผู้ใหญ่บ้านโพธิ์ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๕.

^๖สัมภาษณ์เด็กหญิงวิภาภรณ์ เงามวิเศษ, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๕.

จากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กล่าวว่า

“...ผมชอบงานसानหวดครับ ผมจะไปฝึกसानเองที่บ้าน หารายได้เพิ่มเติม
ครับ...”^๑

“...เรื่องการसानหวดไม่ยากเลย หลังจากเรียนกับผู้ปกครองแล้ว หนูसानหวด
ได้คล่องและสวยขึ้นค่ะ...”^๒

๓) การดำเนินกิจกรรมการทำบายศรีพรหม กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันวางแผน
ดำเนินงาน โดยใช้กิจกรรม ดังนี้

๓.๑ กลุ่มผู้วิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของ
ตนเอง เกิดความภาคภูมิใจและให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วย
ตนเองได้ โดยทำการสอน ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ครั้งที่ ๒ ในวันที่
๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ และครั้งที่ ๓ ในวงจรที่ ๒ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๐ ตามขั้นตอน คือ

๓.๑.๑ ผู้ร่วมวิจัยแต่ละกลุ่มงาน ประชุมปรึกษาวางแผนการเตรียมการสอน

๓.๑.๒ เตรียมจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละงาน

๓.๑.๓ เตรียมสถานที่ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม

๓.๑.๔ วิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนให้ห้องเรียนตามสถานที่ที่
จัดเตรียมไว้

๓.๒ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร เพื่อให้นักเรียนกับชุมชน
มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติม ทำให้เกิดทักษะในการ
ปฏิบัติงานยิ่งขึ้น โดยออกไปศึกษากับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่บ้าน ๑ ครั้ง ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม
๒๕๔๕ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๐ และวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๐ ตามขั้นตอน คือ

^๑ สัมภาษณ์ เด็กชายสมเกียรติ เป้าเพชร, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชน
บ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๑๗ พฤศจิกายน
๒๕๔๕.

^๒ สัมภาษณ์ เด็กหญิงสุภัทตรา นาทาม, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชน
บ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๒ ธันวาคม
๒๕๔๕.

- ๓.๒.๑ กำหนดวันเวลาที่นักเรียนจะออกไปศึกษาและฝึกงาน
 ๓.๒.๒ นักเรียนเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และนำไปฝึกงานที่บ้านวิทยากรในแต่ละงาน
 ๓.๒.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากรตามวันเวลาที่ตกลงกันได้
 ๓.๒.๔ ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากเสร็จการฝึกงานที่บ้านวิทยากร

ผลการดำเนินกิจกรรมการทำบายศรีพรหม จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่าผลการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงปลาตกในบ่อพลาสติก จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมแสดงความคิดเห็นวางแผนการดำเนินงาน มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ตั้งใจทำงานเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และร่วมประเมินผลการทำงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติงานจริง สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้สำหรับการทำบายศรีพรหมนั้น ยังมีปัญหาอยู่บ้าง คือ นักเรียนยังไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ครบ ถูกต้องตามขั้นตอน ชิ้นงานยังไม่ประณีตและสวยงาม นักเรียนยังขาดทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน ยังติดขัดอยู่เป็นบางขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

จากการสัมภาษณ์สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง กล่าวว่า

“...มีความเต็มใจและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนของนักเรียน ขอให้โรงเรียนแจ้งให้ทราบและยินดีในการมีส่วนกับทางโรงเรียนในการพัฒนาทักษะให้เด็กเกิดประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ในครั้งนี้...”^๕

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา

“...ยินดีและภูมิใจที่ทางโรงเรียนเชิญมาร่วม ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนจะตั้งใจสอนอย่างเต็มที่และเต็มฝีมือและจะพยายามถ่ายทอดประสบการณ์ของตนที่มีอยู่ให้เด็กได้รับทราบและสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันตลอดจนในการประกอบอาชีพในวันข้างหน้าด้วย...”^๖

^๕ สัมภาษณ์นายทองดี สืบสุนทร, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

^๖ สัมภาษณ์นายประมวล ชัยธานี, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

จากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กล่าวว่า

“...แต่ก่อนหนูเคยเห็นคุณยายทำนี่กว่าทำงาน บายศรีทำยากค่ะ เมื่อคุณยายทำให้ดูอีกครั้งหนูทำได้ดีกว่าครั้งก่อนค่ะ และรู้สึกว่ายอบในกิจกรรมการเรียนแบบนี้ เพราะได้ออกมาสัมผัสของจริงและลงมือปฏิบัติทำให้ได้ประสบการณ์และมีความสุขสนุกสนานในการเรียนด้วยค่ะ...”^{๑๑}

“...บายศรีทำยากค่ะ ตอนนี้หนูเข้าใจวิธีทำมากขึ้น หนูจะพยายามทำให้ได้ดีค่ะ...”^{๑๒}

“...ถ้ามีงานแต่งงานในหมู่บ้าน หนูจะไปช่วยทำบายศรีพรมและพยามเรียนรู้วิธีการให้มากกว่านี้ค่ะ ตอนนี้หนูเข้าใจวิธีทำแล้วค่ะ...”^{๑๓}

“...แต่ก่อนหนูไม่เคยสนใจการทำบายศรี หนูคิดว่าเป็นงานของผู้ใหญ่ไม่ใช่เด็ก แต่ตอนนี้หนูเปลี่ยนใจแล้วค่ะ บายศรีเด็กก็ทำได้ ถ้ามีความตั้งใจ อีกทั้งสอนให้เราเราเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีว่าการทำบายศรีสู่ขวัญ ทำไมจึงต้องทำบายศรีด้วย และเมื่อได้ออกปฏิบัติจริงและได้สอบถามผู้เป็นวิทยากรจึงทำให้หนูเข้าใจมากยิ่งขึ้น และรู้สึกชอบยิ่งขึ้น เพราะนอกจากการที่ได้เรียนห้องเรียนแล้วยังทำให้เราได้รับประสบการณ์ตรง...”^{๑๔}

๔) การดำเนินกิจกรรมการทำบายศรีสู่ขวัญด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวางแผนดำเนินงาน โดยใช้กิจกรรม ดังนี้

^{๑๑} สัมภาษณ์เด็กหญิงจุฬามณี อินทชัย, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๔ มีนาคม ๒๕๕๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์เด็กหญิงพิมพ์สิริ สืบสุนทร, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๖ มีนาคม ๒๕๕๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์เด็กหญิงนิรนาถ สีเสน, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๖ มีนาคม ๒๕๕๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์เด็กหญิงอภินันท์ เผ่าเวียงคำ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๖ มีนาคม ๒๕๕๐.

๔.๑ การไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการสร้างวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ให้มีเจตคติที่ดีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ก่อนที่จะเป็นวิทยากร และเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาวางแผนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ไปดูการทำปุ๋ย โบกาฉิที่ โรงปุ๋ยชุมชนบ้านโพธิ์สองห้อง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ตามขั้นตอน คือ

๔.๑.๑ เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ที่จะใช้ในการศึกษาดูงาน

๔.๑.๒ ประสานงานกับเจ้าของและหัวหน้าหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงานไว้ล่วงหน้าเพื่อขอความอนุเคราะห์และศึกษาดูงาน

๔.๑.๓ เจ้าของสถานประกอบการนำเสนอและนำเยี่ยมชมกิจการ

๔.๑.๔ ประเมินผลโดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยคณาจารย์และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

๔.๒ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจและให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองได้ โดยทำการสอน ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ครั้งที่ ๒ ในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ตามขั้นตอน คือ

๔.๒.๑ ผู้ร่วมวิจัยแต่ละกลุ่มงาน ประชุมปรึกษาวางแผนการเตรียมการสอน

๔.๒.๒ เตรียมจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละงาน

๔.๒.๓ เตรียมสถานที่ที่จะใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม

๔.๒.๔ วิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตามสถานที่ที่จัดเตรียมไว้

๔.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร เพื่อให้นักเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติม ทำให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้นโดยออกไปศึกษากับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่บ้าน ๒ ครั้ง ในวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๔๘ และในวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ตามขั้นตอน คือ

๔.๓.๑ กำหนดวันเวลาที่นักเรียนจะออกไปศึกษา

๔.๓.๒ นักเรียนเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และนำไปฝึกงานที่บ้านวิทยากรในแต่ละงาน

๔.๓.๓ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากรตามวันเวลาที่ตกลงกันไว้

๔.๓.๔ ร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากเสร็จจากการฝึกงานที่บ้านวิทยากร

ผลการดำเนินกิจกรรมการทำปุ๋ย โบกาฉิด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมแสดงความคิดเห็นวางแผนการดำเนินงาน มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ตั้งใจทำงานเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และร่วม

ประเมินผลการทำงาน เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ตรงได้ปฏิบัติจริง สามารถปฏิบัติกิจกรรมการทำปุ๋ยโบกาคิดด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพได้ ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา กล่าวว่า

“...ผลดีใจมากครับ ที่ผู้ปกครองสอนผม จนผมสามารถทำปุ๋ยโบกาคิดเองได้ ผมจะนำไปฝึกทำที่บ้านครับ แต่เดิมที่ผมว่ามันเป็นสิ่งที่ยุ่งยากและไม่มีประโยชน์อะไร ไม่เหมือนปุ๋ยวิทยาศาสตร์ แต่เดี๋ยวนี้ผมชอบมากครับ เพราะท่านผู้ที่มาสอนบอกว่ามันจะช่วยให้ดินอุดมสมบูรณ์และลดต้นทุนการผลิตได้มากกว่าปุ๋ยวิทยาศาสตร์ครับนอกจากนี้ยังช่วยรักษาหน้าดินของเราด้วย ยิ่งทำให้ผมรู้สึกชอบมาก และจะนำไปปฏิบัติใช้ที่บ้านและที่โรงเรียนด้วย...”^{๕๕}

จากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ กล่าวว่า

“...ผมชอบมากครับที่ได้ฝึกการทำปุ๋ยโบกาคิด อยากให้ผู้ปกครองสอนงานอื่นด้วยครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำกรเกษตรชีวภาพ...”^{๕๖}

“...ผมรู้ขั้นตอนและอัตราส่วนในการผสมวัสดุละเอียดขึ้น ผมคงทำปุ๋ยโบกาคิดด้วยตนเองได้ดีขึ้นครับ...”^{๕๗}

^{๕๕} สัมภาษณ์นายวิรัช ท่อนโพธิ์, ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

^{๕๖} สัมภาษณ์เด็กชายณรงค์ฤทธิ์ ดุนออน, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

^{๕๗} สัมภาษณ์เด็กชายสุภโชค แสนทรัพย์, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

๔.๒ การสะท้อนผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑

ผลการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๑ การศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร ในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน ได้ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติ โดยการไปศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียนในงานที่ตนรับผิดชอบ นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มในการพัฒนาผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ประชุมปรึกษาหารือ ร่วมศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา เพื่อสรุปปัญหาที่พบและสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข (๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๕) พบว่า ทางโรงเรียนมีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ๔งาน คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง การทำบายศรีพหุ และการทำบูโภาจิดด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพ ๔งาน คือ บุคลากรขาดความรู้ ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์เชิงปฏิบัติ เนื่องจากครูส่วนใหญ่จบการศึกษาในสาขาวิชาสามัญ ทางโรงเรียนจึงต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน มาช่วยในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการไปศึกษาดูงานจากสถานประกอบการ งานอาชีพในชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการเปิดวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ก่อนที่จะเป็นวิทยากรสอนนักเรียนในอันดับต่อไป จากนั้นให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่บ้านของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย

๓. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมงานอาชีพ ๔ งาน คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง การทำบายศรีพหุ การทำบูโภาจิดด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ตามแผนที่ได้วางไว้ และผู้วิจัยสังเกตการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด พร้อมบันทึกเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชน การปฏิบัติงานของชุมชน และจากพฤติกรรมกรรมการสอน การเรียนของนักเรียน

๔. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการพัฒนา ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมประชุมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียนนักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร และการปฏิบัติกิจกรรมวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงพัฒนาในวงจรต่อไป

๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมประชุม นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็น วิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษา และฝึกงานที่บ้านวิทยากร และการปฏิบัติการรามาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงพัฒนาในวงจรต่อไป

๔.๓ ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒

ผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒ ดำเนินการจากข้อค้นพบในการปฏิบัติงานในวงจรที่ ๑ คือ การสอนและการถ่ายทอดความรู้งานประดิษฐ์ใบตอง ในการทำบายศรีพรหมของวิทยากรวิทยากรขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหา โดยเน้นด้านการถ่ายทอดความรู้และขั้นตอนการปฏิบัติงานของวิทยากร ดังนี้

๑. การปฏิบัติกิจกรรมงานประดิษฐ์ใบตองในการทำบายศรีพรหม โดยใช้กิจกรรมกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร ในวงจรที่ ๒ ซึ่งยังมีปัญหาอยู่ คือ นักเรียนยังไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ครบถูกต้องตามขั้นตอน ชิ้นงานยังไม่ประณีตและสวยงาม นักเรียนยังขาดทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยค้นคว้าได้ร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุ พบว่า วิทยากรขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน คือ ขาดทักษะในการสอน ขาดทักษะในการนำเข้าสู่บทเรียน ขาดทักษะในการเรียงลำดับ ก่อนหลังของขั้นตอนในการสอน เพราะวิทยากรไม่มีความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้มาก่อน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยจึงได้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหามาเพื่อปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมจากวงจรที่ ๑ คือ ให้วิทยากรมีการเตรียมตัวก่อนสอน มีการนำเข้าสู่บทเรียน จัดเรียงลำดับขั้นตอนก่อนและหลังในการสอน สอนวิธีการและขั้นตอนอย่างช้าๆ ให้เด็กตามทัน ไม่ข้ามขั้นตอน แนะนำเด็กเมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงาน และเพิ่มเวลาให้วิทยากรในการสอนมากกว่าเดิม

๒. ผลจากการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ งานอาชีพเกษตรกรรม คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก และการทำปุ๋ย โบราณด้วยจุลินทรีย์ ที่มีประสิทธิภาพงานอาชีพหัตถกรรมจักสาน คือ การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุง และงานประดิษฐ์ใบตอง คือ การทำบายศรีพรหมของนักเรียน ตามวงจรที่ ๒ ปรากฏว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความพอใจ มีความชอบใจ มีความชอบใจที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้เข้ามาเป็นวิทยากรสอนความรู้ให้ และยินดีให้ความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามคำแนะนำทุกครั้ง นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทั้งความรู้และความสามารถในเชิงทักษะปฏิบัติ จากการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนทุกกิจกรรม เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นที่น่าพอใจของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยค้นคว้าเป็นอย่างมาก แต่มีปัญหากเกิดขึ้น คือ การทำบายศรีพรหม นักเรียนยังประดิษฐ์ไม่ได้ประณีต ไม่สวยงาม

เท่าที่ควร ไม่เป็นที่น่าพอใจ ดังนั้น จึงควรเชิญกลุ่มผู้ร่วมวิจัยงานประดิษฐ์ใบตองในการทำบายศรีพรหม มาเป็นวิทยากรสอนเสริมให้อีกเป็นครั้งคราวในโอกาสต่อไป

๓. สรุปผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ การงานอาชีพเกษตร คือ การเลี้ยงปลาคุกในบ่อพลาสติก และการทำปุ๋ยโบกาคิลด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ งานอาชีพหัตถกรรมจักสาน คือ การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุง และงานประดิษฐ์ใบตอง คือ การทำบายศรีพรหมของนักเรียน ตามวงจรที่ ๒ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเกิดความพึงพอใจและภาคภูมิใจที่ได้แสดงภูมิปัญญา ภูมิความรู้ ความสามารถของตน ในการถ่ายทอดความรู้แต่ละอย่างให้แก่บุคลากรทุกคนที่มีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองดีมาก กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีความตั้งใจในการสอน รวมทั้งเอาใจใส่ให้นักเรียนในขณะสอนเป็นอย่างดี และนักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมงานอาชีพทั้ง ๔ งาน ได้ครบตามขั้นตอนและกระบวนการ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล บุคลากรครูและนักเรียนในโรงเรียน มาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์ตรง สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น นำผลการเรียนรู้งานอาชีพทั้ง ๔ งาน ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเต็มที่หากทางโรงเรียนต้องการ

๔.๔ การสะท้อนผลการดำเนินงานการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในวงจรที่ ๒

จากการศึกษาวิจัย การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยได้ดำเนินการครบ ๒ วงจร มีการสะท้อนผลการวิจัย ดังนี้

การดำเนินงานกิจกรรม การศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินงานตามขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติครบทุกขั้นตอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชน แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน โดยการบันทึกจากผู้วิจัย นำมาวิเคราะห์เพื่อนำข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่ได้ มาเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้อให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ๔ งาน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอน

๑. ขั้นการมีส่วนร่วมในการริเริ่มในการพัฒนาผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ประชุมปรึกษาหารือ ร่วมศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา เพื่อสรุปปัญหาที่พบและสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไข พบว่า ทางโรงเรียนมีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน ๔ งาน คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง การทำบายศรีพหุ และการทำป๊อโบกาคิด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพ ๔ งาน คือ บุคลากรครูขาดความรู้ ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์เชิงปฏิบัติ เนื่องจากครูส่วนใหญ่จบการศึกษาในสาขาวิชาสามัญ ทางโรงเรียนจึงต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน มาช่วยในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน

๒. ขั้นการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการไปศึกษาดูงานจากสถานประกอบการงานอาชีพในชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการเปิดวิสัยทัศน์แก่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ก่อนที่จะเป็นวิทยากรสอนนักเรียนในอันดับต่อไป จากนั้นให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยที่บ้านของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย

๓. ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมงานอาชีพ ๔ งาน คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง การทำบายศรีพหุ การทำป๊อโบกาคิด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ตามแผนที่ได้วางไว้ และผู้วิจัยสังเกตการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด พร้อมบันทึกเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชุมชน การปฏิบัติงานของชุมชน และจากพฤติกรรมการจัดการสอน การเรียนของนักเรียน

๔. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการพัฒนา ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมประชุมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน ให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร และการปฏิบัติกิจกรรมมาวิเคราะห์ นำข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่ได้ มาเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้อให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมประชุมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน ให้นักเรียนออกไปฝึกงานที่บ้านวิทยากร และการปฏิบัติกิจกรรมมาวิเคราะห์ เพื่อนำข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่ได้ มาเป็นแนวทางพัฒนาการเรียนรู้อให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ในการดำเนินงาน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล มาใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) จำนวน ๒๕ คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน ๑ คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๕ คน คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๕ คน ผู้ปกครองนักเรียนที่อาสาเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๑๐ คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๓๔ คน ประกอบด้วย ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ รวม จำนวน ๓ คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โดยการสุ่มสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๓๓ คน โดยใช้การศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร และโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๕ ขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การดำเนินงานศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียนผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๕ ขั้นตอน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพเกษตรกรรม งานอาชีพหัตถกรรม และงานประดิษฐ์ใบตองของนักเรียนนั้น พบว่า ชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดการศึกษา ขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในด้านการให้ความรัก ความเข้าใจ เอาใจใส่ในการเรียนรู้ของบุตรหลาน ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการดำรงชีวิต ไม่เห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนน้อย ไม่คิดว่าตนเป็นเจ้าของสถานศึกษา บุคลากรขาดความรู้ ขาดทักษะ และขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพและไม่สามารถจัดการเรียนรู้งานอาชีพ ๔ งาน ได้ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนาโดยใช้การศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเป็นวิทยากร

สอน นักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านวิทยากร ดำเนินการเป็น ๒ วงรอบ คือ วงจรที่ ๑ ดำเนินการระหว่างวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ถึงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ พบว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงในวงรอบที่ ๑ คือ ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเริ่มการพัฒนา มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา และพฤติกรรมของชุมชนที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการจัดและการพัฒนาการศึกษา มีพฤติกรรมชี้วัดว่าชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา และเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษา ชุมชนให้มีความร่วมมือดีขึ้น บุคลากรครูและนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนรู้งานอาชีพเกษตรกรรม คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การทำปุ๋ย โบราณคดีด้วยจุลินทรีย์ ที่มีประสิทธิภาพ งานอาชีพหัตถกรรมจักสาน คือ การทอผ้าพื้นเมืองและการสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่งได้ดี ส่วนงานประดิษฐ์ใบตองคือการทำบายศรีพรหมนั้นยังมีปัญหาอยู่บ้างคือ นักเรียนยังไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องตามขั้นตอน ชิ้นงานยังไม่ประณีตสวยงาม นักเรียนยังไม่มีความชำนาญในการปฏิบัติงาน เนื่องจากวิทยากรขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน เพราะวิทยากร ไม่มีความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนมาก่อน ส่วนวงจรที่ ๒ ดำเนินการระหว่างวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ถึงวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๐ เป็นการดำเนินการพัฒนาส่วนที่ยังมีปัญหา คือ นักเรียนประดิษฐ์บายศรีพรหมไม่ถูกต้องตามขั้นตอน ไม่ประณีตสวยงาม วิทยากรขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน หลังจากมีการพัฒนาโดยให้วิทยากรมีการเตรียมตัวก่อนสอน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเกิดความพึงพอใจ ภาคภูมิใจที่ได้แสดงภูมิปัญญา ภูมิความรู้ ความสามารถของตนเองในการถ่ายทอดความรู้แต่ละอย่างให้แก่บุตรหลาน ทุกคนมีความกระตือรือร้น ความสามารถของตนเองในการถ่ายทอดความรู้แต่ละอย่างให้แก่บุตรหลาน ทุกคนมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในขณะสอนเป็นอย่างดี กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการดำรงชีวิต และคิดว่า โรงเรียนเป็นของทุกคนในชุมชน บุคลากรครูและนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้น และสามารถประดิษฐ์บายศรีพรหมด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องและประณีตสวยงาม

๕.๑.๒ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพเกษตรกรรม คือ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การทำปุ๋ย โบราณคดีด้วยจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ งานอาชีพหัตถกรรมจักสาน คือ การสานหวดด้วยไม้ไผ่พุ่ง และงานประดิษฐ์ใบตอง คือ การทำบายศรีพรหมของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้ นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องและดีขี้ง แต่ที่ยังมีปัญหายู่บ้านก็คือ งานประดิษฐ์ใบตองคือการทำบายศรีพรหม นักเรียนประดิษฐ์ได้ไม่ประณีต ไม่สวยงามเท่าที่ควร

๕.๒ อภิปรายผล

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน โดยใช้ การวิจัยปฏิบัติการ ๔ ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนผล ในการ ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๕ ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วม ในการริเริ่มการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการ พัฒนาของโรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ทำให้ได้วงจรการ พัฒนา ผลของแต่ละวงจรมีดังนี้

๕.๒.๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุน การจัดการเรียนรู้และพัฒนา การศึกษาของ โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เป็นอย่างดี เนื่องจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และผู้ปกครองจากชุมชน เกิดความตระหนัก เกิดความเข้าใจในการมีส่วนร่วม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการศึกษาของ โรงเรียน หวังจะให้การจัดการเรียนรู้ประสบ ผลสำเร็จอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ กรเกล้า แก้ว โชติ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาของผู้ปกครองหมายถึง การที่ผู้ปกครองตั้งใจเข้ามา ให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในการให้ข้อเสนอแนะ การแสดงความคิดเห็น การร่วม วางแผน ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินงาน และร่วมประเมินผลด้วยเทคนิคและวิธีการต่างๆ ทั้งในด้านการ บริหารจัดการด้านวิชาการ และด้านการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่โรงเรียนตั้งไว้กล่าวโดยสรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมให้ข้อเสนอแนะ ร่วมสนับสนุน ส่งเสริม ร่วมดำ เนินการ การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิรับประโยชน์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันเป็นผลกระทบถึงประชาชนให้เข้มแข็ง บนพื้นฐานของการรู้จักพึ่งพาตนเอง และผลงานการวิจัย ของ อารมณั อินทร์จันทร์ ได้ศึกษา “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานในโรงเรียนบ้าน โคนใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษา มีความตระหนัก เกิดความเข้าใจในการมี ส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการศึกษาของ โรงเรียนและพัฒนาการศึกษา เห็น ความสำคัญ มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาต่อการดำรงชีวิต ได้ร่วมกันดำเนินการ จัดกิจกรรมสนับสนุนการจัดการศึกษา หวังจะให้การจัดการเรียนรู้ประกอบการจัดการจัดการเรียนรู้ ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

๕.๒.๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น เพื่อวางแผนแก้ปัญหาในการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียนเป็นอย่างดี เนื่องจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความยินดี เกิดความพอใจและภาคภูมิใจที่ทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน ในการจัดการศึกษาตามภารกิจของทางโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับศาสตราจารย์ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ กล่าวว่า หลักสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ ให้ผู้ปกครองและประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียน เพราะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ โรงเรียนที่ปราศจากความร่วมมือและสนับสนุนจากชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้โดยยาก การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่มีจุดมุ่งหมายเพียงส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอีกด้วย ผู้บริหารจะต้องตระหนักว่า การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการ (means) มิใช่เป็นเป้าหมาย (end) การมีส่วนร่วมจะเป็นประโยชน์ถ้าหากผลที่เกิดคือ การพัฒนาการศึกษา และผลงานวิจัยของ เสวียน ราชคำ ได้ศึกษา “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุคุดพร้าว อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร” ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา หาแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา สรุปประเมินผลและความภาคภูมิใจในภารกิจ ๓ งานมากยิ่งขึ้น

๕.๒.๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินการ ปฏิบัติกิจกรรม โดยการไปศึกษาดูงาน การเป็นวิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาฝึกงานกับผู้ร่วมวิจัยฝึกงานกับผู้ร่วมวิจัยที่บ้านของผู้ร่วมวิจัย ผู้ร่วมวิจัยได้เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้าย ผลการปฏิบัติกิจกรรมเป็นที่เป็นที่พอใจ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติจริง สามารถปฏิบัติงานอาชีพด้วยตนเองได้ เนื่องจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความตั้งใจและเต็มใจ กล่าวแสดงความคิดเห็น สามารถนประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการสอนนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า หลักการของชุมชนมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากในชุมชนมีกลุ่มผู้นำต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา กลุ่มการเมืองเป็นต้นบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน คือให้ทรัพยากรในการพัฒนาโรงเรียน ทรัพยากรในที่นี้หมายถึงทรัพยากรของชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญมาก โรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนทรัพยากรแทบทุกประเภทจากชุมชนที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ทรัพยากรที่ให้แก่โรงเรียนอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้ ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่คนหรือมนุษย์สิ่งที่เกี่ยวข้องกับคน เช่น ความรู้ความคิด แรงงาน เป็นต้น ทรัพยากรวัตถุ หรือสิ่งของ ต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ทรัพยากรเทคโนโลยี ประเภท เครื่องจักร เครื่องยนต์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เงินหรือ

ทรัพย์สิน ทรัพยากรสถาบัน ได้แก่ วัด โรงเรียน สมาคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน สถานประกอบอาชีพ ในชุมชน เป็นต้น ๒) ให้ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน ชุมชนมีรูปแบบการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือต่อโรงเรียนหลายรูปแบบ เช่น เป็นที่ปรึกษา เป็นวิทยากรช่วยสอน บริจาคให้เปล่า บริการให้ยืม บริการให้ฝึก การเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น ๓) การให้ข้อมูล ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จำนวนมากที่โรงเรียนต้องการ เช่น ปัญหาและความต้องการของชุมชน แหล่งทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจของชุมชน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้โรงเรียนสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนและผลงานวิจัยของ ประชาชน ศรีนนท์ท้าว ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงานด้าน โรงเรียนชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์” ได้เสนอว่า หลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่ง ก็คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจังและจริงใจ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชน ได้มีสิทธิ และความเสมอภาคกันในอันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

๕.๒.๔ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วม วิเคราะห์ประเมิน และสรุปผลการทำงาน ค้นหาจุดเด่น จุดด้อย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุง การปฏิบัติงานร่วมกับผู้วิจัยได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากผู้ร่วมวิจัยเห็นความสำคัญและเห็น ประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงอาสาเข้าร่วมพัฒนาการจัดการเรียนรู้ งาน อาชีพให้กับนักเรียนด้วยความยินดี ซึ่งสอดคล้องหลักของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไว้ว่า ๑) การสำรวจ ความต้องการ คือ สำรวจข้อมูลพื้นฐานความต้องการของโรงเรียน วิเคราะห์สภาพของโรงเรียน โดย การซักถาม สัมภาษณ์ ๒) การกำหนดมาตรฐานของโรงเรียน โดยยึดมาตรฐานของ สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานตามที่คณะรัฐมนตรีประกาศ และมาตรฐานที่เกิด จากความต้องการของชุมชน ๓) การวางแผนการพัฒนา คือการวางแผนการพัฒนาโรงเรียน ตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของโรงเรียนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการจัดทำแผนกลยุทธ์ และ แผนปฏิบัติการประจำปี ๔) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตาม วิสัยทัศน์ของโรงเรียน ๕) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติด้านต่าง ๆ ของการบริหาร จัดการโรงเรียนโดยเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ และ ๖) การสรุปผลการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การนำผลการประเมินมาใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องที่เกิดจากการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการประจำปีและแผนยุทธศาสตร์ และงานวิจัยของ จำรัส บุญเชื้อง การที่ประชาชนก่อให้เกิด กระบวนการและโครงการที่ประชาชนในชนบท สามารถที่แสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัด

อันดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นที่การใช้
อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

๕.๒.๕ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์
ประเมิน และสรุปผลการทำงาน ค้นหาจุดเด่น จุดด้อย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงการ
ปฏิบัติงานร่วมกับผู้วิจัย ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากกลุ่มผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีความรักใคร่ มีความ
เข้าใจว่าภารกิจจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ
บุคลากรในโรงเรียนควรมีนุชยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้การตัดสินใจกำหนด
นโยบายของโรงเรียน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นครูร่วมสอน ควรอยู่ภายใต้การบริหารจัดการ
ของโรงเรียนและทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกในการสอน

๒. ควรมีการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้อาชีพ
ของนักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ
เรียนรู้ทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

๓. ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่ ควรเปิดโอกาสให้เป็นวิทยากร
ถ่ายทอดภูมิปัญญาวิชาความรู้ต่างๆ ให้แก่ลูกหลานครูรุ่นใหม่ ก่อนที่ภูมิปัญญาและตัวบุคคลนั้นจะ
สูญหายหรือสูญพันธุ์ไป

๔. ผู้บริหารโรงเรียนควรขยายผลการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการณแหล่งเรียนรู้ใน
ชุมชน อย่างหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑. การจัดการเรียนรู้งานอาชีพทั้ง ๔ งานของนักเรียน ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้
แบบโครงงานและจัดทำโครงงานอาชีพ

๒. ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียนใน
งานอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากงานอาชีพทั้ง ๔ งาน

๓. ควรศึกษาปัญหาการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพและงานอื่นๆ
โดยใช้หลักการศึกษาค้นคว้าเป็นรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)

บรรณานุกรม

๑) ภาษาไทย

๑. หนังสือทั่วไป

กรมวิชาการ. ทิศทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

จำรัส นวลน้อม. การศึกษากับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๐.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗.

บุญเลิศ ราโชติ. การพัฒนาชุมชน. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๖.

ประพนธ์ ปิยรัตน์. การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, ๒๕๔๓.

พินิจดา วีระชาติ. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๒.

พะยอม วงศ์สารศรี. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษร, ๒๕๔๕

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. รูปแบบการมีส่วนร่วม ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗.

ลือชัย ศรีเงินยวง. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ, ๒๕๒๖.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ห.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.

_____. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ห.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.

วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหารการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการบรรลุผล. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๖.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัย จำกัด, ๒๕๔๑.

สมพงษ์ บัวชาบาล. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๓๑.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอเอซิส, ๒๕๓๗.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๖.

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. **การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

สมยศ นาวิการ. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, ๒๕๔๓.

อนุก นาตะบุตร. **คนกับ ดิน น้ำ ป่า จุดเปลี่ยนความคิด**. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๓๖.

อคิน รพีพัฒน์. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗.

_____. **การพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗.

อังกุล สมคะเนย์. **การพัฒนาหลักสูตร**. อุบลราชธานี : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๔.

เอกชัย ก็สุขภักดิ์. **การบริหารทักษะและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๘.

๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

กรรณกิจ ชมดี. “การมีส่วนร่วมประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการ
สารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

ณอ่าน วุฑฒิกกรรมรักษา. “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของ
ประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสร้างที่ได้รับรางวัล
ดีเด่นของตำบลทุ่งพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖.

ชื่น ศรีสวัสดิ์. “การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีบ้านคงเค็งและบ้าน
ชุมแสง อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๒.

เต็ม แสงไทยรักษ์. “ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาของจังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

- ทรงยศ ชัยมงคล. “การนิเทศโรงเรียนประถมศึกษาของนิเทศอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๔.
- นริศ อินทรกำแหง. “การศึกษาความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิรูปงานด้านโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.
- นิพนธ์ บุ่งทอง. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน โรงเรียนป่าเหล็กป่าขามประชานุเคราะห์ อำเภุนครไทย จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.
- นงเยาว์ กัลยาลักษณ. “การศึกษาปัญหาการดำเนินงานฝ่ายกิจการนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- บุญเทศก์ มุขมงคล. “ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มโรงเรียนหนองแคน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.
- ประสิทธิ์ จัตววัฒนกุล. “ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.
- ปรีชา กัลยา. ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโครงการนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ ๕ ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.
- รัตนะ บัวสนธิ. “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อผ่านทอดทอควมมีปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓.

- วัชรระ สกุล ณ มรรคา. “การศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- วิทยา แสงจันทร์. “สภาพการมีส่วนร่วมและความต้องการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- เสวียน ราชคำ. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุกุดพร้าว อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.
- สุรชาติ นนทะแสน. “ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.
- สัมพันธ์ อูปลา. “การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบทจังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- สมบูรณ์ กนกหงส์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.
- สมศักดิ์ ดันเจริญกิจ. “การปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.
- อารมณี อินทร์จันทร์. “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านโคกใหญ่ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.
- อำนาจ สิทธิแสง. “สภาพการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.

๓) นิตยสาร/วารสาร

มณีนีภา ชุตินุตร. “การศึกษาสภาพการเรียนรู้จากหนังสือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”

วารสารวิชาการ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๔๘.

สกล สกลเดช. **ครูกับ Good Convergence** **ข้าราชการครู**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๑ ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๔๒.

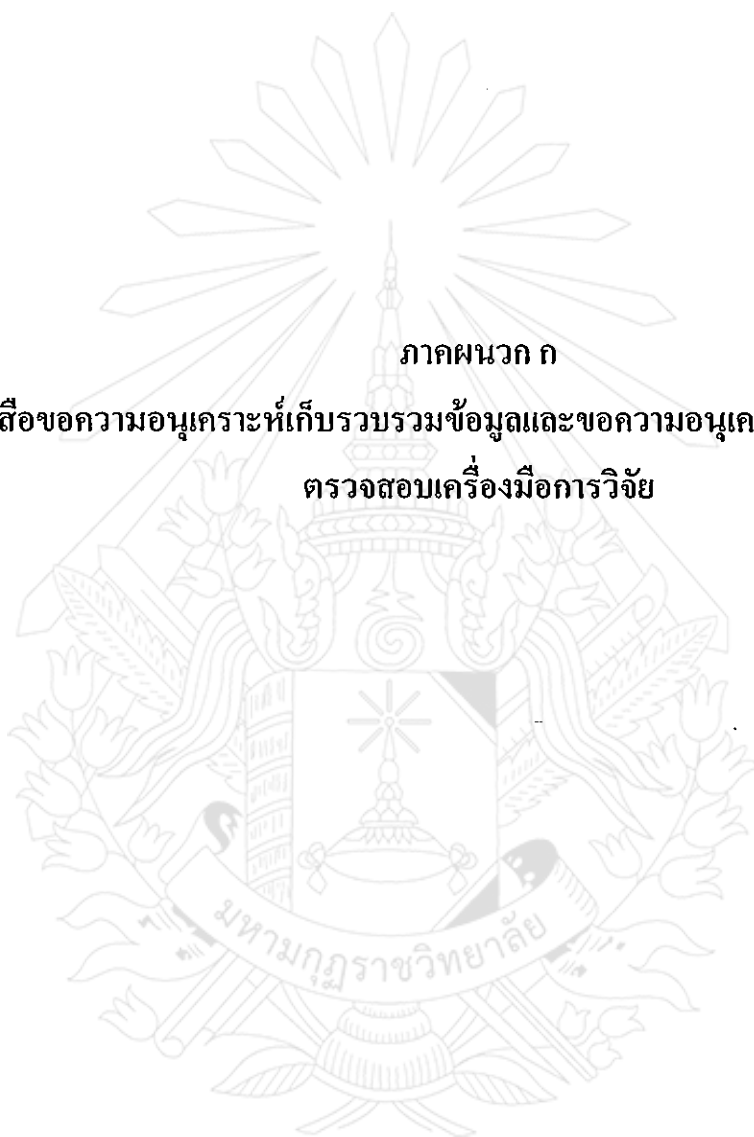

ภาคผนวก

มทามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลและขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

นาย บรรณ นครศรี, คบ., ศษ.ม (บริหารการศึกษา)

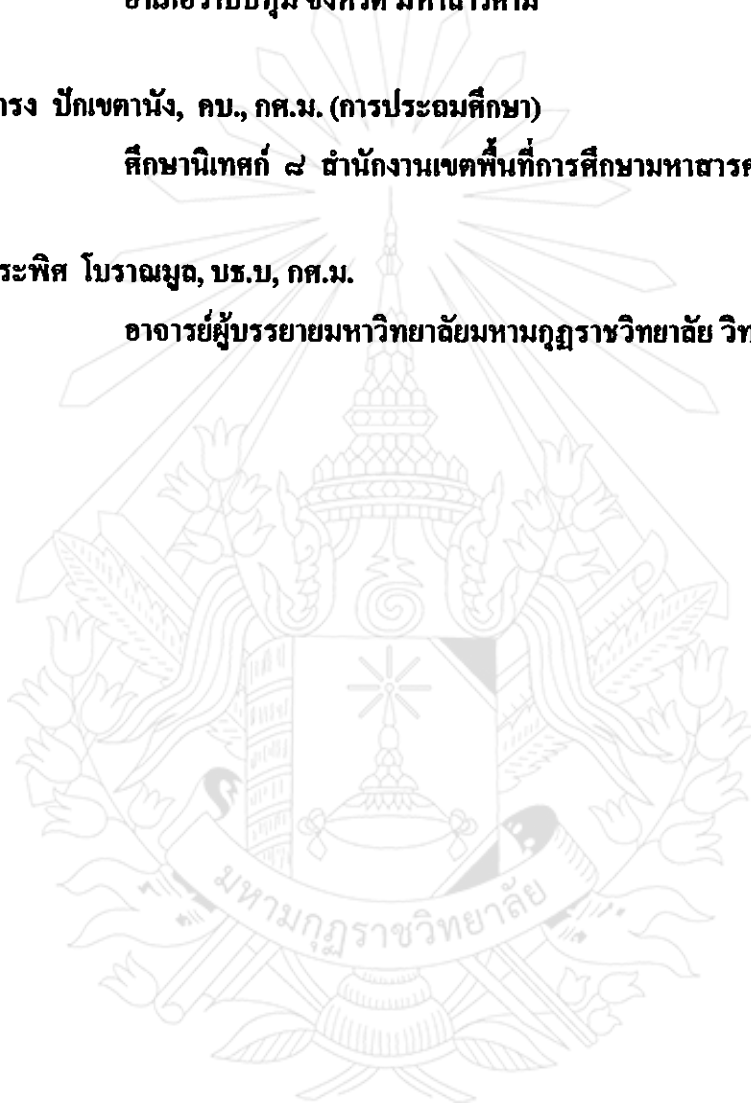
ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง
อำเภอวาปีปทุม จังหวัด มหาสารคาม

นายดำรง ปีกเขตานัง, คบ., กศ.ม. (การประถมศึกษา)

ศึกษานิเทศก์ ๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๒

นายประพิศ โบราณมฤต, บธ.บ, กศ.ม.

อาจารย์ผู้บรรยายมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง
ตำบลคงลาน อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

๓๑ มกราคม 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล วัฒนศิริ (รองคณบดี)

ด้วย นายกัปนาท ศรีสุนทร นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษา ตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์ให้ นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วน วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรง

จึงเจริญพรมาเพื่อ โปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ศูนย์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364, 0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

๐

ที่ ศร 6015/ว 131

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเล็งเมือง
ตำบลดงลาน อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

๒ มกราคม 2550

เรื่อง ขอดำเนินการเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร . *ศก.พานิเทศน์ อรุณศรี ฟูเลิศ*

๓

ด้วย นายกัปนาท ศรีสุนทร นักศึกษาด้านวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม" เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาคำหลักศุครศานศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอดำเนินการจากผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

พระสุทธิสาร โสภณ

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ศูนย์การศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364, 0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

๕

๗

ที่ ศธ 6015/ว 131

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี้ยวเมือง
ตำบลดงลาน อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

๒1 มกราคม 2550

เรื่อง ขอดำเนินการขอพระราชทานเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร **อาจารย์ประสิทธิ์ โนนกสไมญ์**

ด้วย นายกัปนาท ศรีสุนทร นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษา ตามหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอดำเนินการขอพระราชทานจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพรมมาเพื่อ โปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ศูนย์การศึกษานันาชาติวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364, 0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

ที่ ศธ 6015/ว 184

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง
ตำบลคงลาน อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

๒1 มกราคม 2550

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร

ผอ. นรวิศ นนทรศิริ

ด้วย นายกัปนาท ศรีสุนทร นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม" เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษา ตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอกความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพรมมาเพื่อ โปรดทราบ และวิทยาเขตร้อยเอ็ด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้.

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสาร โสภณ)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

ศูนย์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

โทร. 0-4351-8364, 0-4351-6076

โทรสาร. 0-4351-4618

[http:// www.rec.mbu.ac.th](http://www.rec.mbu.ac.th)

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายทองดี สืบสุนทร. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย. ๑๗ มกราคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ เด็กชายรัตนพล กิติ. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้อง
วิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๘ ธันวาคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ เด็กชายอักรพล สืบสุนทร. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๘ ธันวาคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ นางสุนนต์ วิเศษศรี. ประธานกลุ่มแม่บ้านบ้านโพธิ์ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม
จังหวัดมหาสารคาม. ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

สัมภาษณ์ นายสุนนต์ วิเศษศรี. ผู้ใหญ่บ้านโพธิ์ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัด
มหาสารคาม. ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงวิภาภรณ์ เงามวิเศษ. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์
สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๑๗ พฤศจิกายน
๒๕๔๘.

สัมภาษณ์ เด็กชายสมเกียรติ เป้าเพชร. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงสุภัทตรา นาทาม. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๒ ธันวาคม ๒๕๔๘.

สัมภาษณ์ นายทองดี สืบสุนทร. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม
จังหวัดมหาสารคาม. ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

สัมภาษณ์ นายประมวล ชัยธานี. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.

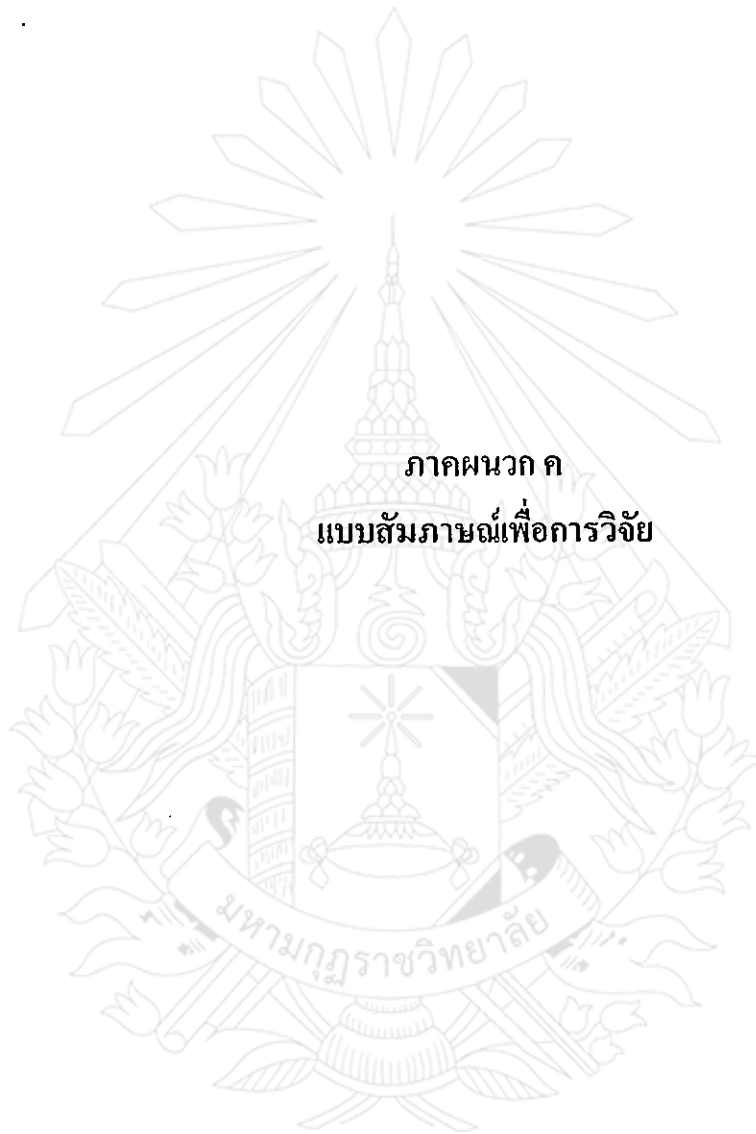
สัมภาษณ์ เด็กหญิงจุฬามณี อินทชัย. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๔ มีนาคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงพิมพ์สิริ สืบสุนทร. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๖ มีนาคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงนิรนุช สีเสน. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้อง
วิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๖ มีนาคม ๒๕๕๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงอภิรัตน์ เผ่าเวียงคำ. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๖ มีนาคม ๒๕๕๐.
นายวิรัช ท่อนโพธิ์. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สอง
ห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.
เด็กชายณรงค์ฤทธิ์ ลุนออน. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา
ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.
เด็กชายศุภโชค แสนทรัพย์. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา
ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี
โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

๑. สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....
๒. สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
๒. ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบลทองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
๓. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง อายุ.....ปี
๔. ระดับการศึกษา.....
๕. กิจกรรมการทำงานอาชีพที่เข้าร่วมพัฒนา.....
๖. บทบาทที่ร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การงานอาชีพของนักเรียน.....

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลการสัมภาษณ์

๑. ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนาหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....
๒. ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....
๓. ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาหรือไม่ ใช้วิธีการใด
.....
.....

๔. ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาหรือไม่
เพราะเหตุใด

.....
.....

๕. ท่านต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....

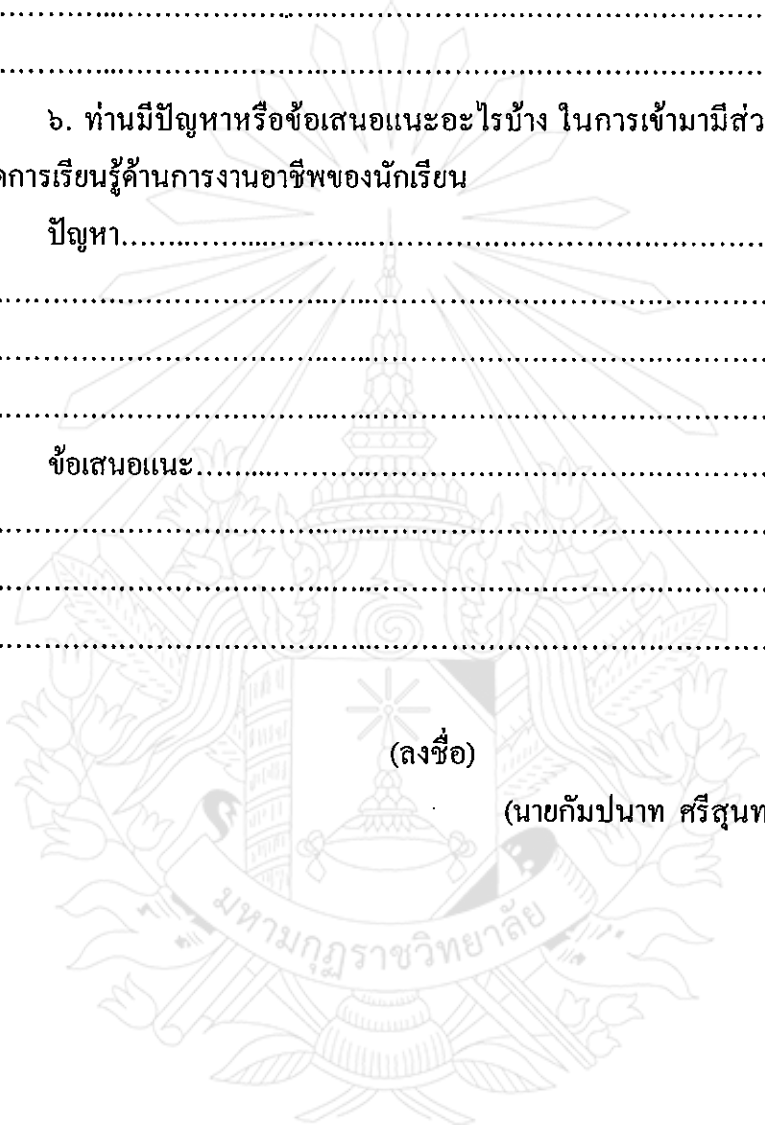
๖. ท่านมีปัญหาหรือข้อเสนอนะอะไรบ้าง ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
การจัดการเรียนรู้ด้านการงานอาชีพของนักเรียน

ปัญหา.....

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....

(ลงชื่อ)

(นายกำปนาท ศรีสุนทร)

ผู้สัมภาษณ์

มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตการปฏิบัติงานชุมชน
ผู้เข้าร่วมพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านการงานอาชีพของนักเรียน

ชื่อกิจกรรม.....
 ชื่อผู้สังเกต.....
 ชื่อผู้ถูกสังเกต.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

คำชี้แจง

แบบบันทึกการสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ด้านการงานอาชีพของนักเรียนเป็นการสังเกตระหว่างดำเนินกิจกรรมและหลังปฏิบัติกิจกรรม โดยให้ผู้สังเกตทำเครื่องหมาย / ลงในช่องปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ

ข้อที่	รายการปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ถ้าได้ปฏิบัติผลการปฏิบัติ
๑	การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา			☐ อยู่ในระดับน่าพอใจ ☐ ต้องปรับปรุง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ....
๒	การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา			☐ อยู่ในระดับน่าพอใจ ☐ ต้องปรับปรุง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ....
๓	การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา			☐ อยู่ในระดับน่าพอใจ ☐ ต้องปรับปรุง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ....

ข้อที่	รายการปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ถ้าได้ปฏิบัติผลการปฏิบัติ
๔	การมีส่วนร่วม ในการริเริ่มการพัฒนา			☐ อยู่ในระดับน่าพอใจ ☐ ต้องปรับปรุง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ....
๕	การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลในการพัฒนา			☐ อยู่ในระดับน่าพอใจ ☐ ต้องปรับปรุง สิ่งที่ต้องปรับปรุง ....

ข้อคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)

ผู้สังเกต

(นายกำปนาท ศรีสุนทร)

**แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้
ของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ด้านการงานอาชีพ
โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม
จังหวัดมหาสารคาม**

ชื่อผู้สอน.....

ชื่อผู้สังเกต.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....เวลา.....

คำชี้แจง

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการงานอาชีพฉบับนี้ สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน ในขณะที่การจัดการเรียนรู้กำลังดำเนินอยู่ โดยให้ผู้สังเกตทำเครื่องหมาย (๓) ลงในช่องปฏิบัติตามความเป็นจริง

พฤติกรรมการณ์เรียนของนักเรียน	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	รายละเอียดเพิ่มเติม
บรรยากาศในห้องเรียนและขณะเรียน			
๑. จัดบรรยากาศภายในห้องเรียนและสถานที่ฝึกปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	.....	.....	.....
๒. อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการเรียนและฝึกปฏิบัติจริง	.....	.....	.....
๓. ให้การเสริมแรงแก่นักเรียนอย่างเหมาะสม	.....	.....	.....
๔. ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย	.....	.....	.....
๕. ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกอย่างถูกต้อง	.....	.....	.....
๖. ให้วิธีการที่หลากหลายในการดูแล ควบคุม นักเรียนให้สนใจการเรียนและการฝึกปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....

พฤติกรรมกรเรียนของนักเรียน	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	รายละเอียดเพิ่มเติม
บรรยากาศในชั้นเรียนและขณะเรียน ๑. วางแผนและร่วมมือกับเพื่อนครูในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ๒. วิเคราะห์และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและสภาพท้องถิ่น ๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ๔. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ได้ครบ ถูกต้องตามขั้นตอน ๕. กระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างทั่วถึง ๖. เอาใจใส่และให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในขณะที่ฝึกปฏิบัติกิจกรรม ๗. ประเมินผลงานของนักเรียนเมื่อเรียนจบขั้นตอนตามกระบวนการ	.....	.....	.....
พฤติกรรมวิทยากรจากชุมชน ๑. วางแผนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกับคณะครู ๒. มีความกระตือรือร้นในการสอนนักเรียน ๓. เอาใจใส่ แนะนำนักเรียนในขณะที่เรียนและขณะฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครบตามขั้นตอน ๔. ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ครบตามขั้นตอน ๕. ทำการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกับคณะครู	.....	.....	.....
พฤติกรรมนักเรียน ๑. นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ๒. นักเรียนตั้งใจศึกษาความรู้จากวิทยากร ๓. นักเรียนมีความยินดีปฏิบัติตามวิทยากร	.....	.....	.....

พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	รายละเอียดเพิ่มเติม
๔. นักเรียนมีความพอใจและสนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
๕. นักเรียนส่งเสียงดังและหยอกล้อกันขณะฝึกปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
๖. นักเรียนร่วมปรึกษาหารือกันในขณะปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
๗. นักเรียนมีความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
๘. นักเรียนกล้าซักถามและแสดงความคิดเห็นในขณะเรียนและปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
ผลการปฏิบัติงานของนักเรียน			
๑. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
๒. นักเรียนตั้งใจปฏิบัติกิจกรรม	.....	.....	.....
๓. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่ตนฝึกปฏิบัติ	.....	.....	.....
๔. นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมงานอาชีพด้วยตนเอง	.....	.....	.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ)

ผู้สังเกต / บันทึก

(นายกำปนาท ศรีสุนทร)

...../...../.....

แบบสรุปการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพของนักเรียน
โรงเรียนชุมชนบ้านสองห้องวิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

๑. ชื่อกิจกรรมการเรียนรู้.....

๒. ผู้รับผิดชอบ

๑. ....

๒. ....

๓. ....

๓. จำนวนนักเรียนที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน.....คน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน.....คน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน.....คน

๔. การมีส่วนร่วมของชุมชน

๔.๑ การกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของ
นักเรียน

.....

๔.๒ การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของโรงเรียน ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้
งานอาชีพของนักเรียน

.....

๔.๓ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน

.....

๔.๔ การจัดทำโครงการสอนอาชีพของนักเรียน

.....

๔.๕ การนำแผนการจัดการเรียนรู้ มอบให้ครูผู้รับผิดชอบดำเนินการ

.....

๔.๖ การประเมินผลการจัดการเรียนรู้งานอาชีพของนักเรียน

.....

(ลงชื่อ)

ผู้สรุปการจัดกิจกรรม

(นายกัมปนาท ศรีสุนทร)

...../...../.....

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

เรื่อง การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก

เวลา ๓ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

ปลาคูเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย การเลี้ยงปลาคูสามารถกระทำได้ในรูปแบบของบ่อ เช่น บ่อดิน บ่อคอนกรีต หรือบ่อพลาสติก การเลี้ยงในบ่อพลาสติกใช้พื้นที่น้อย ใช้ต้นทุนน้อย สามารถกินได้ตลอดปี

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

๑. มีความรู้ ความเข้าใจ ในการเตรียมบ่อพลาสติกเพื่อเลี้ยงปลา
๒. มีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการดูแลระยะเลี้ยงและให้อาหารปลา
๓. นำปลาลงเลี้ยงในบ่อ
๔. เข้าใจวิธีการจับปลาและจับปลาเพื่อเป็นอาหารหรือจำหน่ายได้

จุดประสงค์นำทาง

๑. สามารถอธิบายและเตรียมบ่อพลาสติกเพื่อนำปลาลงเลี้ยงได้
๒. สามารถยกตัวอย่างอาหารปลาและให้อาหารปลาด้วยตนเองได้
๓. สามารถนำปลาออกจากบ่อเลี้ยงในบ่อได้
๔. สามารถใช้เครื่องมือจับปลาได้อย่างถูกต้อง

๓. เนื้อหา

การเลี้ยงปลาคูในบ่อพลาสติก

๔. กิจกรรมการเรียนรู้

๑. ครูสนทนา ชักถามนักเรียน ใครเคยเลี้ยงปลาคู หรือในชุมชนของเรามีใครเลี้ยงปลาคู
๒. ให้นักเรียนที่เคยเลี้ยงปลาคูเล่าประสบการณ์ให้เพื่อนฟัง ครูอธิบายเพิ่มเติม
๓. นักเรียนฟังวิธีการและขั้นตอนการเลี้ยงปลาคูจากวิทยากร

๔. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ ๔-๕ คน
๕. แจกใบงานให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าขั้นตอนการเลี้ยงปลา
๖. นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเลี้ยงปลาร่วมกับวิทยากร
๗. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอรายงานผลการปฏิบัติงาน
๘. ครู นักเรียน และวิทยากรร่วมกันสรุปผลงาน
๙. นักเรียนไปดูงานเลี้ยงปลาที่บ้านวิทยากร

๕. สื่อการเรียนรู้

๑. วิทยากร
๒. ใบความรู้
๓. พันธุ์ปลาดุก
๔. อาหารปลา
๕. โบกากิ
๖. EM ขยาย

๖. การวัดและประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
๒. สัมภาษณ์ ชักถาม
๓. การรายงานผลการทำงาน
๔. ผลการปฏิบัติงาน

๗. ผลการจัดการเรียนรู้

จากการสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลในการทำงานกลุ่ม นักเรียนร้อยละ ๘๐ อยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๒๐ อยู่ในเกณฑ์พอใช้

การตรวจผลการปฏิบัติกิจกรรม แต่ละกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ดูแลระยะเลี้ยงได้ดี สามารถนำปลามาประกอบเป็นอาหารกลางวัน และขายเป็นรายได้เสริมได้อีก

๘. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

เรื่อง การสานหวด

เวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

การสานหวดเป็นการนำดอกเส้นเล็กขนาดเท่าๆ กันที่จักมาจากไม้ไผ่พุ่ง มาสานเป็นรูปร่างเหมือนกรวย มีขั้นตอนการสานที่สำคัญ เริ่มจากการก่อ (การเริ่มต้น) จากการเริ่มต้น คือ การไป (การไขว้ดอก) การใส่ลายโต (ตัว) การใส่กาว (การสานกันหลุด) การม้วนคือขั้นสุดท้าย

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

นักเรียนมีความรู้ความสนใจสามารถสานหวดได้อย่างคล่องแคล่วถูกต้อง

จุดประสงค์นำทาง

๑. นักเรียนบอกวิธีการ ขั้นตอนการสานหวดได้
๒. นักเรียนเกิดความภูมิใจผลงานของตนและภูมิใจปัญญาท้องถิ่น
๓. นักเรียนสามารถสานหวดได้อย่างคล่องแคล่วถูกต้อง

๓. เนื้อหา

การสานหวด

๔. กิจกรรมการเรียนรู้

๑. นักเรียนแต่งประ โยคที่เกี่ยวกับการสานหวด โดยกำหนดเวลา ๒ นาที นักเรียนจับคู่กัน คู่ไหนได้มากที่สุด ออกมานำเสนอวิธีการคิดและเขียน
๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม
๓. นักเรียนดูการสาธิตการสานหวดของวิทยากร
๔. นักเรียนแต่ละกลุ่มลงมือปฏิบัติการสานหวดตามขั้นตอน
๕. แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนสาธิตการสานหวด โดยให้แต่ละกลุ่มจับฉลากสาธิตขั้นตอนการสานหวด โดยไม่ซ้ำกัน เช่น การก่อ การไป การใส่ลายโต การใส่กาว และการม้วน

๖. นักเรียนและวิทยากรช่วยกันสรุป
๗. นักเรียนไปศึกษา ฝึกงานที่บ้านวิทยากรเพิ่มเติม

๕. สื่อการเรียนรู้

๑. ตอก
๒. กรรไกร
๓. กะละมัง
๔. ขันตักน้ำ

๖. การวัดและประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - ตั้งใจทำงาน
  - สอบถามสิ่งที่ไม่รู้
  - ยอมรับความคิดเห็นของหมู่คณะ
  - เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี
  - ทำงานช่วยเพื่อน
  - รับผิดชอบงาน
๒. การตรวจผลงาน
  - การฝึกसानหวด
  - การจักตอก

๗. ผลการจัดการเรียนรู้

จากการสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลในการทำงานกลุ่ม นักเรียนร้อยละ ๕๐ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ร้อยละ ๑๐ อยู่ในเกณฑ์พอใช้

๘. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้**กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี****ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖****ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑****เรื่อง การทำบายศรีพรหม****เวลา ๓ ชั่วโมง****๑. สาระสำคัญ**

บายศรี เป็นมรดกทางฝีมือของบรรพบุรุษที่ยังแฝงศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรมของไทยไว้อย่างสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่มีประณีตงดงาม ซึ่งแสดงออกถึงความละเอียดของงานศิลปะไทย ที่มีมาแต่สมัยโบราณ และนำมาใช้ในงานพิธีต่างๆ ปัจจุบันนี้กำลังถูกกลืนไปจากสังคม จึงควรให้เยาวชนไทยได้ศึกษาและช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติไว้เป็นมรดกของไทยตลอดไป

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้**จุดประสงค์ปลายทาง**

๑. นักเรียนรู้จักและเห็นคุณค่าของบายศรี
๒. นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของบายศรี
๓. นักเรียนสามารถประดิษฐ์บายศรีพรหมได้ถูกต้องตามขั้นตอน

จุดประสงค์นำทาง

๑. บอกความหมายของบายศรีได้
๒. บอกชนิดและประโยชน์ของบายศรีได้
๓. บอกวิธีการและขั้นตอนในการทำบายศรีได้ถูกต้อง

๓. เนื้อหา

๑. ความสำคัญและประโยชน์ของบายศรีพรหม
๒. การทำบายศรีพรหม

๔. กิจกรรมการเรียนรู้

๑. นักเรียนดูรูปภาพบายศรีของไทยชนิดต่างๆ ครู นักเรียนร่วมกันอภิปรายความสำคัญ ชนิดของบายศรี วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำบายศรี และขั้นตอนของการทำบายศรีพรหม
๒. วิทยากรสอนวิธีการและขั้นตอนการทำบายศรีพรหมแก่นักเรียน
๓. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ ๔ - ๕ คน

๔. แจกใบความรู้ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า ขั้นตอนการทำบายศรีพรหม
๕. นักเรียนฝึกปฏิบัติการทำบายศรีพรหมตามขั้นตอนร่วมกับวิทยากร
๖. นักเรียนซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับวิทยากร
๗. นักเรียน ครู และวิทยากรร่วมกันสรุปผลการปฏิบัติงาน

๕. สื่อการเรียนรู้

๑. วิทยากร
๒. ภาพบายศรีชนิดต่างๆ
๓. ใบความรู้
๔. พาน ใบตอง กรรไกร เข็ม ด้าย
๕. ดอกกุหลาบ ดอกดาวเรือง ดอกพุด ดอกมะลิ

๖. การวัดและประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
๒. สัมภาษณ์ ซักถาม
๓. การรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรม
๔. ผลชิ้นงาน

๗. ผลการจัดการเรียนรู้

จากการสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลในการทำงานกลุ่ม นักเรียนร้อยละ ๘๐ อยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๑๐ อยู่ในเกณฑ์พอใช้

การตรวจชิ้นงาน แต่ละกลุ่มยังต้องแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมอีก

๘. ข้อเสนอแนะ

การทำบายศรี เป็นงานที่ต้องใช้ความประณีตละเอียดอ่อน ต้องใช้เวลา และต้องใช้ความอดทนมากเป็นพิเศษ ผลงานจึงจะออกมาดี ดังนั้นผู้ฝึกต้องมีความขยัน มีความอดทน หมั่นฝึกทำบ่อยๆ และให้เวลาในการฝึกทำมากขึ้น

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

เรื่อง การทำปุ๋ยโบกาฉิ

เวลา ๒ ชั่วโมง

๑. สาระสำคัญ

โบกาฉิเป็นปุ๋ยหมักเข้มข้น เพื่อขยายกลุ่มจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) แบบแห้ง ใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงดิน สำหรับปลูกพืชให้ได้ผลผลิตสูง ปลอดภัยและปรับสภาพแวดล้อมได้ด้วย

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

๑. รู้ความหมายและประโยชน์ของปุ๋ยหมัก EM แบบเข้มข้น โบกาฉิ
๒. รู้และเข้าใจวิธีการ และขั้นตอนการทำ โบกาฉิ
๓. รู้วิธีการนำเอา โบกาฉิ ไปใช้ปรับปรุงดินสำหรับปลูกพืช
๔. มีทักษะในการทำโบกาฉิและนำเอา โบกาฉิ ไปใช้กับพืชผัก

จุดประสงค์นำทาง

๑. บอกความหมายและประโยชน์ของปุ๋ยหมัก (EM) แบบเข้มข้น โบกาฉิได้
๒. บอกวิธีการและขั้นตอนการทำ โบกาฉิได้
๓. บอกวิธีการนำเอา โบกาฉิ ไปใช้ปรับปรุงดินสำหรับปลูกพืชได้
๔. ปฏิบัติการ โบกาฉิได้
๕. ฝึกปฏิบัตินำเอา โบกาฉิ ไปใช้กับพืชผักได้

๓. เนื้อหา

การทำโบกาฉิผง โบกาฉิมูลสัตว์ สำหรับใช้ในการปรับปรุงดินเพื่อปลูกพืช

๔. กิจกรรมการเรียนรู้

๑. ครูแจกใบความรู้ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้
๒. อภิปรายการทำปุ๋ยหมัก
๓. สาธิตการทำโบกาฉิผง โบกาฉิมูลสัตว์

๔. แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติการทำโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์
๕. บันทึกผลการปฏิบัติงานทำโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์
๖. นักเรียนร่วมกันสรุป วัสดุ อุปกรณ์ ขั้นตอน การทำปุ๋ยหมักโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์ การจัดเก็บและการใช้ปุ๋ยหมัก

๕. สื่อการเรียนรู้

๑. จุลินทรีย์ EM
๒. ใบความรู้
๓. ปุ๋ยคอก
๔. ฟางข้าว
๕. กากน้ำตาล
๖. แกลบคิน
๗. รำละเอียด
๘. น้ำสะอาด

๖. การวัดและประเมินผล

๑. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - การอภิปรายซักถามเรื่องการทำปุ๋ยหมัก
  - การศึกษาค้นคว้าใบความรู้
  - ความสนใจ ความตั้งใจ การสาธิตการทำโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์
  - ทำงานร่วมกับคนอื่นด้วยดี
  - ปฏิบัติงานได้ต่อเนื่องด้วยตนเอง
๒. การตรวจผลงาน
  - การฝึกโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์
  - การบันทึกผลการทำโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์
  - ทดสอบความรู้การทำโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์

๗. ผลการจัดการเรียนรู้

จากการสังเกตพฤติกรรมเป็นรายบุคคลในการทำงานกลุ่ม นักเรียนร้อยละ ๘๕ อยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๑๕ อยู่ในเกณฑ์พอใช้

การตรวจผลงาน ความถูกต้องของขั้นตอนและการฝึกทำโภกฉีฟาง โภกฉีมูลสัตว์ อยู่ในเกณฑ์ดี

๘. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

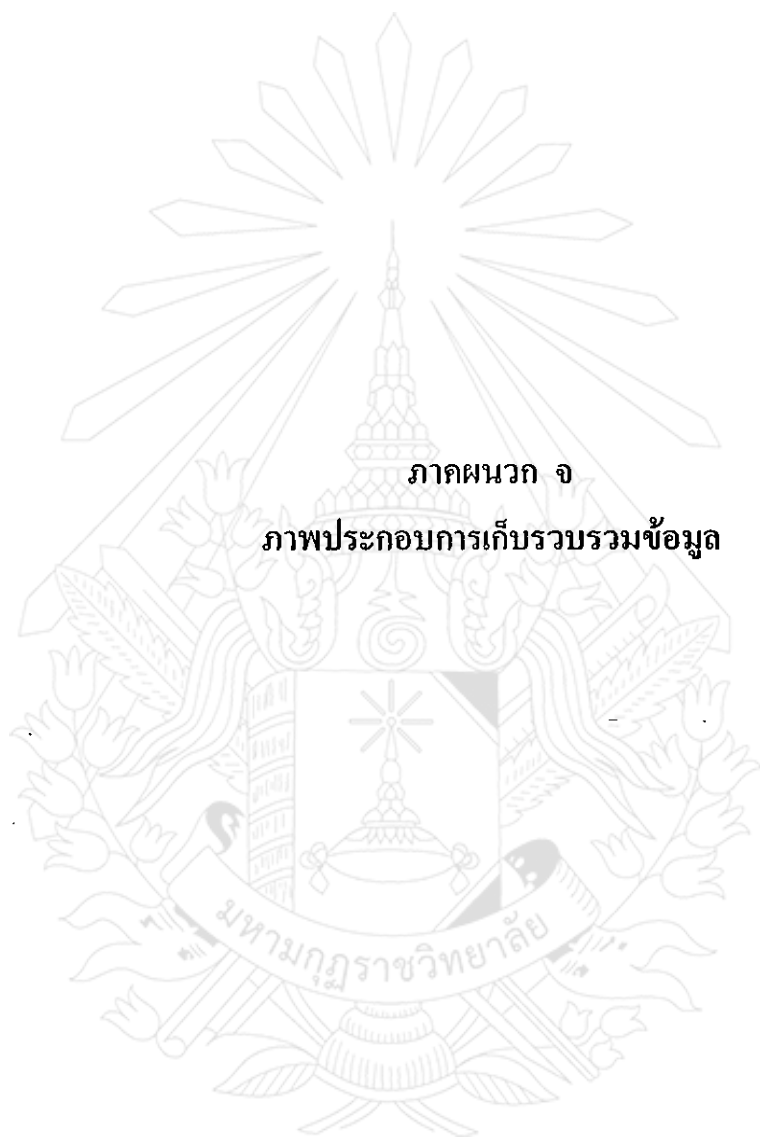

๕๓

๕๔

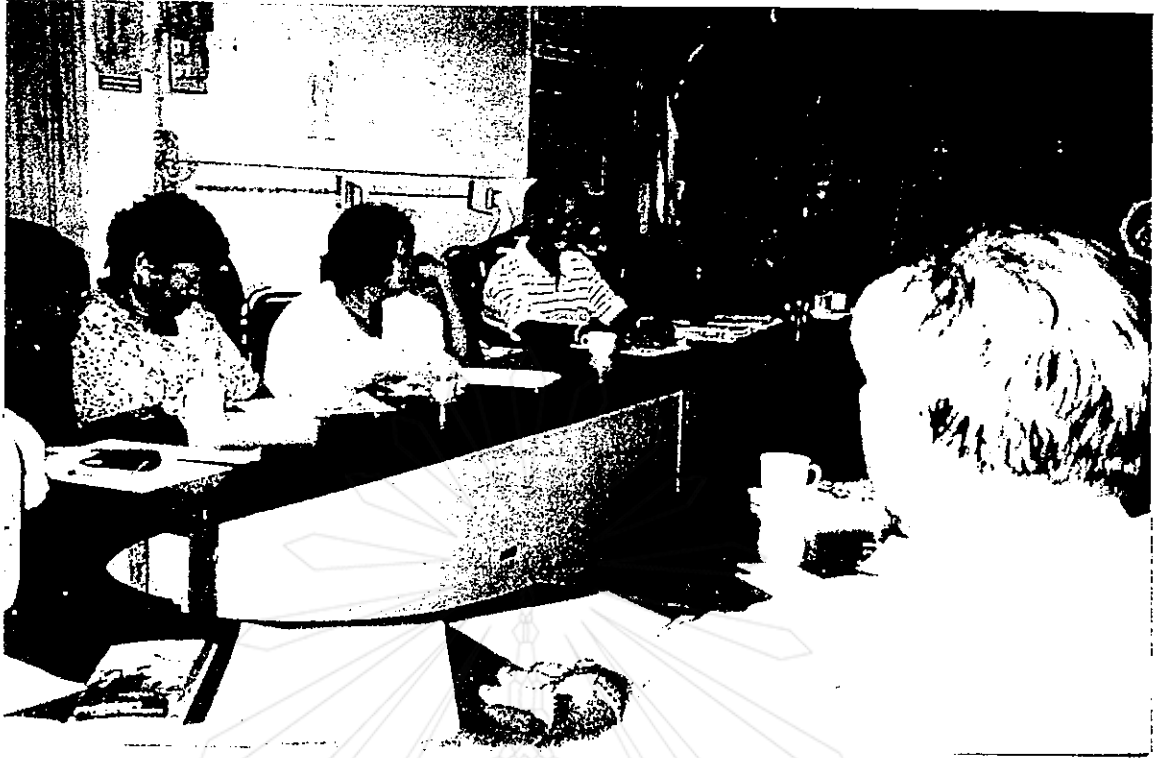
๕๕

๕๖

ภาคผนวก จ

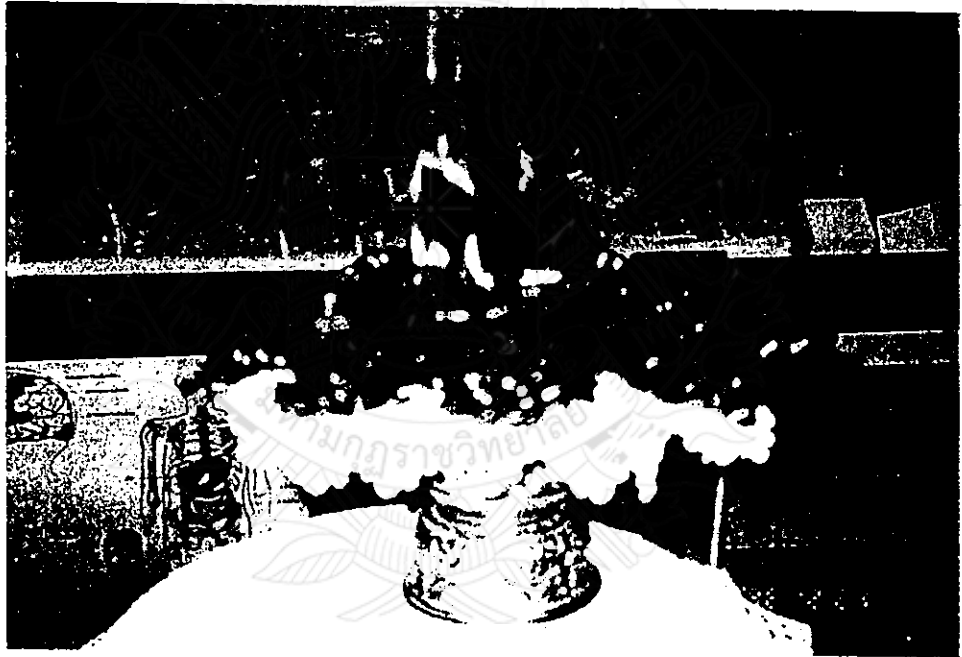
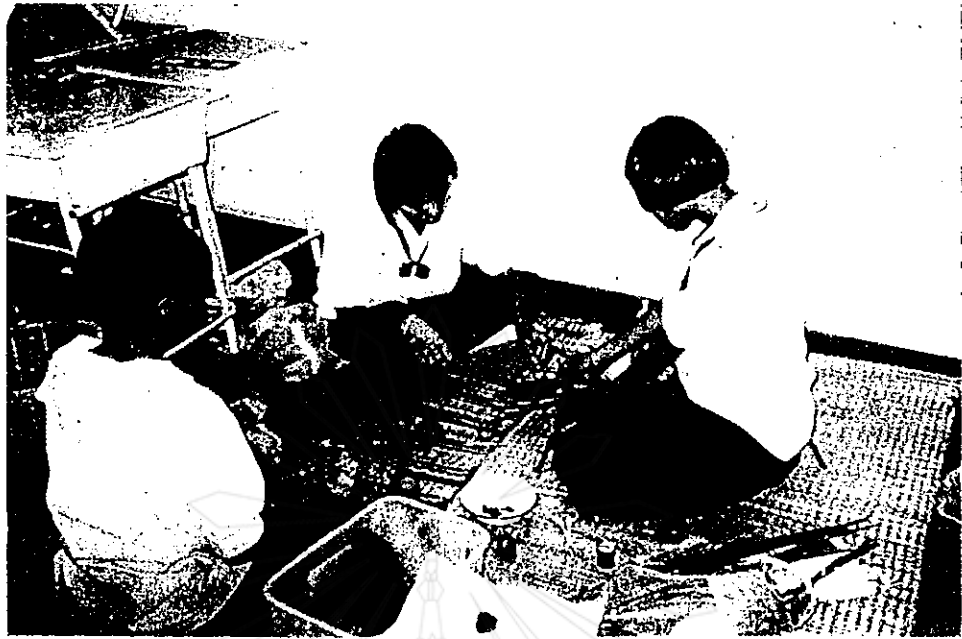
ภาพประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล

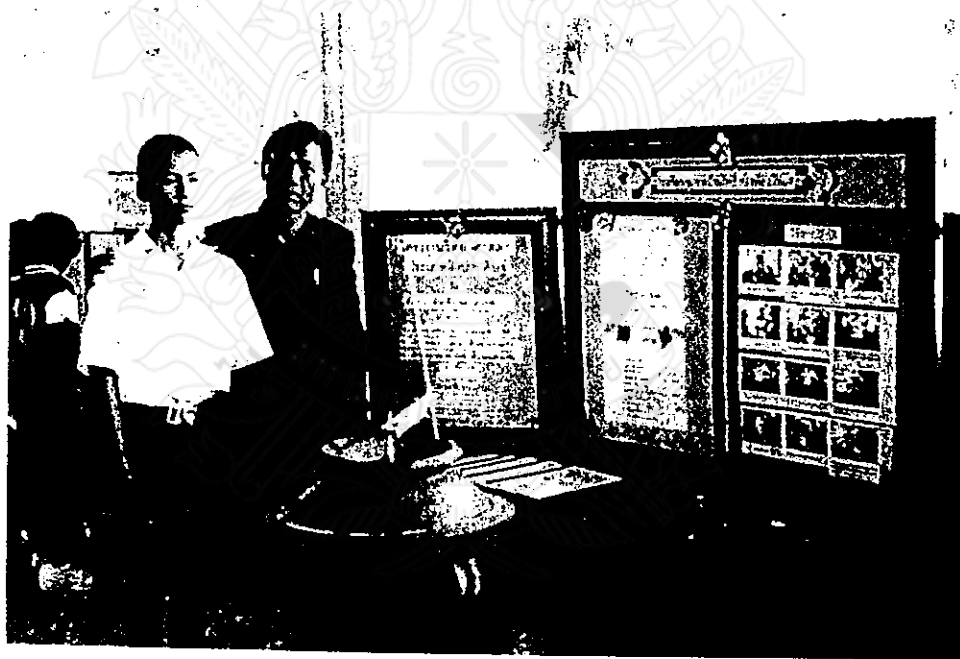
การประชุมวางแผนกลุ่มผู้วิจัยและผู้วิจัย

การเรียนรู้กลุ่มอาชีพ

การทำบายศรี

การศึกษานอกสถานที่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายกัมปนาท ศรีสุนทร
วัน/เดือน/ปีเกิด	๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕
ที่อยู่ปัจจุบัน	๔๕ หมู่ ๑๐ ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๖๓	ระดับประถมศึกษา โรงเรียนเมืองวาปีปทุม
พ.ศ. ๒๕๖๖	ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวาปีปทุม
พ.ศ. ๒๕๖๙	ระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง วิทยาลัยครูมหาสารคาม
พ.ศ. ๒๕๗๓	ระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยครูมหาสารคาม (ครุศาสตรบัณฑิต สาขา พลศึกษา)
อาชีพ	รับราชการครู
ตำแหน่ง	ครูชำนาญการ สังกัด โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบล หนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม